

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ SÜRECİNDE

Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemâatleri ile

KIRŞEHİR

Yrd. Doç. Dr. AHMET GÜNŞEN

İstanbul 1997

Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları No: 7

ISBN 975 - 8175 - 00 - 9

Rahmetü Rahman'a vâsıl olan
anım Ayşe Günşen ile babam
Mehmet Günşen'in aziz hatıralarına...

"Bir gün Türk kültür hazinesinin ana
kaynağını aramaya çıkanlar, her halde Gülşehri'ne
Kırşehir'e uğrak vereceklerdir."

Cevat Hakkı Tarım

İÇİNDEKİLER

Sunuş I Galip DEMİR	VII
Sunuş II Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY	IX
Sunuş III Yrd. Doç. Dr. Erol ÜLGEN	X
ÖNSÖZ	XII
Kısaltmalar	XVI

I. BÖLÜM

İlin yeri ve yüzölçümü	1
Yer yüzü şekilleri	1
Dağlar	1
1. Çiçek Dağı	1
2. Baran Dağı	2
3. Kervansaray Dağları	2
4. Aliöllez Dağı	2
Plâtolar, Yaylalar	2
Akarsular	3
1. Kızılırmak	3
2. Kılıçözü Deresi	4
3. Deliceırmak	4
4. Kaman-Kılıçözü Deresi	4
Göller	4
1. Seyfe Gölü	4
2. Hirfanlı Baraj Gölü	5
3. Kesikköprü Baraj Gölü	5
Vadiler	5
1. Kızılırmak Vadisi	5
2. Kırşehir-Kılıçözü Vadisi	6
3. Deliceırmak Vadisi	6
4. Kaman-Kılıçözü	6
Ovalar	6
1. Çoğun Ovası	6
2. Güzler Ovası	6
3. Malya Ovası (Seyfe Ovası)	7

İklim	7
Sıcaklık	7
Yağışlar	8
Rüzgârlar	8
İklim yönünden sayılı günler	8

II. BÖLÜM

TARİH	8
-------------	---

III. BÖLÜM

KIRŞEHİR'İN ETNİK (SOY, BOY, OYMAK, AŞİRET VE CEMÂAT) YAPISI

GİRİŞ	20
1. Abalı	24
2. Abdal/Abdallar	25
3. Acıbozlarevci	25
4. Aflak	28
5. Alan	28
6. Ala-tuntku	29
7. Arabın	29
8. Avcı	30
9. Avşar (Afşar)lar	30
10. Badıllı (Beğdili)	31
11. Barak/Baraklı	32
12. Bayat	32
13. Bayındır	33
14. Belen (Keltler)	34
15. Boruklu	35
16. Budak	36
17. Boynu İnceli/Boynu İnceli	36
18. Bozuklu	37
19. Büğüz (Büğdüz)	37
20. Çağırkan/Çağırkanlı	38
21. Caruk/Çarıklı	38
22. Çepni	39

23. Ceridler	41
24. Çimeli/Çimelü	44
25. Çungarya (Çungarlar)	44
26. Dulkadirli/Dulkadirli	45
27. Halaç	45
28. Herikli/Heriklü	45
29. İmir/Eymir/Eymür	46
30. Kabartay(Kabarlar)	46
31. Kaman(Kuman)	47
32. Karaca Kürt (Karaca Kurt)	48
33. Karakoyunlular	49
34. Karkın	50
35. Karlık(Karluk)/Karlı	51
36. Kayı	51
37. Kınık	51
38. Kızık	51
39. Kızılkoyunlular	52
40. Konurkale	52
41. Köçekli/Köçeklü	53
42. Kürtler	53
43. Kulbak	54
44. Mamalı/Mamalu	55
45. Okcıyanlı	56
46. Orlu-Urlu	56
47. Tatarlar	57
48. Ödemiş/Otamiş	58
49. Tülek	58
50. Türkmenler	60
51. Yabanlı/Yabanlu	61
52. Yağmurlular	61
SONUÇ	62
BİBLİYOGRAFYA	65
İNDEKS (DİZİN)	71

SUNUŞ - I

XII. ve XIII. yüzyıllarda, Türk bilginini ve tarihçisi "Fahreddin Mübarekşah" Secere-i Ensab'da Türk illerinin sınırlarını şöyle çizmektedir.

"Dünya ülkeleri arasında Türkistan'dan daha büyük daha geniş, daha düz alan yoktur. Doğuda bu ülkenin sınırı Çindir. Batıda Bizans ile birleşir, Kuzeyde, Kuzey Denizi, güneyde Hindistan..."

Bu sınırlar X. ve XI. yüzyılda Türkler'in yerleşik olduğu sınırlar olup ileriki yüzyıllarda güney ve batı yönünde, bu sınırlar, daha da genişleyecektir.

Bu geniş alanda yaşayan Türkler, aynı ırktan gelmelerine rağmen birçok kavim, kabile ve aşiretlere bölünmüş olup farklı inanç, sosyal ve ekonomik yapıdadırlar.

Anadolu ve Balkanları yurt edinmek üzere, VI. yüzyıldan itibaren başlayan göçlerde, Orta Asya'dan gelen Türk boylarını, tek bir Türk Devletinin bayrağı altında birleştirmek amacıyla önce Selçuklular daha sonra Osmanlılar tarafından bilinçli bir iskân ve yerleştirme politikası uygulanmıştır.

Bu politikanın yürütülmesinde, Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinin merkezîyetçi bir yapıda kurulup, genişlemelerinde ve Anadolu Türk Birliğinin oluşmasında Ahilerin önemli rolü olmuştur.

Özündeki hoşgörü, birlik, dayanışma ve yardımlaşma anlayışından kaynaklanan güçle, Türkler'in devletten imparatorluğa giden yolda en büyük hizmeti görmüştür. Türk milleti Anadolu'da ve Balkanlarda tek bir devlet ve imparatorluk halinde tezahür etmeden; ahilik nizamı her şehirde aynı örf, töre, inanç ve anlayışla insanları birbirine kaynaştırmış, kenetlemiş, Büyük Türk birliği'nin doğmasına yardım etmiştir. Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında en büyük hizmeti yerine getirmiştir.

Ahiler, Anadolu'nun her şehir, kasabasında ve hatta köylerinde, Ahi teşkilatları kurmuştu. Ülke sathındaki, bu Ahi birlikleri, merkezi, Kırşehir'de bulunan Ahi Evran zaviyesine bağlıydı. Ahi Birliklerinin Anadolu'nun tüm köylerinde, Balkanlarda ve Kırım'da kurulması, sıhrî bir bağ ile de Kırşehir'de düğümlenmesi, Kırşehir'in sosyal ve ekonomik yapısının incelenmesinin önemini ve bu konudaki araştırmaların değerini bir kat daha artırmaktadır. Değerli kardeşim, Ahmet Günşen'in Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde, Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemâatleri ile KIRŞEHİR konulu bu araştırması Ahiliğin dini, siyasi, sosyal, ekonomik yönlerinin aydınlanmasına ışık tutacak niteliktedir.

XIII. Asırda Anadolu'da Ahi Evran tarafından kurulan Ahi teşkilatının, Türk Esnaf, san'atkâr, Sanayici ve ticaret erbabını asırlarca bünyesi içinde barındırdığı, iş ve meslek ahlâkını kurup koruduğu, ortaya koyduğu prensiplerle sâdece mesleki teşekkülleri değil, toplumumuzun her kesimindeki insanına hitap ettiği bilinmektedir. Böylesine tarihi ve sosyo-ekonomik bir teşkilâta sahip olan Ahilik teşkilatını, her yönüyle tanıtmayı, günümüzün bazı mes'elelerine ilmi araştırma ve yayınlarla çözüm getirmeyi kendisine şîâr edinen Ahi Kùltürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı, Ahilik mevzuunda yapılacak ilmi araştırma ve çalışmalara büyük bir ehemmiyet vermektedir. Böyle bir gâyeye matuf olarak vakfımız Yönetim Kurulu, Başkan Yardımcısı Mustafa HAYKIR Yönetim Kurulu Üyeleri Canpolat KİMÇAK, Mustafa ÜNAL, Attila KÜNTÜZ, Ali MAZAK ve Eyyüp ARICAN Sayın Ahmet Günşen'in **Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde KIRŞEHİR** adlı kitabının basılmasına karar vermiştir.

Bu vesîle ile Kırşehir Ahilik Kùltürünü Araştırma ve Eğitim Vakfının kurulmasında, Ahilik konusundaki maddi ve manevi desteklerinden dolayı Kırşehir Belediye Başkanı Sayın, Metin ÇOBANOĞLU'na da teşekkür etmeyi borç biliriz.

Galip DEMİR
AHI KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA
VE EĞİTİM VAKFI GENEL BAŞKANI

SUNUŞ - II

Kırşehir, Orta Anadolu'nun ortasında yer alan tarihî ve yeşil bir beldemizdir. Küçük olmasına rağmen, il sınırları içerisinde pek çok köy ve kasabada 24 Oğuz boyuna mensup topluluklar yaşamaktadır.

Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra, gerek **beylikler devrinde** ve gerekse **Osmanlı Devleti** zamanında kültür ve sanat odağı haline gelen Kırşehir, **Cacaoğlu Beyliği** zamanında da gelişmesini sürdürmüştür. Bugün şehrin merkezinde yer alan Cacaoğlu külliyesi o devrin tarihî bir anıdır. Caca Bey'in sağlığında yazmış olduğu **Moğolca-Arapça Vakfiye** Prof.Dr. Ahmet TEMİR tarafından işlenerek bilim dünyasına kazandırılmış ; bu vakfiyede adı geçen yer adlarının günümüzdeki izleri de Kırşehirli öğrencim Mahmut SEYFELİ tarafından araştırılarak, "**Tuncer Gülensoy Armağanı** (Kayseri 1995)"nda yayınlanmıştır.

Âşık Paşa adlı büyük şâirimiz, Kırşehir'i doğu ve batıya bağlayan karayolunun kenarındaki türbesiyle sonsuza uzanmakta, yazdığı şiirler ve verdiği öğütler, Türk neslinin belleğinde yaşamaktadır.

Kırşehir pek çok araştırmacının dikkatini çekmiş, şehrin tarihi üzerine çeşitli eserler verilmiş ve makaleler yazılmıştır. Her yıl yapılan **Ahi Evran** kültür haftası içerisinde, Türklerin kaybolan gelenek ve göreneklere ile töresi genç nesillere anlatılmakta; **Ahilik kültürü** yaşılmaktadır.

Kırşehir'in ağız özellikleri de oldukça önemlidir. Bu konuda, tarafımızdan yönetilen ve Ahmet GÜNŞEN tarafından hazırlanan "**Kırşehir ve Yöresi Ağızları**" (Kayseri-1994) adlı Doktora tezi Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanarak bilim dünyasına kazandırılacaktır. Ayrıca, yine tarafımızdan yönetilen, Mahmut SEYFELİ'nin hazırladığı "**Kırşehir ve Yöresi Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografyası**" (Kayseri 1995) adlı yüksek lisans tez çalışması da bu yörenin kültür izlerini içine almaktadır.

Ahmet GÜNŞEN'in uzun süren bir çalışması da "**Kırşehir'in Etnik Yapısı**" nı ortaya çıkarmaya yönelik "Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemâatleri ile Kırşehir "adlı araştırmasıdır ki, bu çalışma ile Kırşehir ve yöresinde yaşayan **Oğuz -Türkmen boyları** ve öteki Türk unsurlarının varlıkları ortaya konulmaktadır.

Kırşehir ve yöresi üzerine yapılan bilimsel çalışmaların basılarak değerlendirilmesi Türk kültür tarihi açısından sevindiricidir.

Çalışkan öğrencim Ahmet GÜNŞEN'i bu çalışmasından dolayı kutlar, öteki eserlerinin de basılması dileğiyle başarılar dilerim.

11 Nisan 1996-Kayseri

Prof.Dr.Tuncer Gülensoy

SUNUŞ - III

İnsanların kimlikleri gibi şehirlerin, kasabaların ve köylerin de kimlikleri vardır. Bir yerleşim biriminin kimliğinin tesbiti de ancak coğrafyasının, tarihinin, edebiyatının, yer altı ve yer üstü bütün maddî ve manevî zenginliklerinin bilinmesiyle mümkündür. Bu bilgilere ulaşabilmek için de ilmî çalışmalara ihtiyaç vardır.

İşte gerçek kimliğinin ortaya konulmasını bekleyen şehirlerden birisi de Kırşehir'dir. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında tarihî bir öneme (bilhassa eğitim sahasında) sahip olan Kırşehir'i bütün cepheleriyle tanıtacak çalışmalar maalesef pek yeterli değildir. Ancak merhum Cevat Hakkı Tarım'ın Kırşehir tarihinin yazılması hakkında sarfettiği çaba kendisi de yeterli görmemekle birlikte- bu konudaki eksikliği bir parça olsun tamamlama yolunda atılan ilk adım olması açısından önem taşımaktadır. Bu eserler: Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I; Kırşehir Tarihi ve Coğrafya Lügatı (Yer Adları Üzerinde Bir Araştırma Denemesi); Tarihte Kırşehir-Gölşehir ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler'dir. Ayrıca kendisinin bunlardan başka 1. fasikülünü neşredebildiği Kırşehir Ansiklopedisi, Tarih, Coğrafya, Etnoğrafya ve Bibliyoğrafya Sözlüğü, Kırşehir'i çeşitli yönleriyle ele alan önemli çalışmalardır.

Bugün onun bu eserlerinin hülâsası sayılabilecek bazı çalışmalar dışında Üniversitelerimizde yüksek lisans ve doktora seviyesinde yapılan konuyla ilgili araştırmalar ise Kırşehir tarihine ışık tutabilecek yeni bilgilerin ortaya konmasını sağlamaları açısından önemlidirler.

Bu çalışmalardan birisi de değerli dostum ve meslektaşım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Günşen'in doktora tezi olarak hazırladığı "Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)" adlı çalışmasıdır. Elinizdeki bu kitap, bu çalışmanın giriş kısmını ihtiva etmektedir.

Eserin giriş kısmında Kırşehir'in konumu, coğrafyası ve tarihinden bahsedilmekte, daha sonra Kırşehir'in etnik yapısı (soy, boy, oymak, aşiret ve cemâat olarak) ele alınarak detaylı bir şekilde ortaya konulmaktadır. Araştırmacı bu bilgileri ortaya koyarken, Kırşehir ve yöresi üzerine yapılmış mevcut tarihî araştırmalar ile bu hususta yayınlanmış arşiv belge ve dökümanlarından azamî ölçüde istifade etmiş ve mahallinde bizzat yaptığı araştırmalarla bu bilgileri daha da pekiştirmiştir. Dr. Günşen, elde ettiği bu bilgi ve belgelerle Kırşehir'in etnik yapısını, boy, oymak, aşiret, cemâat ve oba adlarına dayanarak eserinde alfabetik olarak açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca Kırşehir ve civarında asırlardan beri yaşayan ve kullanılan Türk boy ve oymaklarının adını taşıyan yer adlarının son

yıllarda değiştirildiğine de dikkat çekmektedir. Ancak bu değişikliğin yerli halk tarafından benimsenmediğini, sadece kâğıt üzerinde geçerliliğini sürdürdüğünü de belirtmektedir. Mesela isimleri değiştirilen bu köylerden "Büyük Köpekli" köyüne "Yeşilyurt", "Aflak" köyüne de "Altın yazı "adı verilmiştir.

Sonuç olarak, Dr. Ahmet Günşen'in titiz bir çalışmanın ürünü olan bu eseri, Kırşehir'in geğmişten günümüze etnik yapısını ortaya koymasından önemli bir çalışma olup, Kırşehir Tarihi ile ilgili yapılacak araştırmalara katkıda bulunacak bir eser niteliği taşımaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Erol Ülgen

ÖN SÖZ

Sultan Alparslan'ın Kutlu Zaferi ile dünya tarihinin en önemli toprak parçalarından biri olan Anadolu, 1071 yılında Müslüman Türk'e kapılarını ve bağrını açmış, onun ebedî vatani olmuştur. Ancak bu "oluş" asla basit bir istilâ hareketi şeklinde olmamış, kelimenin tam anlamıyla insanoğlunun en büyük, en meşakkatli, ama en gurur verici başarılarından biri olan "coğrafya"dan "vatan"a geçişin mükemmel bir örneği olmuştur.

İslâm-Türk Anadolu'nun manevî mimarlarından büyük sofî Hacı Bayram-ı Velî Hazretleri;

"Çalabım bir şâr yaratmış iki cihân âresinde
Bakıcak dîdâr görünür ol şârın kenâresinde
Nagihân ol şâra vardım ânı ben yapılır gördüm
Ben dahi bile yapıldım tâş u toprak âresinde" (1)

beyitleriyle başlayan, kâinat ve insanı beraberce "oluş" hâlinde gösteren manzumesinde, "Diyâr-ı Rûm", "Bilâd-ı Rûm", "Memâlik-i Rûm" adlarıyla anılan Anadolu'nun 15. yüzyılda âdeta bu bizim oluş, yani "TÜRKİYE" oluş manzarasını çizer.

Dolayısıyla Anadolu, ecdâdımızın çok başarılı bir keşif, muharebe, iskân hareketi ve bunların da üstünde coğrafyada ve gönüllerde mamûreler inşâ etmesi sonucu "vatan"ımız olmuştur. Nitekim, "Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması" adlı eserinde Dr. Mehmet Şeker de, konumuzla ilgili, önemli tespitlerde bulunmaktadır:

"Bu iskân hareketlerinin gelişi güzel olmadığını biliyoruz. Zaten buralara yapılan göçler, sistemli ve metodlu bir yerleştirme, iskân ve kolon faaliyetlerine sahne olan Anadolu'nun kısa zamanda Türkleşmesine yol açmıştır. Nitekim bir Bizans müellifi, 'Moğollar tarafından püskürtülen Türkmenler, Bizans vilâyetlerine yayılıyor ve Rumları sıkıştırıyorlardı. Onlar Moğollar önünde nasıl kaçıyorlarsa, Rumlar da aynı şekilde onlardan kaçıyorlardı. Bu sebeple Moğol ilerlemesi onların felâketine değil, saadetine sebep oluyordu' ifadeleriyle yerleşmeye sebep olan göçleri anlatıyordu." (2)

(1): *Ethem Cebecioğlu, Hacı Bayram Velî, KB yay., Ankara 1991, s.176, 177 (dipnot: 209, 216)*

(2): *Dr. Mehmet Şeker, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması" DİB yay., Ankara 1985, s. 113.*

"Fakat bu artış gelişi güzel insan yığınları şeklinde olmamıştır. Oğuz boyları, Türkmenler Anadolu'ya adım adım sahip olurken, bu toprakları vatan yapabilmenin arzusu ile nasıl çırpındıklarını tarih sahnesinde bir kere seyretmek gerekir. Aynı zamanda Oğuz boylarının Anadolu'yu ele alması; şark'ı, hele İşlâm dünyasını kurtaran eşsiz bir müdâhale olmuştur. Hz. İsa'dan sonra tek istilâ gösterilemez ki, sonucu bakımından Türkmenlerinki kadar büyük olsun." (3)

Üçüncü bin yılın eşiğine vardığımız şu günlerde, maalesef, bazı ağızlarda "mozaik" kelimesi, uğursuzluk alâmeti bir sakız gibi çiğnededursun, şükürler olsun, biz, kutlu Anadolu toprağının ve bütün vatan çocuklarının İşlâm-Türk kimliğine Hacı Bayram-ı Velî sırınca, Ahi Evrân-ı Velî ülküsünce inananlardanız. Bu çalışma, böyle bir inancın eseridir. Biz, yetmiş iki bin evliyâ dölü olan İşlâm-Türk Anadolu'nun bu kimliğini, bütün Türk boy, aşiret, oymak ve cemâatlerinin harman olduğu Kırşehir örneğiyle ortaya koymaya çalıştık. İnanıyoruz ki, Kırşehir ve yöresinin bu boy, aşiret, oymak ve cemâat yapısına bağı Türk kimliği, bütün Anadolu coğrafyasının berrak bir aynasıdır.

Zira, çağlar boyunca birçok kültür ve medeniyete beşiklik etmiş, Anadolu coğrafyasının, 1071'den sonra iki yüzyıl içinde Dünya Türklüğü'nün aşağı yukarı üçte birini bağına basarak nasıl kesin ve emin adımlarla dağıyla taşıyla, köyüyle kentlikle, hasılı madde ve mânâsıyla Müslüman Türk oluşunu Kırşehir tarihinde, tarih olmuş ve yaşamakta olan insanların da görmemiz, izlememiz mümkündür.

Kırşehir, gerçekten tarihî ve etnik kimliğiyle birçok Anadolu şehrine nasip olmayacak öneme sahip bir vatan köşemizdir. Bu güzel belde, Paşalar (Âşık Paşa), Ahiler (Ahi Evran-ı Velî), Velîler (Hacı Bektaş-ı Velî, Ahi Evran-ı Velî), şeyhler (şeyh Edebalı, Kaya şeyhi), Türkmenler (şeyh Süleymân-ı Türkmânî) yurdu olma şerefiyle Anadolu'nun Türkleşme ve İşlâmlaşma tarihinin tipik bir örneğidir. Bu ulu şahsiyetlere, onların her biri birer insan-ı kâmil yetiştiren teşkilâtları ile 13. yüzyıldan itibaren ilim ve irfan ışıkları saçan Caca Bey Gök Bilimleri ve Muzaferreddin Behramşah Üniversitelerini de ilâve edersek, Anadolu'nun Türkleşme ve İşlâmlaşmasında Kırşehir'in yeri ve önemi daha iyi anlaşılır.

şu satırlar âdetâ Kırşehir için söylenmiş gibidir:

"Bu devirde Anadolu'ya gelen Türkler, büyük bir imtihan vererek destan devri yaşayacak yüksekliğe erişmişlerdir. Bu destan devri Anadolu

(3): Age, s. 5

gerçekten kahramanlar ve evliyâlar diyârı hâline gelmiştir. Öyle ki, Anadolu'da gazâ ve fütûhat yapan Türk kahramanları etrafında destanlar teşkil edildi; bunların mezar ve türbeleri asırlarca ziyaretgâh oldu. Dikkate değer ki, bu kahramanlar az zamanda halk arasında velî hüviyetini aldı. Gerçekten bütün Anadolu toprakları tarihî hatıraları, menkıbeleri, ziyaretgâhları, evliyâ hikâyeleriyle vatan olmak için her türlü manevî unsuru kazanmış ve böylece Türk milleti bu topraklara, bu topraklar da Türk Milletinin şuuruna ve kalbine yerleştirmiştir. " (4)

Bu eser, yöre ağızları üzerine bir gramer (diyatektoloji) çalışması olan "Kırşehir ve Yöresi Ağızları" adlı doktora tezimizin "Giriş" bölümünün bağımsız olarak ele alınması sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışmamızda önce bibliyografyada belirtilen kaynaklara dayalı olarak Kırşehir'in fizikî coğrafyası ile Millî Mücadele Dönemi'ne kadarki tarihini özet olarak verdik. Daha sonra yörenin etnik (boy, aşiret, oymak ve cemaat) yapısı, asıl bölüm olarak, ulaşılabilen kaynaklar ile bizzat yöre insanından elde ettiğimiz bilgiler ışığında ayrıntılı olarak ve alfabetik sırayla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kırşehir tarihi üzerine bir ömür vererek çalışan merhum Cevat Hakkı Tarım'ın bibliyografyada belirttiğimiz eserlerindeki dolaylı, ama değerli bilgileri ayrı tutarsak, Anadolu Türk tarihi içinde Kırşehir'in etnik yapısı üzerinde çalışan iki değerli ilim adamımızın ismine rastlıyoruz. Yüksek lisans ve doktora hocam olarak kendisine çok şey borçlu olduğum ve beni bu çalışmaya sevk eden Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, konunun önemini vurgulayan kısa bir makaleden (5) sonra, asıl çalışmayı öğrencisi olan nâçiz şahsıma bıraktığı için, Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu'nun "Kırşehir Vilâyetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dâir Notlar" adlı makalesini (6), bizden önce, ilk ve tek çalışma saymak yanlış olmaz.

Biz de, hocam Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un "Doktora tezi olarak, Kırşehir ve yöresi ağızları üzerinde çalışmalısın... " direktifiyle işe başladık. Yöreyle ait dil (ağız) özelliklerini etnik yapıya dayandırma veya birlikte yürütme metodundan hareketle, doktora tezimize önce

(4): Age, s. 5-6

(5): Bkz. Prof. Dr. T. Gülensoy, "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Notlar", TDTD, S. 49, Ocak 1991, s. 40-41

(6): Bkz. Prof. Dr. A. Caferoğlu, "Kırşehir Vilâyetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar", TDED, III-2, 31 Aralık 1947, s. 79-96

yöremiz coğrafyasında 13. yüzyıldan beri yaşamış ve iz bırakmış Türk boy, aşiret, oymak ve cemâatleri, yöre coğrafyası üzerindeki yer isimleri ve yöre insanından elde ettiğimiz bilgiler ile ulaşabildiğimiz kaynakları tarayarak isim isim tespit etmeye koyulduk. İlk tespitlerimizi 1992 yılı Mayısında Kayseri'de Erciyes Üniversitesinin tertiplediği "II. Erciyes ve Yöresi Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnoğrafya Sempozyumu"nda tebliğ olarak sunduk. Daha sonra aynı çalışmayı ilâvelerle genişleterek makale hâlinde yayınladık. (7) Nihayet doktoramızı tamamladığımız 1994 Haziranında elimizdeki boyutlarına ulaştırdık. Böylece, Kırşehir'in etnik yapısına ait şimdiye kadarki en geniş çalışma ortaya çıkmış oldu. Ancak bu konuda son sözün söylendiğini iddia etmek mümkün değildir. Biz, bizden önceki çalışma ve bilgileri çok ilerilere götürdük. Konuyla ilgimizi kesmiş de değiliz. Temennimiz bu konuda eksiklik kalmamasıdır. Eksiklik ve hatalarımız hakkında ilgilenenlerin katkı ve eleştirilerine açık olduğumuzu da belirtmeliyim. Bunun çok faydalı olacağına da inanıyorum.

Bu araştırmam sırasında buram buram Türklük kokan bir Anadolu şehrinin engin gönüllü, asil ruhlu insanlarını tanımaktan, köklü ve zengin Türk kültürünün, Oğuz töresinin beş on haneli en ücra bir köyde yaşandığını, yaşatıldığını görmekten sonsuz mutluluk duydum. Dolayısıyla bu çalışma, Kırşehir'in engin gönüllü insanlarına yazarının vefa duygularının ufak bir örneği kabul edilsin. Zira bu konuda üzerimize düşeni yapabilmişsek, görevini yerine getirmiş insanların mutluluğunu duyacağız.

Ayrıca, bu çalışmayı Kırşehir tarihi ile Türk kültürüne kazandırma lütfunu gösteren, başta Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Genel Başkanı sayın Galip Demir bey olmak üzere, vakfın diğer yönetim kurulu üyeleri sayın Mustafa Haykır, Canpolat Kımçak, Mustafa Ünal, Atilla Küntüz, Ali Mazak, Eyyüp Arıcan beylere ve eseri baskıya hazırlayan Sade Ofset çalışanlarına şükranlarımı sunarım. Sağ olsunlar.

18 Mart 1996, Çengelköy

(7): Bkz. A. Güngen, "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Bir Araştırma", TDA, S. 82, Şubat 1993, s. 83-103

KISALTMALAR

Age	: adı geçen eser
Agm	:adı geçen makale
A.Ü.	:Ankara Üniversitesi
Bkz.	: Bakınız
c.	: cilt
çev.	: çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DLT	: Divânü Lûgatî't -Türk
DTCF	:Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
DTCFD	: Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi Dergisi
ETY	: Eski Türk Yazıtları, bkz. H. Namık Orkun
GBAA	: Güney-Batı Anadolu Ağızları, bkz. 2. Korkmaz
G.Ü.	: Gazi Üniversitesi
İ.A.	: İslâm Ansiklopedisi
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
haz.	: Hazırlayan
k.	: köyü
KB	: Kültür Bakanlığı
KİA	: Kars İli Ağızları, bkz. A. Bican Ercilasun
krş.	: karşılaştırınız
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları, bkz. T. Gülensoy
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MEGSB	: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
NYA	: Nevşehir ve Yöresi Ağızları, bkz. Z. Korkmaz
S.	: sayı
s.	: sayfa
TA	: Türk Ansiklopedisi
TDA	: Türk Dünyası Araştırmaları, TDAY yayını, İstanbul
TDAY	: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, TDK yayını
TDED	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Dergisi

TDK : Türk Dil Kurumu, Ankara
TDTD : Türk Dünyası Tarih Dergisi, TDAV yayını, İstanbul
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara
TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TKA : Türk Kültürü Araştırmaları, TKAE yayını
TKAE : Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara
TM : Türkiyat Mecmuası, İstanbul
TTK : Türk Tarih Kurumu, Ankara
vb. : ve başkaları, ve benzerleri
yay. : yayınları

I. BÖLÜM

KIRŞEHİR İLİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI

İlin yeri ve yüzölçümü:

Kırşehir ili, İç Anadolu bölgesinin Orta Kızılırmak bölümünde yer alır. İl toprakları doğu ve güneydoğuda Nevşehir, Niğde ve Aksaray, batı ve güneybatıda Ankara, kuzeybatıda Kırıkkale, kuzey ve kuzeydoğuda Yozgat illeri ile çevrelenmektedir.

6.665 km²'lik bir alanı kapsayan Kırşehir ilinin coğrafi koordinatlarını ise, 38° 49' ve 39° 48' kuzey enlem, 33° 25' ve 34° 43' doğu boylam daireleri teşkil eder.

Yer yüzü şekilleri:

Kırşehir il toprakları, Kızılırmak Havzası'nın orta bölümünde ve İç Anadolu kıvrım dağlarının temelini oluşturan III. zamandan beri şiddetli aşınmaya uğramıştır. Dağlar, ana çatıları dışında, düzleşerek plâto görünümü almıştır. Çok sayıda akarsu, genellikle neojen kalkerlerinden oluşan bu yapıyı, kuzey, güney ve batı yönlerinde derin vadiler açarak parçalamıştır. Yer yer genişleyen vadi tabanlarına IV. zaman eski ve yeni alüvyonlarının dolmasıyla, ilde tarım etkinlikleri açısından son derece önemli ovalar ortaya çıkmıştır. İl topraklarının doğu kesimi, II. ve III. zamanlardaki kıvrılma ve sıkışmalar sırasında çöküntüye uğramış ve kapalı bir havza oluşmuştur. Yükseltisi 1.110 metre olan çöküntü alanının tabanı eskiden sularla dolu iken, IV. zaman alüvyonlarının birikmesi sonucu, bu gün bu göl alanı küçülmüş ve Seyfe Gölü olarak orta büyüklükte bir göl durumuna dönüşmüştür. Buna göre il topraklarının %64.2'sini plâtolar, %18.3'ünü ovalar, %17.2'sini de dağlar teşkil etmektedir.

Dağlar:

İlde çok az bir alanı (% 17.2) kaplayan dağlar, "Kırşehir Masifi" olarak adlandırılan ana plâto üzerinde, kuzeyden başlayıp sonra güneybatıya ve güneydoğuya doğru açılarak il topraklarını parçalamaktadır. İç Anadolu kıvrım sistemine bağlı olan bu dağlar, Yozgat yöresini kaplayan Bozok Plâtosu üzerinde belirginleşen dağların Deliceırmak Vadisi'nden sonraki uzantıları ile Nevşehir'in kuzeyini kaplayan Kızıldağ kütesinin kuzeybatı yönündeki uzantıları durumundadır. İldeki dağların en önemlileri ve bunların özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Çiçek Dağı:

Çiçekdağı ilçesinin batısındaki plâtonun ortasında yükselen Çiçek

Dağ'ın yükseltisi 1.691 metredir. Genellikle kretase kalkerlerinden oluşan Çiçek Dağı, Deliceırmak'a doğru akan derelerin açtığı derin vadilerle parçalanmıştır. Bozkır kuşağı içinde yer alan Kırşehir'de, bozuk nitelikte de olsa, orman örtüsü bulunan tek dağ budur. Orman örtüsü doğudan güney ve güneybatıya doğru gidildiğinde ortadan kalkar. Ağaç ve kültür bitkilerine, ancak vadi tabanlarında rastlanır. Çiçek Dağı, ana çatısı dışında, konglomera, kalker ve marn gibi maddelerden oluşan yapının yumuşaklığına bağlı olarak hızla aşınmış ve tarım yapılabilen plâtolara dönüşmüştür.

2. Baran Dağı:

Kırşehir kenti ile Kaman ilçesi arasında kalan 1.000 ilâ 1.500 metre yükseltili plâtolar üzerinde yükselen Baran Dağı, batıdan güneydoğuya doğru uzanır. Yükseltisi 1.800 metre olan Baran Dağı, aynı zamanda ilin de en yüksek dağdır. Merkez ilçe alanına doğru sokularak Naldöken (1.504 m), Cemele (1.555 m), Kargasekmez (1.712 m) dağları ile bunların arasına serpilmiş Hüyükü, Obruk ve Emirburnu tepelerini oluşturur. Batıda, Kaman ilçesinin kuzeydoğusundaki 1.609 metre yükseltili Buzluk Dağı da aynı kütlenin bir devamıdır.

3. Kervansaray Dağları:

Seyfe Gölü çöküntü alanı ile Kırşehir kenti arasını dolduran Kervansaray Dağları, kuzeybatıdan güneydoğuya doğru uzanarak Mucur ilçesine sokulur. Mucur yakınlarında, aynı yönde uzanan plâtolar üzerinde belirginliği azalan dağlar, ilçenin kuzeydoğusunda yeniden kabararak Nevşehir'in kuzeyini kaplayan Kızıldağ kütlesiyle birleşir.

Kervansaray Dağları'nın en yüksek noktası, Kırşehir'in kuzeydoğusunda kalan 1.679 metre yükseltili tepedir. Aynı sıranın öbür önemli dorukları, Mucur'un kuzeybatısındaki Armutlu Dağı (1.557 m) ve Köpekli Dağı (1.354 m) ile ilçenin kuzeydoğusundaki Kırangıç Dağı (1.472 m) ve Kızıldağ'dır (1.341 m).

4. Aliöllez Dağı:

Kaman ilçesinin güneyinden başlayıp güneydoğu yönünde uzanan Aliöllez Dağı, fazla yüksek olmamasına rağmen Ebrişim yöresine dek düzenli biçimde uzanır. En yüksek noktası 1.528 metredir. Çıplak olan bu dağ sırası, özellikle Hirfanlı Barajı yönünde derin olarak parçalanmıştır.

Plâtolar, Yaylalar:

Kırşehir il alanının %64,5'i plâtolarla kaplıdır. Yozgat yöresinde oldukça yüksek olan plâtoların Deliceırmak ve Kızılırmak yayı içinde kalan bölümleri önemli ölçüde alçalır. Çiçekdağı-Kırşehir arasında yükseltisi

850-1.000 metre arasında olan plâtoların yüzeyleri genellikle eosen kalkerleri, marnlar ve alçıtaşı serileriyle örtülüdür. Güneybatı-kuzeydoğu yönünde akan derelerin açtığı vadilerle parçalanan plâtonun büyük bölümü kuru tarıma ayrılmıştır. Orman örtüsünden yoksun olan plâtolar, İç Anadolu'nun kara iklimi kuşağında kaldığından, ot bakımından da zengin değildir. Bu durumuyla plâtolar daha çok, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygundur.

Kırşehir il merkezinin kuzey ve kuzeydoğusunu kaplayan plâtoların yükseltisi, 500-1.200 metre arasındadır. Bütünüyle çıplak olan ve karstik bir yapı gösteren bu plâtolar, kurak ve sıcak yaz aylarında çevre için birer su kaynağı oluşturmaktadır. Kış ve bahar aylarında düşen yağışlar, kalkerli yapıda alt katmanlarına geçmekte ve düşük yükselti basamaklarında yeniden kaynak olarak yüzeye çıkmaktadır. Yer yer tek yıllık çayır otlarıyla kaplı yaylalarda genellikle, küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

Akarsular:

Kırşehir ili asıl olarak Kızılırmak ve onun önemli kollarından biri olan Deliceırmak'ın havzaları üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca il topraklarının küçük bir bölümü de kapalı havza durumundadır.

İl topraklarının büyük bir bölümünü kaplayan Kızılırmak Havzası, ülkemizin Fırat Havzası'ndan sonra en büyük havzasıdır.

Yaklaşık 78.000 km² su toplama alanı olan Kızılırmak Havzası'nın, ortalama yıllık su hacmi 6 milyar m³'e ulaşmaktadır. Havzada, 3.5 milyon hektar ovalık alan vardır. Bu alanın 2.400.000 Hektarı sulanabilir niteliktedir.

Gerek Kızılırmak Havzası'nın 500-1.500 metre yükselteli plâtoları üzerinde bulunduğundan, gerekse İç Anadolu'nun bozkır kuşağı içerisinde kalması sebebiyle ildeki dere ve çayların sularının fazla olmamasından Kırşehir'de ovalık alanlar ve sulanabilir topraklar çok değildir. Bu nedenle, ilin havzadaki tarım gelişmelerinden büyük ölçüde yararlandığı söylenemez. Kırşehir'deki önemli akarsular ve özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Kızılırmak:

İç Anaolu'nun kuzeydoğusunda Kızıldağ'dan doğan Kızılırmak, Sivas, Kayseri, Nevşehir ve Kırşehir'i geçtikten sonra kuzeybatıya döner ve Kırşehir'in 17 km güneyinden geçerek akışını sürdürür.

Ülkemizin öbür akarsularında olduğu gibi, Kızılırmak'ın da akış rejimi çok düzensizdir. Kırşehir'e girmeden önce, Gülşehir (Nevşehir'in ilçesi) yöresinde ırmağın ortalama debisi 85.167 m³/sn olarak tespit edilmiştir.

Akarsu üzerinde yapılmış olan Hirfanlı ve Kesikköprü barajları il sınırları içinde bulunmaktadır.

2. Kılıçözü Deresi:

Baran Dağı'nın kuzey yamaçlarından doğan Kılıçözü Deresi, önce kuzeye akar, sonra güneye doğru genişçe bir yay çizerek Çoğun, Kırşehir ve Güzler'i geçerek Kızılırmak'la birleşir. Uzunluğu yaklaşık 80 km olan akarsu, Çoğun'a dek Araözü Deresi adıyla anılır. Çoğun ile Kızılırmak'a karıştığı Taka yöresi arasında, batıda İğdeliöz ve Salgösteren, doğudan da Bağ Deresi'yle Büyükdere'yi alır.

Kılıçözü Deresi'nin sularından geniş ölçüde sulamada yararlanılmaktadır. 1960'ların ikinci yarısında DSİ'ce yürütülen yoğun çalışmalarla akarsu üzerinde, Çoğun Barajı ile İğdeliöz, Kılıçözü ve Güzler sulama regülatörleri yapılmıştır. Akarsuyun su rejimi düzensizdir. Kurak yaz aylarında suyu önemli ölçüde azalır.

3.Deliceırmak:

Kızılırmak'ın önemli bir kolu olan Deliceırmak, Yozgat'taki plâto ve dağların güney yamaçlarından, üç kol halinde başlar. Bu küçük kolların birleşmesiyle ırmağa dönüşen akarsu, Yerköy ilçesinden sonra, Yozgat-Kırşehir sınırını oluşturacak şekilde kuzeybatı yönünde akar. Gölcük bucağının batısında il toprakları dışına çıkan Deliceırmak, Çorum il alanında kuzeye dönerek Kızılırmak'a karışır.

4. Kaman-Kılıçözü Deresi:

Kaman ilçe alanından çok sayıda kol halinde başlayan Kaman-Kılıçözü Deresi, kırık fay hattı boyunca kuzey yönünde akar. Uzunluğu yaklaşık 150 km olan akarsu, Karaova bucağının batısında, ilin kuzey bölümünde yer alan dağ ve plâtoların sularını toplayan Malaközü Deresi'ni alır. İlin Ankara ile sınırlarını oluşturacak şekilde akan Kaman-Kılıçözü Deresi, Ocakbaşı bucağında il sınırları dışına çıkar. Daha sonra doğuya yönelerek Ankara-Yozgat sınırında Deliceırmak'a karışır.

Kırşehir'de, bu akarsuların dışında Seyfe Gölü'ne akan çok sayıda küçük derecik ile kuzeyde Deliceırmak'a, güneyde Kızılırmak'a dökülen dere ve çaylar vardır.

Göller:

Kırşehir il sınırları içinde bir tabii göl ile üç de baraj gölü vardır.

1. Seyfe Gölü:

İl alanının doğusunda, Mucur ilçesinin de kuzeyinde bulunan Seyfe Gölü, ilin tek tabii gölüdür. Denizden 1.110 metre yükseklikte olan Seyfe Gölü, yağışların bol olduğu aylarda kabarak yaklaşık 15 km²'lik bir alana

yayılmaktadır. Gölün suları tuzlu olup derinliği 3-5 metre arasındadır.

2. Hirfanlı Baraj Gölü:

Uzunluğu 75 km, en geniş yeri 15 km, alanı 320 km² olan ve elektrik üretimi, taşkınları önleme ve sulama amaçlı kurulan Hirfanlı Baraj Gölü, Kaman ilçesinin 19 km güneybatısında ve Kızılırmak üzerindedir. Temelden yüksekliği 81 metre olan Hirfanlı Barajı'nın su hacmi 6 milyar m³ dolayındadır. Suyu tatlı olan baraj gölünde sazan, yayın türünden balıklar ile yengeç ve bol sayıda tatlı su midyesi üretilmektedir. Keban'dan sonra ülkemizin en büyük gölü özelliğini koruyan Hirfanlı Baraj Gölü'nün yılda ortalama 400 milyon kw/saat enerji üretimi yanında , yöre iklimine olumlu etkileri olmuştur.

3. Kesikköprü Baraj Gölü:

Hirfanlı Barajı'na 25 km uzaklıkta, yine Kızılırmak üzerinde kurulan baraj, 1966 yılında işletmeye açılmıştır. Büyük bir bölümü Ankara il sınırları içinde kalan baraj gölü, Kaman ilçesine bağlı Büğdüz köyü topraklarını sular altında bırakmıştır. Gölün uzunluğu 15 km, en geniş yeri 2.5 km, alanı ise 38 km²'dir.

4. Çoğun Baraj Gölü:

Kırşehir ili merkez ilçeye bağlı Çoğun köyünün kuzeybatısında Kırşehir-Kılıçözü Deresi üzerinde sulama ve taşkınları önleme amacıyla yapılan baraj, 1970'lerin ortasında işletmeye açılmıştır. Temelden yüksekliği 43 metre, toplam su hacmi 22 milyon m³ olan baraj gölünün sularından 2.068 hektarlık toprak istifade etmektedir.

Vadiler:

Yapısında karstik oluşumlar hâkim olan Kırşehir plâtosunda vadiler çok önemlidir. Yumuşak ve aşınması kolay olan topraklarda akarsular derin yarıklar açmıştır . Seyfe Gölü çöküntü alanına açılanlar ve kırık fay hattına yerleşmiş olanlar dışında, vadiler genellikle dar ve diktir. Bu sebeple tabanları, ova ya da geniş tarım düzlükleri oluşturacak kadar geniş değildir.

1. Kızılırmak Vadisi:

Ülkemizin en uzun ve önemli vadisi olan Kızılırmak Vadisi, İç Anadolu'da geniş bir yay çizdikten sonra, kuzeye yönelerek Karadeniz'e dek uzanır. Kırşehir ili bu yayın iç kesiminde yer alır. Kayseri'nin kuzeyinde başlayan Kızılırmak Vadisi, Nevşehir ilinin ortasından geçer, sonra Kırşehir'in güneyinden geçip Ankara il alanına sokulur. Yürücek'in doğusundan il alanına giren vadi, Ecikağıl'dan sonra Ankara - Kırşehir sınırını oluşturacak şekilde Ağapınar yöresine dek uzanır. Türkiye'nin en önemli barajlarından olan Hirfanlı ve Kesikköprü barajları Kızılırmak

Vadisi'nin bu kesiminde yer alır.

2. Kırşehir-Kılıçözü Vadisi:

Kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu fay hattı boyunca uzanan Kırşehir-Kılıçözü Vadisi. Baran Dağı'nın kuzey yamaçlarından başlar, Sofular'a dek kuzey yönünde uzanan vadi, buradan sonra önce doğuya, sonra güneye dönerek Çoğun'a dek gelir. Aynı yönde uzanan vadi, Kırşehir kenti ve Güzler'i geçtikten sonra Kızılırmak Vadisi'ne açılır.

3. Deliceırmak Vadisi:

Kızılırmak'ın önemli kollarından olan Deliceırmak'ın Orta Anadolu platosunda açtığı bu vadi, Yozgat il sınırları içinde kalan Çayıralan'dan, Akdağmadeni'nin batısından ve Bozok Plâtosu'nun güney yamaçlarından üç kol halinde başlar. Kırşehir il alanı yakınlarında, Yerköy yöresinde tabanı genişlemeye başlar. Kuzeybatı yönünde uzanan vadi, Gölcü yakınlarında kuzeye dönerek il toprakları dışına çıkar. Ankara-Yozgat sınırını oluşturacak şekilde uzanan vadi, Çorum il alanında, Kızılırmak Vadisi'ne açılır.

4. Kaman-Kılıçözü Vadisi:

Kaman'dan kuzeye doğru sokulan fay hattı boyunca uzanan Kaman-Kılıçözü Vadisi, Ankara-Kırşehir sınırını oluşturur. İl alanının güney ve güneydoğusuna göre daha sert olan ve başkalaşım kayalarından gnays, mikaşist, şist, mermer ve kuvarsitlerin egemen olduğu yapı içerisinde akarsu dar ve oldukça dik bir koridor açmıştır. Genişleme imkânı bulamayan vadi, Ocakbaşı bucağının batısında Ankara il sınırına girer.

Ovalar:

Kırşehir il topraklarının % 18.3'ünü ovalar teşkil eder. Bunlar Çoğun, Güzler ve Malya ovalarıdır.

1. Çoğun Ovası:

Çoğun Barajı'nın yapılmasından sonra, barajdan sulanan ve vadi tabanında merkez ilçeye dek yaklaşık 17-18 km uzanan topraklar, Çoğun Ovası adıyla anılmaya başlanmıştır. Akarsuyun taşıdığı maddelerin birikmesiyle oluşan ovanın yüzölçümü 2.500 hektara yaklaşmaktadır. Ovanın 2.068 hektarı barajdan, kalan bölümü yeraltı kaynaklarından yararlanılarak sulanmaktadır.

2. Güzler Ovası:

Merkez ilçenin güneyinde Kırşehir-Kılıçözü deresi üzerine Güzler Sulama Regülatörü'nün yapılmasından sonra bu regülatörden sulanan ve Kızılırmak'a dek uzanan Kırşehir Kılıçözü vadisinin tabanına Güzler Ovası

denilmeye başlanmıştır. Uzunluğu 15 km kadar olan ova, yaklaşık 2.400 hektarlık bir alanı kaplar. Taşınma sonucu oluşan ve kalın bir toprak tabakası ile kaplı olan ovada, daha çok şeker pancarı, soğan, patates, yer yer ayçiçeği ve baklagiller ile sebze yetiştirilmektedir.

3. Malya Ovası (Seyfe Ovası):

Çiçekdağı ilçesinin Salepboğazı ve Taburoğlu köyleri yöresinden başlayan ova, Mucur ilçesinin kuzeyini de içine alarak, Kayseri il sınırına kadar uzanır. Alanı 400 km² kadar olan bu ovanın yükseltisi 1.110 metredir. Seyfe Ovası veya Malya Ovası yüksek bir düzlük görünümündedir. Çevre dağ ve plâtolardan inen akarsularca taşınan maddelerin, çöküntü tabanını doldurmaları sonucu oluşan bu yüksek düzlüğün büyük bölümü, uzun süre bataklık olarak kalmıştır. Son yıllarda sürdürülen kurutma çalışmaları sonucu, doğu kesimi dışında yaşlık veya bataklık sorunu kalmamıştır. Göl suları tuzlu olduğundan, göl çevresinde genişçe bir alan çoraktır. Bunun dışında kalan ovalık alanda da alüvyonlarla kaplı olmasına rağmen, sulama imkânları yeterince geliştirilemediğinden, ovada kuru tarım hâkim durumdadır. Ovada Malya Devlet Üretim Çiftliği kurulmuştur. Ülke tarımı açısından da önemi açık olan yöre ve ovada, sulu tarıma geçilmesi hem bölge tarımı, hem de ülke tarımı için büyük faydalar sağlayacaktır.

İklim:

Kırşehir'de, bir İç Anadolu kenti olarak, kara iklimi hâkimdir. Kışlar sert ve soğuk geçmekle beraber, Doğu Anadolu bölgesinde olduğu gibi sürekli değildir. Yaz mevsimleri sıcak ve kurak geçmekle birlikte, ilkbaharlar yağışlı, sonbaharlar ise az yağışlı geçer. Son yıllarda başta Hirfanlı Baraj Gölü olmak üzere, Çoğun Baraj Gölü ile Seyfe Gölü'nün iklim üzerinde olumlu tesirlerinin gözlemlendiğini de belirtmeliyiz.

Sıcaklık:

Kırşehir'de ovalık alanlar ile dağlık kesimler arasında yıllık sıcaklık ortalamaları çok farklı değildir. Meselâ, yıllık sıcaklık ortalaması, Kırşehir-Kılıçözü Vadisi'nde yer alan merkez ilçede 11.4 °C iken, kuzeyde dağlık kesimde yer alan Çiçekdağı'nda 12.2 °C'dir.

Yıllık ortalama sıcaklık, Kırşehir'e komşu il merkezlerinden Ankara'da 11.8 °C, Nevşehir'de ve Yozgat'ta 9.0 °C'dir.

Merkez ilçede en soğuk geçen aylar aralık ve ocak, en sıcak geçen aylar ise temmuz ve ağustostur. Yapılan gözlem ortalamalarına göre en soğuk ay 0° C ilâ -10 °C ile ocak ayıdır. En sıcak ay 34 °C ile 23 °C arasında temmuz ayıdır.

Yağışlar:

52 yıllık (1992'ye kadar) ölçümlere göre Kırşehir'de yağışlar genellikle kış ve bahar aylarında düşer. Kimi yıllar yaz mevsiminde hiç yağış düşmez.

Merkez ilçenin yıllık yağış ortalaması 378.7 mm'dir. Bu ortalama, güneydoğuya ve kuzeye uzanan fay hatlarının kesişme noktasında yer alan Kaman'da 455.3 mm'ye çıkarken, kuzeyde Çiçekdağı'nda 322.1 mm'ye düşmektedir.

Merkez ilçede en yağışlı aylar aralık, ocak ve şubat, en az yağışlı aylar ise ağustos ve eylül'dür.

Rüzgârlar:

Ortalama rüzgâr hızı 2.0 m/sn olan Kırşehir'de egemen rüzgâr yönü, güney ve güneydoğudur. Kırşehir'de en hızlı rüzgârlar da bu yönlerden esmektedir. Güneyden esen kible ile güneydoğudan esen keşişleme 34.0 m/sn hıza ulaşabilmektedir.

İklim yönünden sayılı günler:

Kırşehir'de en yüksek sıcaklık 1 Ağustos 1954'te 39.4 °C, en düşük sıcaklık ise 6 Ocak 1942'de -29 °C olarak ölçülmüştür. Merkez ilçede hava, yılın 109.3 günü açık, 183.4 günü bulutlu, 72.6 günü ise kapalı geçmektedir. Sıcaklığın 30 °C'nin üzerine çıktığı tropik günler sayısı 41.1, 0 °C'nin altına düştüğü donlu günler sayısı ise 98.7'dir.

II. BÖLÜM

TARİH

Anadolu'nun orta yaylasında, Kızılırmak'ın kucakladığı verimli topraklarda, doğudan batıya, kuzeyden güneye giden yollar üzerinde bulunan, tarihin tanımadığı çağlardan beri canlı mahlûklara barınak olan Kırşehir'in tarihî önemi, bilhassa kültür bakımındandır. (1) Bu anlamda Kırşehir'in bilinen tarihi Milâttan evvel 2500 senelerine kadar gitmektedir.

Kırşehir, Etiler tarafından kurulmuş bir kasabadır. Nitekim şehrin tam ortasında yükselen Höyük-Kale (2) ilk çağlarda kurulan şehirlerin karakteristik işareti olarak hâlâ ayakta durmaktadır. (3) 1931 yılında Fransız arkeologlarından Loui Delaporte tarafından Dulkadirli köyündeki Hashhöyük'te yapılan ve yarıda bırakılan kazıda Etiler'e ait eserler elde edildi,

(1): C. Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, Kırşehir Vilâyet Matbaası, 1938, s. 6

(2): Kale'ye Semiramis Tepesi de denir. bkz. *Kırşehir İl Yıllığı* 1973, s.1

(3): *Kırşehir Vilâyetinde Halıcılık-Kilimcilik-Yapağı ve Tiftik, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği yay. , Ankara 1959, s.5*

Kızılırmak yanında Savcılı Dokuz köyünün ilerisindeki höyüğün üzerinde bulunan ve Eti karakterini taşıyan öküz taşı, Mucur yakınlarında çıkan topraktan pişirilmiş iki boğa heykeli bu sanıyı kuvvetlendiren eserlerdir. (4)

Etiler'den (M.Ö 1650-1200) sonra sırasıyla Frikyalılar (M.Ö. 1200-675), Persler (M.Ö. 546-332), Yunanlılar (Kapadokya Krallığı dönemi: M.Ö. 332-M.S. 18), Romalılar (M.S. 18-395), Bizanslılar (395-1070) Kırşehir'de hüküm sürmüşler, (5) 1071 Malazgirt Zaferi'ndan sonra da, Anadolu tarihinde olduğu gibi, Kırşehir tarihinde de Türk-İslâm hâkimiyeti devri başlamıştır.

Kırşehir'e ad olarak, Etiler'in Akuva Saravena, yani Suşehri, Yunanlılar ve Romalılar'ın Chamanen, Mokissos, Parnossos, Bizanslılar'ın Jüstinianopolis, Selçuklular'ın bir ara Gülşehir adını verdiklerini biliyoruz. (6) Kırşehir'in eski ailelerinden Hacı Çakıroğlu B. Ömer Köker'in elinde bulunan H. 290 tarihli Hacı Turaoğlu Şah Mehmed Vakfiyesinde "Kırşehri" adının geçmesi, (7) bu günkü "Kırşehir" adının eskiliğini de ortaya koymaktadır. Bu "Kırşehri" adının Abbasîler devrinde darü'l-cihad Anadolu'ya akın eden ve bu topraklarda yerleşen Türk akıncıları tarafından verildiği sanılmaktadır. (8)

Görünen odur ki, Kırşehri/Kırşehir ve Gülşehir adları Türkler tarafından verilmiştir. Bunlardan Gülşehir adı, özellikle Selçuklular döneminde daha yaygın olarak kullanılmıştır.

Nitekim Hacı Bektaş Vilâyetnâmesi 'nde Kırşehir'in o günlerdeki durumu şu parçada ne güzel canlandırılmıştır:

"Ol zaman Kırşehri ulu şehr idi
Orta yerinden akan hem nehr idi
On sekiz bin derler evi var idi
Bürc ü bârû çevresi hisar idi" (9)

Mensur Vilâyetnâme'nin 107. sayfasında da aynen şu satırlar vardır:

"Meğer ol vakit Kırşehri'nin adı Gülşehri idi. Dopdolu mescitler, câmiler ve medreseler çok idi. Ma'mur şehir idi. Müderrisler ve müftüler ve âlimler ve kadılar ve kâmiller ile şehrin içi dopdolu idi." (10)

(4): C. Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi, Kırşehir Vilâyet Matbaası, 1947, s. 10-11*

(5): Bu devirler için bkz. *Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, c. 7, s. 4909-4911; C. Hakkı Tarım, Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I, s. 17-20.*

C. H. Tarım, *Kırşehir Tarihi, s. 7-12; Kırşehir İl Yıllığı 1973, s. ; Ethem Basınoğlu, Çeşitli Yönleriyle Kırşehir, Filiz yay. , Kırşehir 1981, s. 19-20*

(6): C. Hakkı Tarım, *Tarihte Kırşehri-Gülşehri ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler, 3. baskı, İstanbul 1948, s.6*

(7): Age, s.8

(8): Age, s.8

(9): C. H. Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I, s. 7*

(10): C. H. Tarım, age, s. 7 ve Hacı Bektaş-ı Velî, *Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli-Vilâyetnâme, haz.: A. Gölpınarlı, İst. 1958, s. 50*

Kırşehir Vakıflar İdaresindeki eski defterlerde, "Arabsun'la (11) Kırşehri'ne Gülşehri denilir." ve Ahi Evran'a ait Şecerenâmede "Gülşehri nam-ı diğer Kırşehri'de kârhânesini bina eyledi." gibi kayıt ve satırlar, (12) Gülşehri adının Kırşehri adından daha meşhur olduğunu gösteriyor. Yine bu ad, 13. ve 14. yüzyılların iki büyük şâirinin, Ahmed-i Gülşehrî ve Mesud-ı Gülşehrî'nin de isimlerinde bayrak olmuştur. Anadolu Türk tarihinde adı "İlk Türkçeciler" arasında sayılan, Mantıku't-Tayr ve Feleknâme adlı eserlerin sahibi Ahmed-i Gülşehrî, (13) adı ile birlikte şu mısralarla bu adı edebiyat tarihimize mâl etmiştir:

"Hasse şimdi tâze Gülşehri gülü
Kim göze göstermez esrû sünbülü "(14)

Ahmed-i Gülşehrî'den yüzyıllar sonra gelen Halk şâiri Dadaloğlu'nun şu dörtlükleri de, Kırşehir'in bir gül yurdu, güller diyârı olduğunu ispat eder niteliktedir:

"Çıktım yükseğine seyrân eyledim
Al yeşil bahçeli Kaman görünür
Fırkat geldi ah eyledim, ağladım
Kılıçözü çayır çemen görünür

Biter Kırşehrinin gülleri bite
Çırpınır dalında bülbüller öter
Çok olur güzeli hep yeni yeter
Kaşının üstünde keman görünür" (15)

İshak Refet Işıtman'ın yazdığı, Ahmet Adnan Saygun'un bestelediği Gülşehri Marşı da, aynı tarihî gerçeği ölümsüzleştiren ayrı bir belgedir:

"Bilgeler yatağı, bilgi kaynağı
Gülüsün sen gelin Anadolu'nun...
Burada yok seni sevmeyen gönül
Gülşehri, Gülşehri, güller gibi gül!

Gönüller bağının, sevgi yolunun,
Yaylalar üstünde sensin durağı...
Toprağın gül kokar, yellerin sünbül!
Gülşehri, Gülşehri güller gibi gül..." (27.7.1937) (16)

(11): Bu günkü Nevşehir'e bağlı Gülşehir ilçesinin eski adı.

(12):Bkz. C. H. Tarım, *Tarihte Kırşehri-Gülşehri ve Babaîler-Ahiler-Bektaşîler*, s. 18

(13): *Gülşehrî hakkında geniş bilgi için bkz. Tarım, age, s. 90-95 ve S. Kocatürk, Gülşehrî ve Feleknâme, KTB yay. , Ankara 1982*

(14):Bkz. C. H. Tarım, *age*, s. 19

(15): *Age*, s. 19

(16): *Age*, s. 20

Yıllarca her yönden taşıp gelen insan topluluklarının çarpıştığı, boğuştuğu, kan ve ateşle yoğurduğu Anadolu, Etiler'den sonra da, zaman zaman Türk kabilelerinin akınlarına uğramış, Türk atlılarının nal seslerini dinlemiştir. (17) 1071 yılında Malazgirt'te Büyük Selçuklu hükümdarı Alp Arslan'la Bizans imparatoru Diyojenis arasında vuku bulan ve tarihin seyrini değiştiren büyük zaferden sonra Kutalmışoğlu Süleyman ve haleflerinin, merkezi Konya'da olmak üzere kurdukları Anadolu Selçuklu Devleti idaresinde sayılı şehirler arasında bulunan (18) Konya, Kayseri, Sivas vb. gibi şehirlerin yanında, Kırşehir de büyük bir ehemmiyeti hâiz idi. Bu durum şüphesiz, Anadolu'ya ekonomik bir nizam kazandıran Ahi Evran'ın, Türk diline Garipnâme gibi bir şaheser kazandıran Âşık Paşa'nın, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin fikir ve yolunu, yâni Mevlevîliği Kırşehir'e getiren Şeyh Süleymân-ı Türkmenî ile, Şeyh İsâ Mahmud ve Şeyh Kaya'nın kurmuş olduğu veyahut da adına kurulmuş olan zâviyelerin yanı sıra, Caca Bey Medresesi'nin Kırşehir'in merkezinde; Hacı Bektaş-ı Veli'nin tesis etmiş olduğu zâviyenin ise, Kırşehir'in hemen yakınında, bu gün kendi adıyla anılan Hacıbektaş kazasında yer alarak faaliyetlerini asırlarca burada devam ettirmelerinden; kezâ XIII. asrın ortaları veya sonlarıyla XIV. asrın başlarında yaşamış olan Ahmed-i Gülşehrî'nin eserlerini Kırşehir'de kaleme almasından ileri gelmiştir. (19)

Selçuklular devrinde Kırşehir, gâh Danişment oğullarının eline geçmiş, gâh Selçuklu hükümdarları, eski bir anâneye ittibaren topraklarını oğulları arasında taksim ederken her hangi birisinin payına düşmüş, gâh birini yere vuran bir kardeşten diğerine mal olmuştur. (20)

Anadolu Selçuklu Devleti'ni kuran Kutalmışoğlu Süleyman 1086'da ölünce, Anadolu Selçukluları altı yıl süren bir kargaşa dönemi yaşadılar. 1092'de I. Kılıç Arslan'ın başa geçmesiyle devlet yeniden güçlendi. Ancak 1097'de I. Haçlı Seferi sırasında Orta ve Batı Anadolu'da kazanılan toprakların büyük bölümü yitirildi. I. Kılıç Arslan Danişmentli Emir Gazi Gümüştekin ve Kayseri Emiri Hasan Bey'in yardımlarıyla Haçlılar'ı durdurmaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Haçlı saldırısı bittikten sonra, Anadolu Selçukluları ve Danişmentliler toparlandılar ve birbirleriyle

(17): C. H. Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, s. 20

(18): C. H. Tarım, *Tarihte Kırşehri-Gülşehri...*, s. 13

(19): İlhan Şahin, "Şeyh Süleymân-ı Türkmenî'nin Zaviyesinin Vakıflarına Dâir", XX. Ahilik Bayramı Kongresi Tebliğleri, 1 Eylül 1984 Kırşehir, s. 57

(20): C. H. Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, s. 23

rekabete başladılar. 1103'te Maraş yöresinde Selçuklular, Danişmentliler'i büyük bir bozguna uğrattılar. I. Kılıç Arslan'ın ölümünden sonra (1107) oğulları arasında çıkan taht kavgaları yüzünden Anadolu Selçukluları sarsıntı geçirince, Danişmentliler 1120'lerde Kırşehir'i aldılar. Ama I. Mesud'un yerine geçen oğlu II. Kılıç Arslan, 1174'te Danişmentli Devleti'ni tümüyle kendine bağladı. 1186'da ülkeyi 11 oğlu arasında paylaştırdığında Ankara, Çankırı, Kastamonu ile birlikte Kırşehir, Muineddin Mesud'a düştü. Kısa bir süre sonra kardeşler arasında taht kavgaları başladı. Konya'yı eline geçiren Sivas Emiri Kutbeddin Melikşah, kendisini veliaht ilân etti ve babası ile birlikte Kayseri emiri kardeşi Nureddin Sultanşah üzerine yürüdü. Kutbeddin Melikşah'ın baskısından yılan II. Kılıç Arslan, Kayseri kuşatması sırasında Nureddin Sultanşah'ın yanına kaçtı. Ancak orada da fazla kalamayarak Uluborlu Emiri Gıyaseddin Keyhüsrev'in yanına gitti. Onu kendine veliaht yaptıktan sonra Konya'da bağımsızlığını ilân eden oğlu Kutbeddin Melikşah'ı yendi. Ardından Kayseri üzerine sefere çıktı, ama kuşatma sırasında öldü (1192). Anadolu Selçuklu tahtına I. Gıyaseddin Keyhüsrev çıktı. Ancak, Tokat emiri II. Rukneddin Süleyman Şah, 1196'da tahtı ele geçirdi ve kardeşlerini birer birer yendikten sonra Ankara ve Kırşehir emiri Muineddin Mesud üzerine yürüdü. Ankara Kalesi'ni üç yıl kuşatma altında tuttu. Sonunda kaleyi ele geçirdi ve kardeşini öldürttü. Böylece Muineddin Mesud'un bölgesi içinde yer alan Kırşehir de merkeze bağlanmış oldu (1203). (21)

1220'de tahta çıkan I. Alâeddin Keykubad, 1128'de Mengüçikler'in Erzincan-Kemah koluna son verdi. Mengüçiklü Alâeddin II. Davudşah'ın kardeşi Muzaffereddin Muhammed'ce yönetilen Şebinkarahisar ve yöresini ele geçirmek istedi ve bu amaçla Mübarizeddin Ertokuş'u bir orduyla Şebinkarahisar'a gönderdi. Direnemeyeceğini anlayan Muzaffereddin Muhammed, kaleyi kan dökülmeden teslim etti. Alâeddin Keykubad da, buna karşılık ona Kırşehir'i verdi. (22) Esasen âlim ve fâzıl bir insan olan Mengüçikoğlu, Gülşehri adı verilen yeni tımarını, vücuda getirdiği eserlerle gerçekten bir gül ve kültür şehri mertebesine yükseltti. (23) H. 625 (1227) tarihinde Kırşehir'e yerleşen Muzaffereddin Behramşah, Kırşehir'de kendi adını taşıyan bir medrese yaptırıyor (1246). (24)

(21): Yurt Ansiklopedisi, c.7, s.4912

(22): Age, s.4912

(23): C. H. Tarım, *Tarihte Kırşehri-Gülşehri....*, s.13

(24): Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet yay. , İstanbul 1985, s. 215

Kılıç Arslan'ın oğlu III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Cibril İbn-i Caca Bey tarafından 1272 yılında üstü kubbe ile örtülü olarak yapılan Hey'et (Gök Bilimleri) Medresesi ile birlikte, Muzaffereddin Behramşah Medresesi'nin, Anadolu Selçuklu Devleti'nin son zamanlarında Kırşehir'in önemli bir kültür ve eğitim merkezi olmasındaki rolü büyüktür. (25)

I. Alâeddin Keykubad'ın ölümünden sonra (1237) başa geçen II. Gıyaseddin Keyhusrev döneminde (1237-1246) ülkede huzursuzluklar başgösterdi. Adıyaman yöresinde peygamberliğini ilân ederek ayaklanan Baba İshâk'ın çevresinde toplanan Türkmen boyları kısa sürede silâhlandılar ve Tokat-Amasya yöresine kadar ilerlediler. Onları durdurmak için Mübarizeddin Armağanşah'ı görevlendiren II. Keyhüsrev, Beyşehir Gölü kıyısındaki Kubadâbad Sarayı'na sığındı. Mübarizeddin Armağanşah, Baba İshak'ı yenip öldürdüyse de, ayaklanma sona ermedi. Konya'nın tehlikeye düşmesi üzerine II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Erzurum'da Moğollar'a karşı bekletilen orduyu yardıma çağırdı. Selçuklu hizmetindeki Frank ve Gürcü askerleriyle 60.000 kişiyi bulan ordu, Necmeddin Behramşah komutasında Kırşehir'e doğru ilerlemeye başladı. İki güç Kırşehir'de Malya denilen yerde (bu günkü Malya Ovası) karşılaştılar. Behramşah, ordunun ön safhalarına Hristiyan askerleri koyarak, Selçuklu askerlerinin Türkmen boyları ile doğrudan karşılaşmasını önledi.

Hristiyan askerlerin saldırısıyla bozulan Türkmenler sonuçta yenildiler (1240). Ayaklanma böylece bastırıldıysa da devlet büyük sarsıntı geçirdi. Bundan yararlanan Moğollar Anadolu üzerine saldırıya geçtiler. 1243'te Köseadağ Savaşı'nda yenilen Anadolu Selçukluları, Moğollar'a vergi veren bir devlet durumuna düştüler. (26)

Selçuklu Sultanı'nın Moğollar'ın himâyesine girmesinden sonra Kırşehir, Moğol ordularının yaylak ve kışlağı hâline gelmişti. Bu ordular Malya Ovası'nda barınırlardı. Bir ara, Moğol Kağanı Pervane Muineddin'in babası Sahib Mühezzibeddin'in vefatı dolayısıyla Kırşehir emâreti rütbesini vezirlik menşuru ile birlikte Sahib Şemseddin'e göndermişti. (27)

Anadolu'ya yapılan ikinci Moğol baskısından sonra Selçuklu tahtına IV. Kılıç Arslan geçti (1257). Bu tarihte vezir Muineddin Pervane'nin yandaşı olan Caca Oğlu Nureddin de Kırşehir'e subaşı olarak göreve gelmişti. İl onun zamanında imar edilmiş, bayındır hâle getirilmişti. Caca Oğlu diğer yöneticilerle anlaşarak IV. Kılıç Arslan'a karşı ülkeyi yönetmek isteyen Muineddin Pervane'nin tarafını tuttu. 1277'de Memlûkler, İlhanlı-Selçuklu ordusunu yenince, Caca Oğlu esir düştü ve Mısır'a

(25):Bkz. *age*, s. 213,215 ve C. H. Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar 1*, s.8

(26): *Yurt Ansiklopedisi*, c.7, s. 4912

(27): C. H. Tarım, *Tarihte Kırşehri-Gülşehri....*, s. 13-14

götürüldü. Anadolu bu dönemde büyük ayaklanmalara sahne oldu. (28)

Moğollar'ın Anadolu'ya tayin ettikleri valilerin ağır zulümleri, baskıları, Selçuklu memurlarının idaresizlikleri, halk üzerinde ağır tahriklere yol açıyordu. Bu tarihte Kırşehir emiri olan, Moğollar'a karşı uzlaştırmacı bir siyaset güden Nureddin Caca, ili nispeten huzur ve sükûnete kavuşturmuş, Hey'et (Gök Bilimleri) Medresesi'ni kurarak da ilmi ve âlimi korumuştur. Bu dönemde Mısır Memlûklü Sultanı Baybars'ın 1277'deki Anadolu seferi sırasında Muineddin Pervane İlhanlılar'la Memlûkler arasında ikili oynadı. Moğol komutanlarından Toku ve Todan, Kırşehir kışlağından Elbistan'a doğru harekete geçerek savaş başlamış oldu. Muineddin Pervane ve Caca Oğlu birleşik aşiret kuvvetleriyle Selçuklu sultanına mülâki oldular. (29)

Yapılan savaşta İlhanlı-Selçuklu ordusu yenildi. Savaş sırasında Selçuklu askerlerinin büyük bir bölümü Memlûkler'e katıldı. Baybars birçok Anadolu bey ve komutanlarını tutsak alarak götürdü. Bunların arasında Nureddin Caca ve kardeşi Sıraceddin İsmail Caca da bulunuyordu. Muineddin Pervane ise savaş alanından kaçarak Tokat'a sığındı. İlhanlı hükümdarı Abaka Han, yenilgiyi duyunca büyük bir ordu ile Anadolu üzerine yürüdü, her yeri yakıp yıktı, binlerce kişiyi öldürttü. İkili oynayan Muineddin Pervane'yi idam ettirdi. Bu seyir içerisinde İlhanlılar'ın baskıları daha da arttı. Zulümden yılmış olan Anadolu halkı ise fırsat buldukça ayaklanma başlattı. İlhanlı hükümdarı Argun Han'ın III. Gıyaseddin Keyhüsrev'i boğdurtmasından sonra tahta II. Mesut geçti. Bu sırada İlhanlı komutanı Baltu Noyan Anadolu'da bağımsız davranmaya başlayınca, Mahmut Gazan Han (1295-1304) Anadolu'ya Kutluğ Şah komutasında 30.000 kişilik bir ordu gönderdi. Kırşehir'de Malya Ovası'nda yapılan savaşta Baltu Noyan yenildi ve kaçtı. Bu savaş sırasında Kırşehir büyük tahribata uğradı. Moğol hâkimiyeti kırılmaya başlayınca, halk Türkmen beylerinin sancağı altında birleşmeye başladı. Gazan Han'ın Tebriz'e gitmesiyle ülke dört malî bölgeye ayrıldı, Kırşehir de Maliye Veziri Şerefeddin Osman'a bırakıldı. (30)

(28): C. H. Tarım, *Kırşehir Tarihi*, s. 23-24

(29): C. H. Tarım, *age*, s. 37

(30): Şerefeddin Osman kendi payına düşen Niğde'ye de geldi. Bu günün maliyesini, ihtisası hasebiyle kanun ve kaidelerle idare edecekti. Gelir gelmez halkın emvaline kasırga gibi sarıldı. Tarh ettiği ağır vergiler yüzünden hiçbir baca tütmez olmuştu. Bin toku aç bırakmadıkça doymuyor, bin kişiyi çıplak bırakmadıkça giyinemiyordu. Hasılı bütün halkı aç ve çıplak bıraktı. Kırşehir'e gelince öyle zulümler, iftiralar icat eyledi ki, memleket baştan başa harabeğe döndü. Meşayih onun arzularını yerine getirmek için tekkeleri, zaviyeleri rehine koydular. Sülük gibi halkın damarlarındakini de emiyordu. Nekeslik, yalancılık, tabiatına o kadar müstevli idi ki, elini destere ile bileğinden ayırsalar avucundaki hardal tanelerinden bir tekini düşürmek inkârı yoktu. (Aksarayî Tezkeresi), Tarım, *Kırşehir Tarihi*, s. 15

O da yasadışı vergiler toplayarak halkı yıldırırdı. Sonuçta 243 yıl varlığını sürdüren Selçuklu Devleti 1308'de yıkıldı. (31)

1317'de İlhanlı tahtına çıkan Ebu Said Bahadır Han döneminde (1317-1335) Emir Çoban, devletin kilit noktalarına oğullarını ve yandaşlarını getirerek yönetimde söz sahibi oldu. 1317'de oğlu Timurtaş'ı Anadolu valisi yaptı. Kayseri'yi merkez edinen Timurtaş kısa sürede Anadolu'da düzeni sağladı. Halkın desteğiyle de 1322'de bağımsızlığını ilân etti. (32)

Ancak Timurtaş, bir süre sonra Ebu Said Bahadır Han'la Emir Çoban'ın arası açılınca, Anadolu'da kalmanın tehlikeli olacağını düşünerek Memlûkler'e sığındı. Yerine Eretna Bey'i vekil bıraktı. İlhanlı Devleti'nin iç kargaşalar yüzünden güçsüz düştüğü dönemde, Eretna Bey bağımsızlığını ilân etti (1340). Bu karışık ortamda Kırşehir'in durumu kesin olarak saptanamamaktadır. Kırşehir, daha sonra Eretna Beyliği'nin eline geçti. (33)

Osmanlı padişahı Murad-ı Hüdâvendigâr 762-1361 tarihinde Ankara'yı aldığı zaman Kırşehir de beraber miydi? Son Ertena/Eretna (34) emiri Ali Bey'le Selçukî artıklarından Kılıç Arslan'ın kanlı cesedlerine basarak kadılıktan sultanlığa yükselen Burhaneddin Ahmed'in idaresi zamanına ait vekâyi ve hadisâtı kayıt ve tespit eden Aziz Erdeşer Ester Âbadî'nin meşhur Bezm u Rezm adlı kitabında (s. 387) Yıldırım Bayezid'in karışıklık içinde geçen saltanatı zamanında, Mürüvvet Bey'in Kırşehir kalesini alarak Kadı Burhaneddin'e teslim ettiğini okuyoruz. Bu işareten Murad-ı Hüdâvendigâr'ın Ankara ile beraber Kırşehir'i de Ahi ve Âyan taifesinin elinden aldığı anlaşılmaktadır. O zaman Kırşehir'in Ahiliğin merkezi oluşu bu kanaati kuvvetlendirir. (35)

Yıldırım adıyla anılan I. Bayezid, 1389 yılında tahta oturdu. O yıllar tahta geçişinin (cülûs) ilk yılları olduğu için henüz devletin işlerini düzene koyamamış, bu yüzden de Moğollar ve Karamanlılar onun ülkesine göz dikmişlerdi. O durumdan yararlanan Kara Tatarlar'ın reisi Mürüvvet Bey de Kırşehir'i alıp Kadı Burhaneddin'e teslim etti. (36)

(31): *Yurt Ansiklopedisi*, c.7, s. 4912

(32): *Age*, s. 4912-4913

(33): *Age*, s. 4913

(34): *Bu ad ve beylik hakkında bkz. Kemal Göde, Sultan Alâeddin Eretna, KB yay.:1115, Ankara 1990*

(35): *C. H. Tarım, Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, s. 27

(36): *Bkz. Bezm u Rezm, çev.: M. Öztürk, KB yay., Ankara 1990, s. 358*

Karaman Seferi dönüşü, Mısır Beğ'in elinde bulunan Cemele (bu günkü Çayağzı) kalesini zorla zapt eden Kadı Burhaneddin, bilâhare Âdil Şah'ın istek ve arzularıyla Kırşehir'e gitmiş, beraberinde götürdüğü mühendis ve mimarları ile yirmi gün gibi kısa bir sürede şehrin surlarını yenilemiş ve şehri imar etmiştir. (37)

Daha sonra Kadı Burhaneddin Akkoyunlular'ın beyi Kara Yülük Osman tarafından öldürüldü (1398). Kadı'nın mülkü, Yıldırım Bayezid'e teslim edildi. Ancak bu Osmanlı egemenliği uzun sürmedi. Bir yıl önce Karamanoğlu'nun yağmaladığı Kırşehir, 1402'de Timur tarafından istilâ edildi ve Ankara Savaşı'ndan sonra burası, onun tarafından, kendisine yardımda bulunan Karamanlılar'a verildi. (38)

Anadolu'yu baştan başa harabe hâline getiren Timur çok oturmadı. İdare merkezi olan Semerkand'a çekildi. Mehmet Çelebi birer birer kardeşlerini ortadan kaldırdıktan sonra Osmanlı idaresini kudretli eline almaya muvaffak oldu. Çelebi Mehmet bu savaş günlerinde Kırşehir'e gelmiş, haftalarca Cemele (bu günkü Çayağzı) kalesinde oturmuş, hattâ Kırşehir'de nâmına para bastırmıştır. (39)

Osmanlı ordularının Rumeli'ye geçmesinden, zaman zaman saltanat değişmesinden fırsat bulan Karamanoğulları bu topraklara el uzatmaktan, yağma ve tahrip etmekten bir an geri kalmıyorlardı. İstanbul'un fethinden sonra Fatih, bu Karamanoğulları galesine kat'i bir darbe ile son vermiş, bu illere oğlu Cem'i vali tayin etmiştir. (40)

Bu arada Germiyan oğlu Yakup Bey'in, Ankara ve havalisinde Selçuklu emiri bulunduğu zaman nüfuz sahasının Kırşehir'e kadar devam ettiği ve onun mıntıkasına Yakup İli dendiğini biliyoruz. (41)

Şerefeddin Yezdî, Zafernâme'de: Timur, İzmir fethinden sonra memleketine dönerken Denizli'den sonra Sultan Hisarı'na gelince Germiyan oğlu Yakup Bey'in kendisini karşılayarak Timur'un Kütahya, Denizli, Kırşehir ve Germiyan ulusunu Yakup Bey'e verdiğini, çünkü bu memleketlerin irsen onun olduğunu ve bu suretle Yakup Çelebi'ye yarlıg verilip hil'at giydirilerek memleketinde alıkonulduğunu beyan etmektedir. (42)

(37): Bu konuda geniş bilgi için bkz. age, s. 367-368

(38): Pars Tuğlacı, age, s. 213. Ayrıca bkz. Yurt Ans., c.7, s. 4913

(39): C. H. Tarım, age, s. 32-33. Ayrıca bkz. P. Tuğlacı, age, s. 213

(40): C. H. Tarım, age, s. 33

(41): Bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, TTK yay., Ankara 1988, s. 41

(42): Age, s. 48

Kırşehir'in bir ara da Dulkadiroğulları'nın eline geçtiğini, Dulkadiroğulları'ndan Alâü'd-Devle Bozkurt'un Maraş, Antep, Antakya, Bahçe, Kadirli, Andırın, Elbistan, Bozok (Yozgat) ve İç Anadolu'da da Kırşehir'de câmî, medrese, imâret, türbe ve zâviye gibi tesisleri bulunduğunu biliyoruz. (43)

Nitekim, Kırşehir'de Ahi Evran türbesinin kapısı üzerinde Alâü'd-Devle'nin Fâtih Sultan Mehmed'in himâyesinde bulunduğunu gösteren H.886 (M. 1481) tarihli şu kitâbe vardır:

"Fî ayâmü's-sultanü'l 'azam mehmed han/bin murad han ömre 'alâü'd-devle bin süleyman/fî sened-i mest ü semânin ü semânâyê." (44)

Dulkadiroğulları'nı da Yavuz Sultan Selim, kesin bir yenilgiyle tarih sahnesinden sildikten ve Osmanlı hâkimiyeti kesin olarak kurulduktan sonra, Kırşehir tarihinde önemli olaylar olmadı. (45)

Kırşehir, Osmanlı döneminde bir süre barış içinde yaşadıysa da Celâlî ayaklanmaları sırasında büyük sıkıntılar çekti. (46) Kırşehir'in Osmanlılar idaresinde geçen dört buçuk asırlık hayat ve mukadderatı, Anadolu'nun tarihi gibi baştan başa açlık, yokluk, yoksulluk ve zulümle doludur. Bazen bir Kalender Baba, bir Kör Nebi Ağa, bir Katırcıoğlu isyan etmiş, bu tuğyan ve feveran binlerce masum insanın kanı pahasına susturulmuş, hiçbir an dirlik ve düzenlik yüzü görmeyen halk, Helvacı, Çuvalcı Paşalar'ın elinde inim inim inlemiş, ezim ezim ezilmiştir. (47)

Kanunî Sultan Süleyman tahta çıktığında yeni bir "arazi tahriri" yaptırdı. Hazine gelirini artırmayı amaçlayan bu girişim, hem tımarlı sipahilerin hem de çiftçilerin zararınaydı. İl yazıcıları sipahilerin beratlarında kayıtlı yerlerden bir bölümünü keyfî olarak geri aldıkları gibi, tarlaların dönümünü ve ürünü fazla göstererek çiftçinin yükünü artırdılar. Sonuçta halk arasında yaygınlaşan hoşnutsuzluk kısa sürede büyük ayaklanmalara dönüştü. Ankara-Kırşehir yöresinde Kalender adında bir çelebi (Hacı Bektâş-ı Velî'nin torunlarından), Divane Dünder adlı yardımcısıyla birlikte isyan etti. Ayaklanma büyüyüp yaygınlaşınca, seferde olan Kanunî Süleyman hemen İstanbul'a dönerek Sadrazam İbrahim Paşa komutasında bir orduyu Kırşehir üzerine gönderdi ve ayaklanma güçlüğüle bastırıldı (1528).

(43): Age, s. 174

(44): Age, s. 174 ve not 1

(45):Bkz. P. Tuğlacı, age, s. 213

(46): Yurt Ans., c.7, s. 4913

(47): C. H. Tarım, age, s. 33-34

1560'larda da Anadolu yoğun bir kargaşa ortamı içindeydi. Budaközü yöresinde Hâkî ve Suhrap adlı zorbalar çevrelerine adam toplayıp halka zulmetmeye başlamışlardı. Bunların cezalandırılması için Kırşehir beyi Memiş Bey'e emir verildiyse de sonuç alınamadı.

Bir süre sonra, kent yöneticileri de soygun yapmaya başladılar. Kırşehir kadısı, İstanbul'a gönderdiği mektupta, Kırşehir sancak beyi seferde olduğundan ona vekâlet eden Pîri ile Subaşı Hüseyin'in halktan kanun dışı vergiler topladıklarını belirtiyordu.(48)

19. yüzyıla kadar, Kırşehir daha pek çok ayaklanma ve kargaşaya sahne oldu, Kırşehirlili birçok sıkıntı ve zulme maruz kaldı.(49)

19.yy'da Kırşehir yöresi, siyasî açıdan Osmanlı Devleti'nin durgun bölgelerinden biriydi. Bu durgunluğu bozan tek şey Bozok (Yozgat) dolaylarında yaşayan Çapanoğulları'nın etki alanlarına Kırşehir'i de katmaları olmuştur. 19.yy'ın ortalarına doğru Çapanoğulları'nın nüfuz bölgesinin dışına çıkan Kırşehir, yüzyılın geri kalan bölümünü durgun geçirdi.(50)

II. Mahmud döneminde Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın devlete karşı ayaklanması sırasında, oğlu İbrahim Paşa'nın ordusuyla uğrayıp halktan yiyecek istediğini bildiğimiz(51) Kırşehir'de 1874 yılında büyük bir kıtlık baş göstermiştir. Kırşehir'den gönderilen ve İstanbul'da 15 Mayıs 1874 tarihli Basiret gazetesinde yayınlanan bir mektupta bu kıtlık olayından söz edilmekte, köylünün "ölmüş hayvanât iâşesi,* ağaç kabuğu ve ayrık tâbir edilir ot kökü yediği" anlatılmaktadır. (52)

14. asrın tamamında, 15. asrın ilk yarısında Konya, Kayseri, Niğde, Sivas, Kastamonu, Ankara... vb. gibi başlıca Anadolu şehirleri ile beraber bir ilim ve kültür merkezi olmuş olan (53) ve Anadolu ile Anadolu coğrafyası dışında, özellikle Maraş, Çukurova, Halep, Rakka bölgelerinden yoğun göçlere sahne olan (54) Kırşehir, XIX. yüzyıl ortalarında önemini yitirmiş,

(48): Yurt Ans. , c.7, s. 4913

(49): Bu konuda bkz. age, s. 4913-1914

(50): Age, s. 4914

(51): Bkz. P. Tuğlacı, age, s. 214

(52): Age, s. 214

*: Bu kelimenin "leşi "veya "lâşesi" şeklinde olması gerekir.

(53):Bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, age, s. 211,214

(54): Bu konuda, etnik yapıyı çıkarmaya çalışırken de ağırlıklı olarak kullandığımız şu kaynaklara bakılabilir:

a) F. Sümer, Oğuzlar-Türkmenler, 2. baskı, Ankara 1972

b) Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696), İstanbul 1963

c) Ahmet Refik, Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200), 2. baskı, İstanbul 1989

ç) Yusuf Halaçoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, 2. baskı, TTK yay., Ankara 1991

yollar üstünde küçük bir durak yeri olmuştur. Bu sıralar nüfusu 3500 kadardı. Yüzyılın sonlarına doğru 8462 olarak gösterilmektedir.(55) XX.yüzyılın başlarında Kırşehir yöresinin nüfusu, 97.774'e ulaşmıştır.(56)

Kırşehir, Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde, Karaman eyaletine bağlı bir sancak oldu. Daha sonraları Konya, Niğde ve Ankara illerine bağlandı. 1867 yılında bucak, 1869 yılında ilçe, 1870 yılında da sancak oldu. Ankara vilâyetine ait özel Salnâme (1318), 1902 yılında Kırşehir'in Ankara iline bağlı 5 sancaktan biri olduğunu belirlemektedir. Bu sancağa Avanos, Keskin, Mecidiye (Çicekdağı) ilçeleri bağlıdır. Ahmet Vefik Paşa yine bu ilçeleri saydıktan başka, bir de Değnek Rışvan'ı (Keskin) ilçe olarak belirtmekte, Mucur ve Hacıbektaş'tan ise Kırşehir'e bağlı köyler olarak söz etmektedir. Kırşehir, 1921 yılında bağımsız mutasarrıflık, Cumhuriyet'in ilânından sonra da il merkezi olmuştur.(57)

(55): P. Tuğlacı, *age*, s. 214; Yurt Ans., c.7,s.4915

(56): Yurt Ans., c.7, s.4915

(57): P. Tuğlacı, *age*, s.214

1954 yılında ilçe hâline getirilip Nevşehir'e bağlanan ve 1957 yılında tekrar il olan Kırşehir'in Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemleri hakkında, çalışmamızın sınırlarını aştığı için bilgi vermiyoruz. Bu dönemler hakkında şu kaynaklara bakılabilir:

a) Kırşehir İl Yıllığı 1973

b) Kırşehir Turizm Envanteri (1992), Kırşehir Valiliği İl TurizmMüdürlüğü yay.

c) Yurt Ansiklopedisi, Kırşehir mad., c.7

ç) Ethem Basınoğlu, *Çeşitli Yönleriyle Kırşehir*, Filiz yay., İstanbul1981

d) Mehmet Önder, *Kırşehir Güldestesi*, Filiz yay., Ankara 1976

e) Sırrı Kardeş, *Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir'de*, Ulus Basımevi, Ankara 1950

f) C. Hakkı Tarım, *Atatürk Kırşehir'de*, Memleket Matbaası, Ankara 1956

III. BÖLÜM

KIRŞEHİR'İN ETNİK (ŞOY, BOY, OYMAK, AŞİRET, VE CEMAAT) YAPISI

GİRİŞ

1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra açılan fetih kapısından Anadolu'ya giren ve bu toprakların doğudan batıya Türkleşmesinde asıl rolü oynayan Türkler, Alka-Evliler dışında kalan 23 Oğuz boyu ve bunlara ait oymak ve aşiretlerdir. 11. yüzyıla kadar bir Rum ülkesi olan Anadolu, bilindiği gibi, bu yüzyıldan itibaren süreklilik kazanan fetih ve göçlerle her geçen gün bir Oğuz ülkesi haline gelmeye başlamış, 13. yüzyıldan sonra Moğol saldırıları sonucu, geri kalan Oğuz kitlelerinin de ana kitleyle birleşmesi, üstelik Kıpçak, Tatar, Çiğil, Halaç vb. Oğuz dışı Türk unsurlarının da katılmasıyla 14. yüzyılda, Anadolu artık Ahlat'tan Ege kıyılarına kadar uzanan bir Türk ülkesi haline gelmiştir.

Anadolu'ya gelen bu Oğuz boylarının büyük bir çoğunluğu Selçuklu döneminde yeni yurtlarında, önceki yurtlarında da yerleşik hayatın içinde olduklarını belirtircesine (1) hemen yerleşik hayata geçerek Anadolu'nun Türkleşme ve yerleşme yönlerinden durulmasını sağladıklarını görüyoruz. (2) Ancak birçok boy ve oymağın Yörük ve Türkmen adını alarak bu coğrafya üzerinde konar-göçer yaşayışı sürdürmeleri, 1243 Köseadağ yenilgisiyle parçalanan Selçuklu İmparatorluğu'nun arkasından ortaya çıkan siyasî kargaşa ve huzursuzluk döneminde cereyan eden nüfus hareketleri ve nihayet Osmanlı Devleti'nin Doğu Politikası sonucu Doğu Anadolu'daki devletlerin dağılması ve akabinde 17. ve 18. yüzyıllardaki aşiretleri iskân politikası (3) sonucu çeşitli Türkmen topluluklarının Orta ve Batı Anadolu'ya göçleri, etnik yapı ve ağız özellikleri yönünden son derece karışık bir dalgalanmaya sebep olmuştur.

Bizim araştırma konusu yaptığımız Kırşehir bölgesi de, küçük bir ağız bölgesi olmakla birlikte, ses ve şekil bilgisi yönlerinden önemli bazı ayrıntılar göstermektedir. Bu durum da, bir Anadolu köşesi olarak yukarıda belirtmeye çalıştığımız ve etnik dalgalanmaya sebep olan şartları Kırşehir yöresinin fazlasıyla yaşamış olmasından kaynaklanır. Nitekim, diğer İç Anadolu bölgeleri gibi, Kırşehir de Danişmendliler'le Selçuklular arasında birkaç kez el değiştirdikten sonra, 1245 yılından itibaren Moğol ordularının yaylak ve

(1): Bkz. F. Sümer, "Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler mi Geldi"? Belleten XXIV, S. 571-592

(2): Bkz. F. Sümer, "Bozulus Hakkında", DTCFD, VIII/1, s.45

(3): Bkz. A. Refik, Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200); C. Orhonlu, Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696); Y. Halaçoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi

kışlağı durumuna gelmiş, Osmanlı Devleti'nin 1406 yılında Çelebi Mehmet'le kesin istikrarı sağladığı döneme kadar geçen sürede Kırşehir, Selçuklular'ın yıkıntıları üzerine kurulan Eretnalar, Karamanlılar, Dulkadiroğulları ve Kadı Burhaneddin Devleti arasında sık sık el değiştirmiştir. Bütün bunlara Babaî ve Celâlî isyanlarıyla beraber, özellikle 16. yüzyıldan sonra Halep, Şam ve Rakka bölgeleri arasında cereyan eden göçleri de ilâve edersek, Kırşehir yöresi yoğun etnik göç ve dalgalanmaya sahne olmuştur. Şüphesiz bu durum da, yöre ağızlarındaki dil özelliklerinin, bu özellikleri meydana getiren etnik yapı ile ilişkisi konusunda ayrıntılı ve kesin sonuçların alınabilmesini güçleştirmektedir. Ancak dil özellikleri-etnik yapı ilişkisi çerçevesi içinde düşündüğümüzde, * her küçük ağız bölgesinin yalnız diyalektoloji açısından değil, etnik yönden de derinlemesine bir incelemeye tâbi tutulması gerektiği gerçeği ortaya çıkar. Çalışmamızın sonucu ile ilgili bulunduğundan, bölgenin etnik yapısının öncelikle ortaya konması gerekmektedir.(4)

Türk milleti, tarihi boyunca en ücra köşelerde, çorak ve verimsiz topraklarda bile gür bir kültür ve medeniyet meydana getirmiş, vatan yaptığı her coğrafyaya Türk'ün şahsiyet ve zekâsının ölmez damgasını vurmuştur. İşte, Türk'ün ve Türklüğün bu ölümsüz damgasını taşıyan tarihî beldelerimizden biri de Kırşehir'dir.

Ahmed-i Gülşehrî ve Mesud-ı Gülşehrî gibi 13. ve 14. yüzyılların zirve şahsiyetlerinin isimlerinde alem olduğu üzere, gerçekte "Kırşehir" değil, "Gülşehir" olan bu tarihî belde, ecdâdımızın Anadolu toprağını Türk'ün ebedî vatanı yapma mücadelesine giriştiği 11. yüzyıldan beri "Ahilik" ve "Bektaşilik" gibi Türk ve Türklük idealinin boy saldığı feyizli ocakları, bu ocaklarda yetişip de nam salmış olan Ahi Evrân-ı Velî, Hacı Bektaş-ı Velî, Âşık Paşa, Ahmed-i Gülşehrî, Mesud-ı Gülşehrî, Şeyh Süleymân-ı Türkmânî ve Yunus Emre (5) gibi zirve şahsiyetleri ile belki de, diğer Anadolu kentleriyle kıyasladığımızda, gerek etnik yapısı, gerekse taşında toprağında yankılanan Türk kültür ve medeniyet izleriyle ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Çünkü saydığımız bu müessese ve zirve şahsiyetler, Anadolu'nun milletimizin ebedî yurdu olması sürecinde, kılıçla kazanılan zaferlerin sonunda Türklüğün bu topraklara kök salan ulu çınarlarıdır.

Çağlar boyunca Etiler, Gasgaslar, Helenler, Romalılar, Kapadokyalılar, Persler, Galtlılar ve Abbasoğulları'nın hâkimiyetine girmiş olan Kırşehir, zaman zaman Alan, Kelt ve Kuman (Kıpçak)ların da hâkimiyetine girdikten

* Bu eserin yöre ağızları üzerine bir diyalektoloji çalışması olan Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük) Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kayseri 1994 adlı doktora tezimizin bir bölümü olduğunu hatırlatırız. A.G.

(4): Biz daha önce "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Bir Araştırma", TDA, S.82, Şubat 1993, s.83-103'teki çalışmayla işe başlamıştık.

(5): Bkz. H. Refik Soykut, Emrem Yunus, Ankara 1982

sonra, 11. yüzyıldan itibaren de Karluk, Çiğil, Tatar gibi Oğuz dışı Türk unsurları ile özellikle 24 Oğuz boyunun birçoğunun mesken tuttukları bir Türk ili hâline gelmiştir. (6) Bu gün de yaşayan yer ve aşiret isimleri de gösteriyor ki, Kırşehir Kuman, Karluk, Çiğil ve Tatar Türklerinin yanında, 24 Oğuz boyunun büyük bir kısmını bağrında barındırmakta olan önemli bir yerleşim bölgesidir. Onun için Kırşehir tarihinin yazılması için bir ömür harcayan merhum Cevat Hakkı Tarım'ın da ifade ettiği gibi, "Bir gün, Türk kültür hazinesinin ana kaynağını aramaya çıkanlar, her halde, Gülşehri'ne uğrak vereceklerdir." (7)

Kırşehir'in etnik yapısını yöre insanının şifahî malûmatına, yer ve aşiret isimlerine, tarih ve arşiv vesikalarıyla bunları kullanan çeşitli kaynaklara dayanarak aydınlatmaya çalışacağız. (8)

Dil veya ağız özelliklerinin etnik ayrıtlıklara göre tayini ve hangi özelliklerin etnik unsurların ağızlarından geldiği konusunun tespiti, son yıllarda diyalektoloji çalışmalarında üzerinde önemle durulan bir metottur. (9) Nitekim Anadolu diyalektolojisinin millî anlamda kurucusu sayılan Ahmet Caferoğlu da, "Yıllardan beri yapmakta olduğum Anadolu gezilerimden elde ettiğim bu kanaat nihayet, mukayeseli Türk dili gramerini yazacakların, işe Anadolu ağızlarından başlamaları gerektiği fikrini telkin etmiştir." (10) derken, bunu "Bugün Anadolu'nun bir çok yer, köy, oba, dağ, ırmak vesaire adları, Türk boy, uruğ ve soylarına izafe edildiklerinden bu eski Türk hatıralarını muhafaza ettikleri gibi, eski gelenek ve görenekler de silinip ortadan kalkmamıştır. Hele şive ve ağız malzemesi bakımından, Türk kabilelerinin, uruğlarının ve sairenin, Türk dili tarihinde unutulmaz hizmetleri vardır." (11) tezine dayandırmaktadır.

Yer (şehir, köy, dağ, tepe, akarsu, kaynak, pınar, orman, deniz, ada, ülke vb.) adlarının kökeni, anlamı ve gramer yapısıyla uğraşan bir bilim dalı olan yer adları bilimi veya toponomi (Fr. toponmie), ad bilimi veya onomastik çalışmaları içinde bütün dünyada en geniş yeri almaktadır. Çünkü bu sahadaki çalışmalardan yalnızca "geçmişe ait bilgiler edinilmekle kalmamakta, dil tarihine, yerleşme tarihine, ülkenin etnik yapısına

(6): Bkz. C. H. Tarım, *Kırşehir Ansiklopedisi, Fasikül 1, Ocak 1960, s. 16*; C. H. Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar 1, Kırşehir 1938, s. 17-20*

(7): C. H. Tarım, *Kırşehir Ansiklopedisi, s.19*

(8): Bizden önceki ilk ve tek çalışma için bkz. A. Caferoğlu, "Kırşehir Vilayeti'nin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar", *TDED, III/1-2, 31 Aralık 1947, s. 79-96*

(9): Bkz. Z. Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları, Ankara 1977*; T. Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları, Ankara 1988*

(10): A. Caferoğlu, *agm, s. 79*

(11): Aynı yer

ilişkin önemli ipuçları da elde edilmektedir. Böylece bir tek ad, aynı topraklarda hangi kültürlerin, ne zaman egemen olduğunu belirlediği gibi, ayrı ayrı yerlerdeki aynı adın birtakım göçlerin, yerleşim olaylarının etkisiyle, birbiriyle ilgili bulunduğunu da ortaya koymaktadır." (12)

Bunun içindir ki, Kırşehir'in etnik yapısını ortaya koyacak en zengin kaynak, hiç şüphesiz kişi, yer ve aşiret adlarıdır. Zira "üç evli en ücra bir köy, başı dumanlı bir dağ, sessizlik içinde uyuklayan bir dere, enginliklere uzanan bir ova, mor çiğdemli bir yamaç, kuytu bir yol dönemeci, boşluklara ninni fısıldayan bir çay... Türk'ün ezeli varlığından birer hatıra saklar." (13) Onun için "Türkiye'deki köy, dağ, dere, tepe, göl, ırmak, nehir, pınar, yayla, kışla, arazi parçası isimleri Türk damgasını taşımaktadır. Atalarımız bu konuda şuur sahibi ve hassas imiş. Bilerek, düşünerek, geleneğe uyarak isim koymuşlar. Atalarımız Türk ulus, uruk, boy ve oymak isimlerini, totem isimlerini, Orta Asya ve Azerbaycan'daki yer isimlerini köy, dağ, nehir, göl ismi olarak almışlardır. Bazan da arazi parçasının durumuna göre ad takmışlardır. Her yerde Türklüğün damgası vardır." (14) Bu sebeple ifade etmeye çalıştığımız köy, dağ, göl, ırmak, pınar, kaynak vb. yer adları ile aşiret adları, gelenekler, atasözleri, türkü, masal vb. folklor ve etnoloji unsurları üzerinde yapılacak araştırmalar, Anadolu sathının olduğu gibi, Kırşehir yöresinin de taşı toprağıyla, folkloru ve etnografyasıyla, tabii ki, bunlara can veren insanları ile bir Türk yurdu ve beldesi olduğunu gösterecektir.

Biz bu anlamda Kırşehir'in etnik yapısını ortaya koymaya çalışırken, bölge insanı üzerinde yaptığımız çalışmalara (Elde ettiğimiz birçok bilgiyi Metinler kısmına koyduk.) * ilâveten, özellikle C. Hakkı Tarım'ın "Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I" (Kırşehir 1938), "Kırşehir Tarihi" (2. baskı Kırşehir 1947), "Kırşehir Ansiklopedisi" (Fasikül I, Ocak 1960); Prof. Dr. Ahmet Temir'in TTK yayınları arasında neşredilen "Kırşehir Emîri Caca Oğlu Nûr El-Dîn'in 1272 Tarihli Arapça-Moğolca Vakfiyesi" (Ankara 1959); Prof. Dr. Faruk Sümer'in "Oğuzlar-Türkmenler" (2. baskı Ankara 1972); Ahmed Refik'in "Anadolu'da Türk Aşiretleri" (2. baskı İstanbul 1989); C. Orhonlu'nun "Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696)" (İstanbul 1936); Cevdet Türkay'ın "Başbakanlık Arşivlerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemâatlar" (İstanbul 1979); "Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu" (İçişleri Bakanlığı yay.,

(12): Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, c.3, TDK yay., Ankara 1982, s. 103,104

(13): C. Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar I*, s.13

(14): M. Eröz, *Türk Kültürü Araştırmaları*, İstanbul 1977, s. 171

* Adı geçen Doktora tezimize bakılabilir.

Ankara 1956) gibi birinci derecede kaynak olarak gördüğümüz eserlerde geçen bilgi, yer, kişi, boy ve aşiret isimlerini esas aldık.

Buna göre Kırşehir ve yöresinin etnik yapısı hakkında bir fikir verebilecek boy, oymak, aşiret, cemâat ve oba adlarını alfabetik olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. ABALI:

Eskiden Çiçekdağı ilçesine bağlı iken, yeni ilçe yapılan Akçakent (eski adı Sıtma)'e bağlanan Derefakılı köyünde bir yer adı olan Abalı'nın Altay Türklerinden Sagaylar'a mensup "Aba" uruğundan yadigâr bir isim olması muhtemeldir. "Sagaylar Minusinsk vilâyetinin güneybatı köşesinde Aksis nehrinden Abakan'ın yukarı hâvâlisine kadar uzanan arazide otururlar. Tatar tipini muhafaza etmektedirler. Abakan, Sibirya'da Yenisey kollarından büyük bir ırmağın ve o civarda yaşayan Türk topluluğunun adıdır. Hakas bölgesinin idare merkezi de Abakan şehridir."(15)

"Şemseddin Sami Bey, 'Kamûsu'l-Âlâm' adlı ansiklopedisinin 'Aba-Abant' maddelerinde, Aba'nın Yunan-ı kadimin Fekide eyaletinde bir şehir adı olduğu ve şehrin Traki, yani Edirne vilâyetinden çıkıp Mora yarımadasına göç eden Abant adındaki bir kavim tarafından inşa edildiği, içinde bulunan Apollon, yani güneş mabediyle şöhrat bulduğu; İran Şahı Ardışir'in istilâsında ahalasının Ağrıboz adasına hicret ettikleri bildirildiğine göre, Aba adındaki Türk oymağının Yunanistan'a kadar yayıldıkları anlaşılmaktadır."(16)

Caca Bey Vakfiyesi'nde de adı geçen, fakat yeri bilinmeyen Aban/Eban (17) ile Bolu'daki Abant gölü, Kastamonu'ya bağlı İbana ilçesi adlarının bu Türk uruğundan bir hatıra olduğuna hükmedilebilir. Kırşehir ve yöresinde rastlanılan "Karahabalı" ve "Sarlıhabalı" yer adları da, Habalı'nın h protezi ile Abalı'dan geldiğini düşünürsek, bu Abalılar'la ilgili olmalıdır.

Bilindiği gibi, aba, ata, baba, abla kelimeleri aynı kökten gelir. Kül Tigin ve Bilge Kağan kitâbelerinde de bu söz "atalarım" anlamında "eçüm-apam" şeklinde geçiyor.(18) Yine aynı âbidelerde "apatarkan" şeklinde bir ünvan şekli de vardır. Bu söze "aba/apa" şeklinde eski Uygur metinlerinde de rastlanılmaktadır. Divânü Lûgati't-Türk yazarı Kaşgarlı Mahmud'a göre "aba", Oğuzlarda "ana" demektir. (19) Yine bütün Türk boylarında da bu

(15): A. Caferoğlu, *Türk Kavimleri*, 2. baskı, İstanbul 1988, s. 11 vd.

(16): Bkz. C. H. Tarım, *Kırşehir Ansiklopedisi*, s.27-28

(17): Bkz. A. Temir, *age*, s. 302

(18): Bkz. M. Ergin, *Orhun Abideleri*, 9.baskı, İstanbul 1983, s. 67 vd.

(19). *Besim Atalay, DLT Dizini, Ankara 1986, s.1*

kelimeye rastlamaktayız. Kırşehir ve yöresinde de aynı anlamlarda hâlâ kullanılmaktadır. (20)

Bütün bunlar da gösteriyor ki, Altay Türkleri'nden Sagaylar'a mensup "Aba" uruğunun bir kolu Kırşehir yöresine gelmiş olmalıdır. Belki de 1245'ten sonra Moğollar'ın içinde gelmişlerdir.

2. ABDAL/ABDALLAR:

Türkçede "göçebe, gezgin" anlamına da gelen "Abdal" adı, Afganistan'da yaşayan bir Türk boyunun da adıdır. Aral gölünün güney kıyısı ile Kara Boğaz arasında oturan Çavuldur adlı Oğuz boyunun bir obası da "Abdal" adını taşıyordu. (21) Abdal, Abdallı (Abdallu), Abdal Oğlanları, Abdaloğlu, Abdalahmed, Abdalân-ı Hacı Bektaş, Abdallu-yı Kebir, Abdallu-yı Sagir gibi adlarla anılan Türkmen aşiret ve cemâatlerin, Osmanlı tahrir defterlerinde Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde yerleşik bulundukları gösterilmiş ve "Türkmen tâifesinden" oldukları belirtilmiştir. (22)

Kırşehir, Kaman, Hacıbektaş ve Avanos (Son iki ilçe 1954 yılına kadar Kırşehir'e bağlıydı.) ilçe ve köylerinde "Abdal, Abdal kürlüğü, Abdal üstü, Abdal görmez" gibi yer adlarına rastlanması, Kırşehir'in Yağmurlu Büyük Oba, Hacıbektaş'ın Engel, Avanos'un Büyüklü köylerinde, az sayıda da olsa, Abdallar adı ile anılan zümrelerin yaşayışı, vaktiyle Kırşehir ve dolaylarında bu aşiretin yaygın bir halde yaşadığını göstermektedir. (23)

Prof. Dr. Fuad Köprülü de, ancak birinci fasikülünü yayımlayabildiği "Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi"nin "Abdal" maddesinde şu bilgileri vermektedir:

"Abdallar Horasan'dan Yağmur Dede adında birinin başkanlığı altında Anadolu'ya gelmişlerdir. Bu dedenin türbesinin Konya'da olduğu an'ane hâlinde rivâyet edilmektedir. (Kırşehir'de Abdallar'ın yerleştiği önemli bir köy olan Yağmurlu Büyükbaba'nın adındaki "Yağmurlu" da bu rivâyeti teyid eder nitelikte görünüyor.) Abdal zümrelerinin ekserisi Kızılbaş ve Bektaşîdirler. Bunlar doğrudan doğruya Türk telâkki edilmekte olup 'Çingenelik' isnadına asla maruz kalmamışlardır. Anadolu'daki Abdallar halk arasında hikâyecilik, çalgıcılık ve oyunculukla şöhret kazanmış oldukları gibi, Kafkas Azerbaycanı'ndaki Abdallar köyü de bilhassa âşıklar, yani saz şâirleri yetiştirmekte meşhûrdurlar."

(20). Bkz. C. H. Tarım, *age*, s. 28

(21): Bkz. Faruk Sümer, *Oğuzlar*, s. 326

(22): C. Türkay, *Başbakanlık Arşivlerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemâatler*, İstanbul 1979, s.45,173

(23): C. Hakkı Tarım, *Kırşehir Ansiklopedisi*, s.28

Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu da, (24) "Kâfi derecede incelenmeyen, fakat etnoloji bakımından dikkatimizi çeken bu aşiret hakkındaki mevcut malûmata bakılırsa, bunlar aslında Türkmenlere mensupturlar. Üzerinde araştırma yapmış olan Fuat Köprülü, bunları Türkmenlerden saydığı gibi, diğer Türk kabilelerinden bahseden Logofet, Tumanoviç ve Jarring gibi bilginler de, aynı fikirdedirler. Lâkin, düğünlerde ve umumî meclislerde zurna, davul çalarak halkı eğlendirmek ve kasnak yaparak köylerde satmakla hayatlarını kazandıklarından ve tipçe biraz uzun boylu ve bize nispetle esmer ve sürmeli gözlü olduklarından, yerli ahali bunları kendisinden saymaz, daha fazla Kıptî olarak kabul eder. Kendileri de yerli ahaliye karışmazlar; kimseye çalışmadıkları gibi, zaruret halinde kimseden para istemezler. Gelenek ve görenek bakımından da yerli ahaliden ayrılırlar. Zevklerini horoz, tavuk bilhassa keklik dövüştürmekle tatmin ederler. Ava fevkalâde düşkündürler. Perşembe geceleri, hususî eğlencelerle tesid edilir. Mutlak bu gece evde bulunmak şarttır. Söylendiğine göre, her perşembe gecesi içkili meclisler kurularak çalgılı eğlenceler tertip edilir. Yerli ahaliye tamamıyla yabancı gelen bu gelenekle, antropolojik teşekküllerindeki farklar, bilhassa yabancı sayılmalarına başlıca sebep teşkil etmektedir." demektedir.

Yörede yapmış olduğumuz araştırmalar da bu bilgileri doğrular nitelikte olup, hâlâ eski geleneklerini sürdürmekte olduklarını gördük. Onlar da kendilerini Türk veya Türkmen sayıyor, yöre halkının "aptal" ve "Çingene" gibi değerlendirmelerinden son derece rahatsızlık duyuyorlar. Abdal adının da dinî anlamı olduğunu ve Allah sevgisi ile dolu insan demek olduğunu ısrarla belirtmektedirler. Ancak sanatlarının (davul, zurna çalmalarının) inançlarını yaşamaya engel olduğuna dikkat çekmektedirler.

Bu gün genel olarak Kırşehir merkezinde Bağbaşı ve Hırla /Hılla mahalleleri ile Şenköy ve Akpınar ilçesine bağlı Kırtıllar köyünde, Çiçekdağı ilçesinin Garipler Mahallesinde yaşamaktadırlar. Hemen belirtelim ki, yukarıda Abdal köyü olarak kaynaklara geçen Büyüklü köyü ve Şenköy'deki Abdallar son yıllarda bu köylerden göç edip Kırşehir, Çiçekdağı ve Yerköy (Yozgat'ın ilçesi)'e yerleşmişlerdir. Bu gün Kozaklı'ya bağlı Karahasanlı köyü ile Dereköy, ahali Abdal olarak bilinen köylerdir. Çiçekdağı ilçesi Çopraşık köyünden Halis Dinç'ten edindiğimiz bilgiye göre, Kozaklı'ya bağlı Karahasanlı köyü ile Mucur'a bağlı Kılıçlı köyü arasında Burnukara diye bir Abdal köyü varmış, ama bu köy de diğerleri gibi dağılıp gitmiş.

(24): Bkz. A. Caferoğlu, "Kırşehir Vilâyetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar", TDİD, c.II, S. 1-2, s.79-96

Ahmed Refik'in "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde iki yerde (s.191,192) geçen "Abdal kuyumcu" adlı bir aşiretten söz edilmektedir. 1146 tarihli bir hükümde iskân edildikleri Rakka'dan firar ettikleri belirtilen Abdal kuyumcular ile yöredeki Abdallar arasında şimdilik bir ilişki kuramıyoruz.

Ahmet Caferoğlu, İbrahim Gökçen'in "Saruhan'da Yörük ve Türkmenler" (İstanbul 1946, Manisa Halkevi yay. No: 16) adlı eserine dayanarak, "Saruhan'daki Yörük ve Türkmenler arasında 1280-1290 hicrî sicil defterlerinde, Abdal aşiretinin Adalu bölgesinde yerleştiği gösterilmektedir." (25) demektedir.

Bu gün Kırşehir ve yöresinin halk müziği ve folklorunda büyük pay sahibi olan Abdallar, Muharrem Ertaş ve Çekiç Ali'den sonra, bu gün hayatta olan Neşet Ertaş gibi Türk halk müziğinin belli başlı kaynak kişi ve sanatçıları yanında, mahallî nitelikteki Aydın Çekiç, Abidin Ertem, Turan Deveci ve Ayvaz Başaran gibi sanatçılarla bu fonksiyonlarını yerine getirmeye devam etmektedirler.

3. ACIBOZLAREVCI:

Bu isim, C. Hakkı Tarım'ın "Kırşehir Ansiklopedisi" (s. 31)nde Çiçekdağı ilçesine bağlı bir köy adı olarak geçmektedir. Ancak bu gün bu adı taşıyan bir köye rastlanmıyor. Yine Çiçekdağı ilçesine bağlı Acıköy, Bozlar, Kaleevci, Boğazevci köyleri, ki birbirine çok yakın olarak bir kare oluşturmaktadırlar, bir yerde Acıbozlar-evci adının bilâhare onu kullanan yöre insanının dağılıp ayrı köyler oluşturduğu intibainı vermektedir.

C. Hakkı Tarım'ın (agy) Kırgızlar'dan bir uruğun adı olarak belirttiği "Evcî" adı hakkında Ali Rıza Yalman (Yalkın) "Cenupta Türkmen Oymakları" (c. II, s.511) adlı eserinde, Evcî'yi Çukurova obası içindeki Türkmen oymakları arasında gösterdikten başka, şu bilgileri de vermektedir:

"Tahtacı aşiretinin asıl ismi 'Evcî'dir. Şu halde Evcî aşireti Alevî ve Sünnî olmak üzere iki bölüğe ayrılmıştır. Sadece 'Evcî' ismini alan oba halkı Sünnîdir. Gâvurdağı Çamçatağı köyünde görüştüğüm 110 yaşındaki Hasköse oğlu Ali Ağa Tahtacıların isimlerinin eskiden 'Tatevci' olduğunu söylemiştir. Bu aşiretin bir kısmı yazın Binboğa'nın Kaman dağı ve deresi dolaylarında yaylar."

A. Rıza Yalman, aynı yerde, Evcî, Demirci, Fakçı, Kuşçu, Davulcu, Çengi gibi isimler alan obacıkların Türkmen boylarının içinde "Yamak" ismiyle sanat ve görev almış olanlar olduğunu da belirtmektedir.

(25): A. Caferoğlu, agm, s.93

4. AFLAK:

Aflak adı, Kırşehir'de Mehmet Ağa Çiftliği denilen mevkide bir yer ile Mucur ilçesine bağlı ve ilçenin 8 km güneyine düşen bir köyün adı olarak geçmektedir. Bu gün 305 nüfuslu olan köyün adı maalesef yanlış ve anlamsız bir şekilde "Altınyazı" olarak değiştirilmiştir. Hâlâ halkın dilinde eski adın kullanılması yanında, yöre insanı eskiden Ablak şeklinde söylenildiğini de belirtmektedirler.

Afyon, Adana ve Aksaray'da da Aflak adında köyler bulunduğu göre, (26) Kırşehir'deki Aflak köyü insanının da aynı adı taşıyan Türkmen oymağına mensup oldukları anlaşılmaktadır.

5. ALAN:

Türkçe bir isim olan "Alan" kelimesini Kaşgarlı, "alang: 'alang yazı:düz ova, Bu kelime 'açık kapı' demek olan 'angıl' kelimesindeki harflerin yer değiştirmesinden meydana gelmiştir." (27) şeklinde izah etmiştir.

"Alan ya da Alanlar, eski bir Türk boyunun adıdır. Bunların Türkistan'ın Alan şehrinden Kafkaslar ve Hazar Denizi yöresine gelip yerleştikleri öne sürülmüştür. Başka bir kaynak Alanlar ile İskitler'i aynı göstermektedir ki, İskit adı bilindiği gibi, Saka Türklerinin diğer adıdır. Josep Deguines de ; Çinliler'in Alanlar ile Hunlar'ı aynı kavim addettiklerini kaydetmektedir. Orta Asya'da , Anadolu'da Alan, Alanlar veya bunların ekler almış şekillerini şahıs, yer ve oymak isimlerinde görmekteyiz. Ebul Gazi Bahadır Han, Oğuz Han'ın torunlarından bahsederken, Dip Bakuy Han'ın büyük beyleri arasında Yazır boyuna mensup Alan isminde bir beyi zikreder. Macar bilgini L. Rasonyi de, Moğol tarihçilerinin görüşlerine dayanarak Cengiz Han'ın şeceresini 'Alan-Koa'ya bağlamaktadır. Kuman Türkleri arasında da, şahıslarda 'Alan' adının kullanıldığı tespit edilmiştir."(28)

Kırşehir'de Alan ismi Çiçekdağı ilçesinin 15 km kuzeyinde bulunan bir köyün adı ile yine Çiçekdağı'na bağlı Kızılcalı köyünde bir yer adı olarak geçmektedir. Alan köyü 367 nüfuslu bir köy olarak "Kürt" köyü diye bilinmektedir ki, bu gün Tunceli ve yöresinde yaşayan aşiretlerden birinin "Alan" adını taşıdığını, Şerefnâme'ye göre Büyük ve Küçük Lur aşiretlerinin ikisinin "Alanî" adını taşıdıklarını (29) düşünürsek, Kürtlerin etnik yapısı konusunda da önemli deliller yakalamış oluruz.

(26): Bkz. C. Hakkı Tarım, *Kırşehir Ansiklopedisi*, s. 32

(27): Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lûgati't-Türk*, çev. Besim Atalay, c.I, s.135

(28): Hayri Başbuğ, "Doğu Anadolu Aşiretleri", TDA, S. 37, s. 163-164 (Ayrıca bkz. dipnotlar:15-24)

(29): H. Başbuğ, *agm*, s.163; Şeref Han, *Şerefnâme*, çev. M. Emir Bozarslan, İstanbul 1975

6. ALA-YUNTLU:

24 Oğuz boyundan biri olan Ala-Yuntlular'ın Anadolu'nun fetih ve iskânında ne derece mühim rol oynadıkları tam anlamıyla bilinmemekle beraber, 16. yüzyılda bilhassa Orta ve Batı Anadolu'nun bazı kesimlerinde yaşayan Ala-Yuntlu oymaklarına sık sık tesadüf edilmektedir. (30) 16. yüzyıldaki kayıtlara göre Ala-Yuntlu teşekküllerinin yerleşme dağılımları ise sancak sancak olarak değişmektedir. Zira Ak-Saray, Tokat, Amasya, Ankara, Çorum, Canik, Erzincan, Kütahya, Adıyaman, Sivas, Ayıntab, Hüdâvendigâr, Kara-Hisar-ı Sahib, Kara-Hisar-ı Şarkî, Kengirî, Kır-Şehri, Saruhan gibi adı geçen bu yerler Ala-Yuntlu teşekküllerinin yerleşme sahalarıdır. (31) Nitekim 16. yüzyılda Kırşehir'de Gün-Yüzü'ne bağlı Ala-Yuntlu köy adına rastlanılmaktadır. (32) Ancak bu gün bu adın ve bu adı taşıyan Oğuz boyunun varlığı unutulmuş durumdadır.

7. ARABIN:

"Arap", Türkmenlerde bir oymağın adıdır. Ancak bunun bilinen Arap kavmiyle hiçbir ilgisi yoktur. Timur zamanında Harezm havalisindeki Türkmen kabilelerinden birinin adı "Arabacı" idi, Batı Türkistan ve Horasan'da yaşayan Türkmenler'de, Göklen şubesinin Ayderviş tâifesinden bir tanesi de "Arab"dır. Beğdili Türkmen obalarından birinin adı da "Arablu"dur. Azerbaycan'da yerleşik bir Türkmen obası da "Arabgırlü" adıyla anılır. Prof. Dr. Mehmet Eröz, bu konuda şu hususlara işaret ediyor: "Türk geleneğinde; kara, yağız olan kimselere 'Arap' derler. Bu adı alan pek çok şahıs olduğu gibi, oymak ve köy adı da vardır. 'Arap', 'Araplı' adlarını almış olan köyler Batı Anadolu'da pek çoktur. Kıbrıs'ta, Lefkoşe ile Magosa arasındaki bir Türk köyünün adı da Arapköy'dür. Ege'nin pek çok yerinde, 'Araplı' yörükleri köyler kurmuşlardır. Yıldırım (Bayezid) zamanında, Balıkesir çevresinden Rumeli'ye gönderilen Türkmenler arasında 'Araplı' yörükleri mühim bir sayı teşkil ediyordu. Antalya'nın Söbüce Yaylası'nda görülen Yeniosmanlı Yörüklerinin bir oymağının adı da 'Araplı'dır. Özbeklerin bir oymağının adı da 'Araplı'dur ve Orta Asya'da yaşamaktadırlar. Hazar Denizi ötesindeki Türkmen ellerinde oturan Türkmenler'de bir oymağın adı da 'Arabacı'dır.

Çukurova'da yerleşik Türkmen obalarından biri de 'Araplar' olarak anılır. Adana'daki Tecirli Türkmen obalarından birinin adı da 'Araplı'dır. Osmanlı

(30): Bkz. Hilmi Göktürk, *Anadolu'da Oğuz Boyları*, c.II, İstanbul 1979, s.73

(31): H. Göktürk, *age*, s.74

(32): Faruk Sümer, *age*, s. 451

tahrir defterlerinde de Arab, Arablar, Arablı (Arablu) diye anılan bu cemâatler, Anadolu ve Rumeli'nin muhtelif bölgelerinde gösterilmekte ve 'Konar-Göçer Türkmân Yörükânı tâifesinden' oldukları belirtilmektedir."(33)

İşte, ayrıntılı bilgiler sunmaya çalıştığımız Araplı oymağına ait olması gereken bir köy adı da, Kırşehir'de Çiçekdağı ilçesine bağlı Arabın köyüdür. Bu köy de Kürt köyü olarak bilinmektedir.

8. AVCI:

Bu adı taşıyan cemâatin Rakka'dan Orta Anadolu'ya gelen Türkmenler'den olması gerekir. Nitekim Avcı ismine bir cemâat adı olarak Ahmed Refik'in "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde (s. 55, 155, 200, 219) rastlandığı gibi, Faruk Sümer'in "Oğuzlar"ında (s.176), Dulkadir eli'nin Dokuz, öbür adı Bışanlı olan oymağının içinde Avcı obasına da yer verildiğini görmekteyiz.

Gerek Rakka, gerek Dulkadir eli olan Maraş bölgesi arasında yoğun göçlere sahne olan Kırşehir yöresinde de bu cemâatin adını taşıyan bir köy ismi vardır. Bu köy, Mucur ilesine bağlı 487 nüfuslu Avcı köyüdür.

9. AVŞAR (AFŞAR)LAR:

11. yüzyıldan beri Anadolu'nun fetih ve iskânında önemli roller oynayan Avşar boyu, 16. yüzyılda seksen altı yer adı ile Kayılar'dan sonra ikinci sırayı alırken, bu gün elli üç yer adı ile birinci sırayı almaktadır. (34)

16. yüzyıl Kırşehir'inde, o zaman Kırşehir'e bağlı olan, Keskin kazasına bağlı Yukarı Avşar köyünden söz edilirken, (35) bu gün bu ad unutulmuş, Avşar boyuna mensup olan ahali de genel olarak Kaman ve Çiçekdağı ilçelerine bağlı köylere serpilmiş bir vaziyette yaşamaktadırlar. Kaman'a bağlı Sarıömerli, Kargınmeşe, Kargın Kızıközü, Kargın Yenice, Ömer Kahya köyleri ile Çiçekdağı ilçesine bağlı Demirli köyü ile Hüseyinli Çiftliği, eskiden Çiçekdağı'na şimdi ise Boztepe ilçesine bağlı Karacaören (eski adı Karacaviran) beldesi ve merkez ilçeye bağlı Karalar ve Karakurt köylerinde dağınık olarak yaşayan Avşarlar, genel olarak Avşar adını ya isim ya da soy isim olarak kullanmaya devam etmektedirler.

Kırşehir ve yöresinde yaşayan Avşarlar'ın Faruk Sümer'in bahsettiği Kuzey Suriye Avşarları'nın bir kolu olan Dulkadirli Ulusu arasındaki İmanlı Afşarı ve Yeni İl'deki Avşarlar'ın üç obasından biri olan Köpeklü Avşarı'na

(33): H. Başbuğ, *agm*, s.165-166, (Dipnotlar 32-39)

(34): Bkz. Faruk Sümer, *age*, s.461

(35): *Age*, s.435

mensup olmaları kuvvetle muhtemeldir. (36) Nitekim Mucur ilçesine bağlı Küçük Köpekli ve Büyük Köpekli köyleri de bunu destekler durumdadır. Ancak, çok yanlış bir düşünceyle Büyük Köpekli köyünün adı Yeşilyurt olarak değiştirilmiştir. Fakat halk arasında köyün eski adı hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır.

10. BADILLI (BEĞDİLLİ):

Badıllı, 24 Oğuz boyundan biri olan Beğdili'nin bozulmuş şeklidir. Bu gün Şanlı Urfa, Gazi Antep, Mardin, Diyarbakır ve Kayseri gibi illerimizde dağınık olarak yaşayan bu boyun cemâatlerine Erzincan ve İçel'in Tarsus ve Gülnar ilçelerinin köylerinde de yerleşik olarak rastlanılmaktadır. (37) Osmanlı tahrir deftelerinde; Badılı (Badılu), Badili (Badilü), Badilli, Badillü, Badilliler, Badili Ekrâdı, Badili Kürdü gibi adlarla anılan cemâatler Anadolu'da çok geniş bir alana yayılmışlar ve Konar-Göçer Türkmân Ekrâdı tâifesinden gösterilmişlerdir. (38) 16. yüzyılda yirmi üç yer adına sahip olan Beğdili veya Badıllı boyu, bu gün dokuz yer ismine sahip olarak gösterilmektedir. (39) Mehmet Eröz de, "Urfa ve Kayseri Sarız'da Badıllı adı verilen ve Türkçeyi unutmuş olan ve Anadolu'nun diğer taraflarında da bulunması gereken Beğdililer'le ilgili köy adlarına rastlanamamıştır." (40) diyor. Bu bilgiler bizim için son derece önemlidir. Zira, Kırşehir'de de kaynaklarda geçmeyen bir Badıllı köyü vardır. Bu köy Kürt köyü diye geçmekte ve köy halkı Kürmanç ağzı ile konuşmaktadır. Bu köy Mucur'a bağlı ve Mucur'un 18 km kuzeybatısında Seyfe gölü kenarında kurulmuştur. "Bu bize, Orta Anadolu'nun Sivas, Kırşehir, Ankara (Haymana) yörelerinde Kürmanç ağzı diye adlandırılan farklı şive ile konuşan bazı topluluklarımızın aslının Türk olduğunu vurgulamaktadır. Tarihî gerçek de budur, millî birlik ve beraberlik için de yol budur." (41) Yöremizde, özellikle Irmak Bucağı diye bilinen Kızılırmak havzasındaki ahalinin Karaca Kürt diye anılması da bunu teyit eder niteliktedir.

Bu Badıllı köyü sakinlerinin Suriye Rakka'dan 18. yüzyılda yöreye göç eden aşiretlerden olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Ahmed Refik, Rakka'dan firar eden cemâatler arasında Badıllı cemâatinin de adını zikretmekte ve Kırşehir Sancağı'na geldiklerinden söz etmektedir. (42)

(36): Age, s.276,277

(37): H. Başbuğ, agm, s.168

(38): C. Türkay, age, s.218,219

(39): F. Sümer, age, s.461

(40): M. Eröz, Atatürk Milliyetçilik ve Doğu Anadolu, TDAV yay., İstanbul 1987, s.111

(41): Tuncer Gülensoy, "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Notlar", TDTD, S.49, Ocak 1991, s.41.

(42): Bkz. A. Refik, Anadolu'da Türk Aşiretleri, s.179,180

11. BARAK/BARAKLI:

Barak adı konusunda Faruk Sümer şu bilgileri veriyor: "Barak kelimesinin çok tüylü bir cins köpeğe denildiğini ve şahıs ismi olarak kullanıldığını biliyoruz: Barak Hâcib, Barak Han, Barak Reis. Bu oymağın adının da bir şahıstan geldiğinden şüphe edilmez. Araştırma sonuçlarına göre bu Baraklar 16. yüzyılda Yeni İl'in Dulkadirli koluna mensup barak adlı bir cerid obasından başkası değildir. Beğdilliler'in bunları Türkmen saymaması bu husus ile ilgili olsa gerektir. Halbuki Baraklar da 17. yüzyılın sonlarında, Rakka'ya iskân edilecekleri esnada Türkmen olarak vasıflandırılıyorlardı. Bu bakımdan denilebilir ki, Baraklar'ın da İlbeğliler gibi aslında güneyli olmaması ve Beğdili boyuna mensup bulunmaması Beğdilliler'in bu tefrikine sebebiyet vermiştir." (43)

Baraklar, Beğdili ve diğer oymaklar ile beraber, 19. yüzyıla kadar Rakka'da kalmışlar, bu yüzyılda orayı bir daha dönmek üzere terk etmişlerdir.

Dulkadirli eli bilindiği gibi, Halep Türkmenleri ile beraber, Boz Ok ve Yeni İl yöresine yerleşmiştir. Daha 16. yüzyıl başlarında bu ele mensup oymakların Ankara bölgesine kadar gelmiş oldukları görülüyor. Kayseri ve Kırşehir bölgeleri de bu el'in yerleşme sahaları arasında idi. Bu sebeple Kırşehir ve yöresinde Dulkadirli el'ine bağlı oymak ve obaların varlığı kesindir. Halkın aşiretleri hakkında verdikleri atalardan nakil şifahî bilgiler de bu görüşü teyid eder niteliktedir. Nitekim, Çiçekdağı ilçesine bağlı 203 nüfuslu Baraklı köyü de bunun belgesidir.

Ayrıca, Kaman'a bağlı Kargınmeşe, Kargın Kızıközü, Kargın Selimağa köyleri ile Mucur'a bağlı Kargın, Avcı köy adları da, hep bu Dulkadir el'ine bağlı cemâatlerle ilgili olmalıdır. (44)

12. BAYAT:

"Bayatlar, Dede Korkut gibi, Fuzûlî gibi tarihî ve önemli şahsiyetler yetiştirmiş bir Oğuz boyudur. Bayatlar'ın Anadolu'nun bir Türk yurdu hâline getirilmesine de kalabalık bir hâlde katıldıklarını biliyoruz. Nitekim 15. ve 16. yüzyıllarda görülen kırk iki yer adı tamamen Anadolu'nun fethi ve iskânında rol oynayan Bayatlar'ın hatıralarıdır. Bu yer adları Anadolu'nun Fırat ırmağından Adalar denizine kadar olan bölgesinde bulunmaktadır. Bayatlar, büyük bir ihtimalle Dulkadirli Beyliği'ni kurmuşlar (1337), bununla ilgili olarak geniş ölçüde Maraş ve Elbistan bölgesinin yeniden iskânına katılmışlardır. 15. yüzyılın başlarında KaraTatarlar'dan boşalan Yozgat ve komşu yörelerde Boz Ok oymakları yer tutmuştu. Bunlar arasında kalabalık sayıda Bayatlar da vardı. Bu Bayatlar kışın Kuzey Suriye'ye gittiklerinden Şam Bayatı adını taşıyorlardı." (45)

(43): Bkz. F. Sümer, *Oğuzlar*, s.194-195

(44): Bkz. F. Sümer, *age*, s. 175-176

(45): F. Sümer, *TDV İslâm Ansiklopedisi, Bayat mad.*, c.5, s.219

İşte, bu Yozgat ve komşu yörelerde yurt tutan Boz Oklar arasında kalabalık bir nüfusa sahip olan Bayatlar'dan bir bölümün de Kırşehir ve yöresine gelip yerleşmiş olması çok tabiidir. Nitekim Kırşehir'de Özbâğ-Örcün köyü civarında bir yer adı Bayat adını taşımaktadır. Yine Caca Bey mütevellilerine ait H.1211,1218 tarihli iki beratta "Kırşehir nahiyesine bağlı vakf-ı câmi-i Alâü'd-Devle Bey deynı yazıldığı mahallin tahtında karye-i Karsadur nam-ı diğer Bayad" satırlarına göre burada köy bulunduğu anlaşılmaktadır. Kırşehir Vakıflar İdaresindeki diğer: "Evkaf-ı mülhakadan Kırşehir'de vakî Ahi Mesud kurası vakfından Karlı nam-ı diğer Karlı karyesi" kaydına göre, Bayad Karlı-Karsadur adını taşıyan bu köylerden bu gün hiç bir iz kalmamıştır. (46)

Şarkî Roma İmparatorluğu, karşısında en büyük rakip olarak Müslümanları görüyordu. İmparator Teofilos M.S.829-842 tarihlerinde yüz bini aşan bir kuvvetle saldırmaya başladı. Abbasî halifesi Mutasım, bu müthiş saldırıya karşı koymak için, Türklerin kahramanlığına başvurdu. Türk komutanları idaresinde Türklerden birleşik bir ordu gönderdi. Bu ordu, Anadolu'yu çiğneyen Teofilos'u Ankara önünde bozguna uğrattı, Ankara'yı ele geçirdi. İşte Karluk-Karlı-Karsadur-Bayat ve Bayındır uruklarının bu ordu ile gelip Kırşehir'e yerleştikleri anlaşılmaktadır. Bayat Karlı semtinin 15 km kuzeyinde bulunan Taraz yer adı da bu yerleşmenin bir hatırası olsa gerek. Bu gün Âşık Paşa Mahallesindeki Karlı Câmii ve Karlıoğulları lâkabını taşıyan bir ailenin varlığı da bunu teyid eder niteliktedir. (47)

Sonuç olarak, Bayatlar'ın Kırşehir ve yöresine çok eski tarihlerde gelmiş olduklarını ve de bunların 16. yüzyıldan sonra Halep, Şam ve Maraş yöresinden gelenlerle takviye olunduklarını söyleyebiliriz.

13. BAYINDIR:

"Bayındırlar, Oğuzlar'ın İslâmiyet'ten önceki tarihlerinde oldukça mühim roller oynamış boylarından biridir. 15. ve 16. yüzyıllara ait tahrir defterlerinde elli iki kadar köy ve mezraa Bayındır adını taşıyordu. Diğerleri gibi Anadolu'nun orta ve batı bölgelerinde bulunan bu yer adları, Selçuklular devrinde Anadolu'nun bir Türk yurdu hâline getirilmesinde Bayındırlar'ın mühim bir rol oynadığını gösterir. Halep Türkmenleri arasında yaşayan Bayındır oymağı 1570 yılında 250 çadırdan oluşuyordu. Bu Bayındırlar'ın 235 çadırılık bir kolu da Sivas'ın güneyindeki Yeni İl bölgesinde yaşamaktaydı. Yeni İl Bayındırlar'ı daha sonra birçok Türkmen oymağı ile birlikte Rakka bölgesine yerleştirildiler. "(48)

(46): C Hakkı Tarım, age, s.16

(47): Age, s.16

(48): F. Sümer, TDV İslâm Ansiklopedisi, Bayındır mad., c.5, s. 245

"Halep Türkmenleri'ndeki Bayındırlar'ın bir kolu olan Yeni İl'deki Bayındırlar da iki kola ayrılmıştır. Birinci kol 125 vergi nüfuslu olup, Bay Koca adlı bir kethüdanın buyruğunda, 111 vergi nüfuslu olan diğer kol da Halep Türkmenleri Bayındırları'nın başındaki Hüseyin Kethüda'nın oğlu Savcı idaresinde bulunmaktadır." (49)

Boz Ok bölgesinde bir Bayındır oymağı yaşıyor, diyor Faruk Sümer, "Bu oymak hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz." demekle yetinmektedir. (50)

Görüldüğü gibi, Bayındırlar, Orta Anadolu'nun Kırşehir'e yakın yöreleri olan Yeni İl ve Boz Ok yörelerinde bulunmuş bir boydur. Onun için Kırşehir ve yöresinde Bayındırlar'a ait cemâatlerin veya oymakların yaşaması gerekir. Nitekim, bu gün bile aynı adı muhafaza eden Kaman ilçesinin 8 km kuzeydoğusunda bulunan Bayındır köyü bunun en büyük delilidir. Ayrıca, adının içinde "Savcı" kelimesi geçen ve yine Kaman'a bağlı sekiz köy ismi de (Savcılı Ağzıboz, S. Büyükoba, S.Dokuz, S. Bağbaşı, S. Ebeyit, S. Kışla, S. Kurutlu, S. Meryemkaşı), Yeni İl'deki iki Bayındır kolundan biri olan 111 vergi nüfuslu Bayındırlar'ın başındaki Hüseyin Kethüda'nın oğlu Savcı ile bir ilişki veya bağlantıyı hatıra getirmektedir. Ancak, bu köylerin, aşağıda da inceleyeceğimiz gibi, Boynu İncelü cemâatine mensup Savcılı oymaklarına ait olması gerekmektedir.

Bayındır boyunun Kırşehir'le ilgisini daha da artıracak diğer önemli deliller de, Caca Oğlu Nur El-Dîn'e ait 1272 tarihli Arapça-Moğolca vakfiyesinde geçen Bayındır adlı köy adı (51) ile ilk Türkçecilerden Âşık Paşa'nın dedesi Baba İlyas'ın da Bayındırıye aşiret veya boyuna mensup olmasıdır. (52)

Bu köklü ailenin, Âşık Paşa'nın babası ve kendi ailesinin, burada mekân tutup ün salmaları, bu Oğuz boyunun Kırşehir'le ilgisini çok güzel örneklemektedir.

14. BELEN(KELTLER):

Belen adı hakkında C. Hakkı Tarım şu bilgileri veriyor:

(Eskiden Kırşehir'e bağlı olan) Avanos'un, Genez'in, Kozaklı'nın Kızılkoyunlu köylerinde yer adı olarak geçen Belen, Keltler'e ait güneş tanrısının adıdır. Belen, keklik, hâvâle, hediye, zirve anlamlarına gelmektedir. (53)

Bu bilgiye göre, Belen adından hareketle, bu yörede Keltler de yaşamış olmalıdır, diyoruz.

(49): F. Sümer, *Oğuzlar*, s.316

(50): Age, s.317

(51): Bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur El-Dîn'in 1272 Tarihli Arapça-Moğolca Vakfiyesi*, TTK yay., Ankara 1959, s.227

(52): Bkz. C. Hakkı Tarım, *age*, s.16; H.Göktürk, *age*, s. 90'da Baba İlyas'ı (dipnot 5'e dayanarak) Bayat boyuna mensup göstermektedir.

(53): C. Hakkı Tarım, *age*, s.17

Ancak, bu "Belen" adıyla "Belek" adı akla ve tarihî bilgilere daha uygun düşüyor. Bu "Belek" adı Artuklular'a ait olmalıdır. Artuklular Oğuzlar'ın Döğer boyundandır ve bu hususa ilk defa temas eden de 14. asırda yaşamış Şemseddin El-Cezerî isimli bir müelliftir. Keza, bu kaydın doğruluğuna büyük otorite merhum Prof. Dr. Osman Turan da işaret etmiş ve bu durumu ortaya koyan mühim noktalara temas etmiştir (Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, s.137-139).

Artuk Han, 1091 yılında ölünce, geride kalan oğullarından Necmeddin İl Gazi Han, 1108 yılında Mardin'e kolaylıkla sahip olarak, Artuklular'ın yeni bir devletini daha kurmuş oluyordu ki, bu beylik bundan böyle artık İl-Gaziler veya Mardin Artukluları adıyla anılır. İl-Gazi'nin en büyük yardımcısı da, kardeşi Behram'ın oğlu Belek idi. Belek, amcasının ölümüyle de, Artuklular'ın reisi olur. Doğu Anadolu'da görülen Belek isimli köyler, hep bu Artuklu beyi Belek ile ilgilidir. Hattâ Doğu Anadolu'nun dışında kalan yerlerde de görülen bazı Belek isimli köylerin de yine Artuklular'a mensup bu Belek Türkmenleri'yle ilgisi olduğu sanılıyor. (54)

Belek adını taşıyan köylerden biri de, eski kayıtlara geçtiği şekilde, Kırşehir vilâyetine bağlı Avanos ilçesinin Belekli köyüdür. (55)

Belek isimli bir Türk oymağı da vardır. Fakat Anadolu'daki bu yer adlarının bu oymaktan ziyade, Artuklular'a ait Belek Türkmenleri'yle ilgili olduğu açıktır. (56)

Kırşehir merkez ve köylerinde bu gün dahi Artuk, Artukoğlu lâkap ve soy adını taşıyan ailelere rastlamış olmamız da bu görüşleri bir yerde destekler niteliktedir.

15. BORUKLU

C. Hakkı Tarım, "Kırşehir Tarihi" adlı eserinde, bir Türkmen cemâati adı olması gereken bu adla ilgili olarak şunları yazmaktadır: "İlin birçok yerlerinde bu adda mevkiler vardır. Rakka hâvalisine iskân edilen Türkmen aşiretlerinden tekrar Anadolu'ya firar edenler arasında 'Boruklu cemâati' adı geçmektedir." (57)

Ancak, inceleme imkânı bulduğumuz kaynakların hiçbirinde bu adı taşıyan bir aşiret veya cemâat ismine rastlayamadık.

(54): Bkz. H. Göktürk, *age*, s. 112-114

(55): *Age*, s. 114

(56): *Age*, s. 114

(57): *Age*, s.17

16. BUDAK:

Eski Türk aşiretlerinden olan ve Koyunlu cemâatine mensup olan Budaklılar'ın adını taşıyan bir köy ismi, bu gün Mucur ilçesine bağlı olarak varlığını sürdürmektedir. Malya çölünde ve Kırlangıç dağı eteklerinde bulunan Budak köyünün arazisi Kırşehir'in meşhur yeraltı zenginliklerinden olan mermer yatakları yönünden oldukça zengindir.

Budak köyü halkı yörede Türkmen köyü olarak bilinir. Yabancı aşiretine mensup köylerle Karaca Kürt veya Karaca Kurt köyleri arasında Türkmen köyü olarak geçen nadir köylerden birisi olması, bu köyün dikkat çeken en önemli taraflarındandır.

17. BOYNU İNCELİ/BOYNU İNCELÜ:

Boz Ulus'a bağlı olan ve içlerine diğer Türkmen tâifesinden başka oymakların da, özellikle Danişmendlüler'in, karıştığı bu Türkmen cemâatinin Orta Anadolu'da özellikle Nevşehir civarı ile Aksaray Sancağı'na bağlı Eyüb İli'nde yoğun bir şekilde iskân edildiklerini, (58) ayrıca kendilerine Kırşehir

Sancağı'nın Süleymanlı ilçesindeki İbrahim Paşa vakfından olan boş ve harap köylerden yer ayrıldığını (59) da biliyoruz.

C. Hakkı Tarım da, bu cemâatin Kırşehir il merkezinin güneybatısına yerleşmiş olduklarını belirtiyor. (60) C. Hakkı Tarım'ın güneybatı diye belirttiği yerler yöre halkının Irmak Bucağı diye andığı Kızılırmak kenarındaki köylerdir: Kortulu, Saraycık, Karaboğaz, Kuruağıl...vb.

Ahmet Caferoğlu da adı geçen aşiret hakkında şu bilgileri veriyor: "Eski iskân veya yerleşme neticesi olarak Boyunu İnceli aşiretinin bir kısmı bugünkü Kırşehir vilâyetinin Kaman kazasına bağlı köylerde oturmaktadırlar. Bekir Bezirgân'a göre bunların yerleştikleri: 1- Meşe köy, 2-Tepe köy, 3- Savcılılar, 4- Dokuz, 5- Toğlumen ve 6- Kara Abalı köyleridir. Asılları ve tarihleri hakkında hiç bir malûmat elde edemedim. Yalnız, bu aşiretin bir kolunu Uzun Ali Uşağı teşkil ettiğini ve bunların da bugünkü Kaman kazasına bağlı Gara Durah (Kara Durak) köyünde yerleştiklerini duydum. Başka köylerde de mevcut olduklarını ileri sürenler de vardır. Lâkin, sarih olarak, muayyen bir köy adı tasrih edilememekte.(61)

(58): A. Refik, *age*, s.69,104,173,174

(58): A. Refik, *age*, s.69,104,173,174

(59): Z. Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, s.20

(60): Bkz. *age*, s.17

(61): A. Caferoğlu, *agm*, s.87

Karaca Kürt, Savcılı, Kurtulu veya Kurutlu oymaklarının Boynu İncelü aşiretinden olmaları ve bu oymakların da Kırşehir yöresinde yoğun olarak yaşamaları, hattâ aynı adı taşıyan köylerin (Savcılı Kurutlu, Kortulu: Kurutlu köyünden ayrılan üç kardeşin kurdukları ve dolayısıyla Kurutlularla akraba bir köydür.)bulunması, Boynu İncelü cemâatinin Kırşehir'in etnik yapısı içinde ayrı bir yere ve öneme sahip olduğunu gösterir.

Zeynep Korkmaz, Başbakanlık Arşivi mühimme defterleri ile evkaf defterlerine dayalı olarak Nevşehir'de yerleşmiş ve mahalle kurmuş oymak ve aşiretler hakkında bilgi verirken, yukarıda saydığımız Karaca Kürt, Savcılı, Kurtulu, Kurutlu mahalle ve aşiret adlarından bahsetmekte ve bunları Boynu İnceliler'den ayrılma oymaklar olarak belirtmektedir. (62)

18. BOZUKLU:

Bu adın Oğuzlar'ın Boz Ok kolunun bozulmuş adı olduğuna muhakkak gözüyle bakılabilir. Boz Ok Sancağı Kırşehir'e pek uzak değildir. Bu günkü Yozgat sınırları içindeki Boz Ok Sancağı ile eski Kırşehir Sancağı arasında karşılıklı nüfus hareketleri olmuştur. Dolayısıyla Boz Oklar'ın Kırşehir ve yöresinde bulunması normaldir. Nitekim Kırşehir'in Helvacılar, Fakılar, Hacıbektaş'ın Tatar Yenyapan, Çiçekdağı'nın Kırdök köylerinde rastlanan yer adları, (63) Boz Oklar'ın Kırşehir ve yöresinde de yurt tutmuş olabileceklerini göstermektedir. Boz Ok kelimesinin ikinci hecesindeki yuvarlak geniş o ünlüsünün daralması (motur, dohtur gibi) da yöre ağzı için tabî bir ses değişikliğidir.

19. BÜĞÜZ(BÜĞDÜZ):

Oğuzlar'ın Üç Oklar kolunun Deniz Han oğullarından olan Büğdüzler, Anadolu'nun fetih ve iskânında diğer kardeş boyların yanında önemli roller oynamışlardır. 16. yüzyılda yirmi iki yer adına sahip olan Büğdüzler, (64) bu gün yer adı olarak altıya inmişlerdir. (65) Bunlardan biri de Kırşehir'e aittir. 16. yüzyıldaki kayıtlarda Kırşehir Sancağı Kırşehir kazasına, yani merkezine bağlı 77 vergi nüfuslu büyük bir köy olarak anılan (66) Büğdüz köyü, bu gün Kaman ilçesine bağlı 28 nüfuslu "Büğüz" adını taşıyan köy olmalıdır. Bu , tarihi çok eskilere giden bir köy olarak bilinir. Büğüz şeklinde söylenmesine veya bu şekle dönüşmesine rağmen, aslının Büğdüz olduğu, hattâ Ahi Evran Vakfiyesi'nde Büğdüz şeklinde geçtiğini biliyoruz. (67)

(62): Bkz. Z. Korkmaz, *age*, s.21-23

(63): C. Hakkı Tarım, *age*, s.17

(64): F. Sümer, *age*, s.461

(65): Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu, s.184

(66): F. Sümer, *age*, s.456

(67): Bkz. C. Hakkı Tarım, *age*, s.17

Buna göre 24 Oğuz boyundan biri olan Bügdüzler'in de Kırşehir ve yöresinde yaşadıklarını görüyoruz.

20. ÇAĞIRKAN/ÇAĞIRKANLU:

Dulkadirli oymakları arasında adı geçen (68) bu oymağın, Kırşehir ve yöresinde bulunduğunu, bu gün de aynı adı taşıyan Kaman'a bağlı 2109 nüfuslu Çağırkan beldesinde yaşayan insanlarla varlığını sürdürdüğünü görüyoruz.

21. CARUK/ÇARIKLI:

Faruk Sümer, Oğuzlar adlı eserinde (s. 211), "Tahrir defterlerinde görülen Oğuz boylarına mensup oymaklar, 24 boydan 21'inin Anadolu'ya gelmiş olduğunu ortaya koymuştu. Meydana getirilen cedvel bu hususu kuvvetle teyid ettiği gibi, buna bir boyun (Kara Evli) daha ilâve edilmesi gerektiğini göstermiştir. Hattâ Çarıklı ve Çarıklar adlı köyler, Kaşgarlı'daki Çarukluğ boyu ile ilgili ise, 23. boyun Anadolu'ya geldiğini söylemek mümkün olacaktır." diyor.

Faruk Sümer, aynı eserinin 259. sayfasında Yaparlı boyundan bahsederken de "Kaşgarlı'nın listesinde adı görülmeyen bu boy, Reşidü'd-din yazmalarında Yaparlı şeklinde geçmektedir. Hiç bir kaynakta ve tahrir defterlerinde bu boyu ait ne bir teşekkül, ne de bir yer adı görülebilmektedir. Bu husus belki de bu boyun adını değiştirmiş olması ile izah edilebilir." dedikten sonra, Çarıklı veya Çarıklar şeklinde geçen köy isimlerinden bahsetmektedir. Yani Yaparlı boyu ile (DLT'te adının geçmediğini söylediği Yaparlı boyu ile) Çarıklı boyu arasında bir ilgi kurmaktadır.

Anadolu'ya gelen bu 23. Oğuz boyu olan Çarıklılar ile ilgili olarak Kırşehir'de aynı adı taşıyan isimlere rastlanılmaktadır. Meselâ, "Ahi Evran vakfiyesinde karye-i Caruk diye bir ad geçmektedir. Kırşehir'in 5 km kuzeyinde ve Karıncalı köyüne giden yol üzerindeki Çarıklı Çiftliği'nin burası olduğu sanılmaktadır." (69)

Ahmet Refik'in Anadolu'da Türk Aşiretleri adlı eserinde (s. 107), Hama ve Humus taraflarında iskân edilen aşiretler arasında geçen İmir Carık cemâati ile de ilgisi olması gereken bu Carık veya Çarık adı, Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur El-Dîn'in 1272 Tarihli Arapça-Moğolca Vakfiyesi'nde de Carık (veya Çarık) şeklinde bir değirmen adı olarak geçmektedir. (70)

(68): Bkz. F. Sümer, *age*, s.177,178

(69): C. Hakkı Tarım, *age*, s.17

(70): Bkz. A. Temir, *age*, s.228,229

Bu son kaynak da, Carık/Çarık adının Çarıklı boyu ile ilgisini ve bu boyun Kırşehir ve yöresine geldiklerini gösterecek kadar kuvvetli bir delil durumundadır. Yukarıda bahsedilen Çarıklı Çiftliği de hâlâ, yoğun bir nüfusa sahip olmamakla beraber, varlığını sürdürmektedir.

22. ÇEPNİ:

"Türkiye tarihinin yerli kaynaklarında adı ilk önce anılan Oğuz boyu, muhtemelen, Çepniler'dir. Gerçekten, 1277 yılında Çepni Türkleri Trabzon Rum İmparatoruna karşı denizde parlak bir zafer kazanarak o zamanlar Karadeniz'in en önemli ticaret limanı olan Sinop'un onun eline geçmesine mâni olmuşlardır. Bu mühim olaydan sonra Çepniler Karadeniz'in fâtipleri arasında yer aldılar. Böylece onlar bir yandan Samsun yönünden, öbür yandan da Şebinkarahisar-Bayburt yöresinden Karadeniz kıyılarına yapılan fetihlere katıldılar. XIV. yüzyılda Ordu yöresindeki Bayramlı Beyliği, çok kuvvetli ihtimal ile, Çepniler tarafından kurulduğu gibi, Giresun-Kürtün ve Vakfıkebir arasındaki bölge de onlar tarafından fethedilmiştir. Fakat töreye sıkıca bağlı, cesur ve çok faal olan bu Oğuz boyunun rolü sadece Karadeniz bölgesinin fethi ve iskânı ile sınırlı kalmamış, Anadolu'nun başka yerlerinde de geniş ölçüde yerleşme faaliyetlerinde bulunmuşlar ve bazı yerlerde kimliklerini de zamanımıza kadar korumuşlardır. "(71)

Çepniler'in yurt tutup hâtıra ve kimliklerini günümüze kadar korudukları yörelerimizden biri de Kırşehir ve yöresidir. 1954 yılına kadar Kırşehir'in bir ilçesi olan ve hâlâ insanının Nevşehir'den ziyade her türlü işini Kırşehir'de yaptığı Hacıbektaş (eski Suluca Karaöyük) ahalisinin Çepniler'den olduğunu biliyoruz. Nitekim, Vilâyetnâme'de şu bilgiler veriliyor:

"Çepni boyunun ulularından Yunus Mukrî adlı birisi vardı. Bilgin, üstün, olgun ve hâfızdı. Çepni boyundan ayrılıp Karaöyük'ün yakınında Mikâil adlı bir yere gelip yerleşmişti. Bu zat, bir müddet sonra oradan da ayrılmış, yukarı tarafta Kayı denen yere gelmişti. Kayı ile Karaöyük'ün arası, iki mil kadardı.

Karaöyük'ü, Sultan Alâeddin'in Yunt bendesi mamur etmişti. Çepni boyunun ulularından Gevherveş de üç komşusuyla bu Yunt-bende'yi Sulucakaraöyük'e getirmişti. Yunt-bende, orda öldü, oranın mezarlığına gömüldü.

O vakit, o civarda bilgin olarak yalnız Yunus Mukrî vardı. Hattâ Gevherveş'in yakınlarından biri ölmüştü. Yunus Mukrî de tesadüf bu ya, evinde yoktu, bir iş için bir yere gitmişti. Ölüyü üç gün gömmediler. Nihayet Yunus Mukrî geldi de ölü gömüldü. Gevherveş, bunun üzerine Yunus

(71): Faruk Sümer, *Çepniler*, TDAV yay., İstanbul 1992, s.5

Mukrî'ye yalvardı, biz, siz olmadan bir iş yapamıyoruz, lûtfet de burda bizimle otur, dedi. Yunus Mukrî, Gevherveş'in bu sözleri üzerine Konya'ya gitti, Sultan Aliyüddin'e kendisini tanıttı, Sulucakaraöyük'ü yurt olarak vermesini istedi. Sultan Alâeddin, orasını Yunus Mukrî'ye yurt olarak verdi. Yunus Mukrî beratını alıp köye geldi, yerleşti, bir müddet sonra da öldü.

Yunus Mukrî'nin İbrahim, Süleyman, Saru ve İdris adında dört oğlu kaldı. İdris, babası gibi bilgin ve üstün bir kişiydi. Saru da okumuştı, fakat ikisi, okuma yazma bilmezdi. İdris'in âhîret hatunlarından bir karısı vardı. Adına Kutlu Melek derlerdi, aynı zamanda kendisini sayıp ağırlarlar, Kadıncık diye hitap ederlerdi. Yunus Mukrî'nin ölümünden sonra oğulları, evleriyle barklariyle Kayı'dan göçüp Sulucakaraöyük'e geldiler." (72)

Bilâhare, Hacı Bektaş-ı Velî'nin Horasan'dan Suluca Karaöyük'e geldiğinde evlerinde kaldığı kişiler bu İdris ile karısı Kutlu Melek veya Kadıncık Ana'dır, ki Kadıncık Ana'yı Hacı Bektaş manevî kızı saymıştır. Suluca Karaöyük ahalisi bu aileden çoğalmışlardır ki, bunlar Oğuzlar'ın bir kolu olan bu Çepniler'e aittir.

Vilâyetnâme'nin manzum nüshası olan Fahri Bilge nüshasında da (73) aynı bilgiler manzum olarak verilmektedir:

"Çünkü Çepni boy Oğuz'dan ayrılır
Doğrıluban Rûm milkine gelür
Çepni boydan meğer kim bir azîz
Ehl-i takvîyidi *hem ehl-i temîz
Yûnus-ı Mukrîyidi anun adı
Çepninün şeyhiyidi her (hem) mürşidi
Kara'yük kurbında Kayı nam yire
Gelüben anda karâr itdi göre (23.a)"

Bütün bu bilgiler, Hacıbektaş ahalisinin, daha doğru bir tâbirle Bektâşî Çelebilerinin Çepni boyuna mensup olduklarını gösteriyor.

Bunun yanında, Çiçekdağı ilçesine bağlı 211 nüfuslu Çepni köyü bu gün hâlâ aynı ad ve kimlikle varlığını sürdürmektedir. Adları hudut muhafızı anlamına gelen Çepniler, Kızılbaş Türkleridir. Bu gün de Çepni adı, Kızılbaş ve Alevî anlamında kullanılmaktadır. Kırşehir'e bağlı Çepni köyü de yörenin Hacıbektaş ilçesinden sonra tek Alevî köyüdür.

(72): Bkz. *Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetname*, haz. Abdülhaki Gölpınarlı, İstanbul, s.26

(73): Bkz. *age*, *Önsöz kısmı*, s.XXXIII-XXXIV

*: Doğrusu "takvâ"dır.

Fuad Köprülü, "Anadolu'da İslâmiyet" başlıklı yazısında Çepniler'i, Tahtacılar'ı, Babaî Türkmenleri'nin torunları, Baba İshak döküntüleri olarak göstermektedir ki, (74) Baba İshak'ın Kırşehir'de Malya ovasında yakalanıp asılması, Çepni köyünün de Malya çölü veya ovası yakınlarında bulunması, köy halkının da Alevî olması, bu görüşü doğrular niteliktedir.

23. CERİDLER:

"Cerid, Dulkadır *eline mensup büyük bir boydur. Dulkadır eli 14. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu el ilk önce Maraş-Elbistan bölgesinde yerleşmiş, sonra da komşu bölgelere yayılmıştır. Dulkadır, beyliğin kurucusu Karaca Bey'in, (herhalde) babasının adıdır. Dulkadır adı da , Abdulkadir veya onun gibi Arapça bir ismin Türk ağzında almış olduğu şekildir." (75)

"Karacalı (diğer adı Anamaslı), Dokuz (öbür adı Bişenli veya Başanlı), Peçenek, Kavurgalı, Ağça Koyunlular'dan başka, Elçi, Küşne, Çağırkanlı, Döngelili, Yuvalı yahut Kara Yuvalı, Tekeli, Varsak, Eymir (Oğuz boylarından), Çimelü, Kızıllı, İmanlı Afşarı, Gündeşli, Tecirli, Cerid Dulkadır elini meydana getiren diğer boylardır." (76)

"Boyun adının cirid oyunundaki deyneğin Arapça adı olan cerîd'den gelmiş olması kesin değildir. Ülkemizin bazı yerlerinde Cerid, "canlı, eli çabuk ve becerikli" anlamına geliyor. Fakat bu Cerid'in de ne ile ilgili olduğu bilinmiyor. Cerid'in çabuk ve becerikli şeklindeki mânâsı, bizim boydan çıkmış olabilir.

Cerid boyuna mensup obaların çoğu da boyun adını taşıyor ve çok azı başka adla anılıyor. Bu obalar şunlardır: Bayır Cerid, Kara Hasanlı, Oruç Gazili ve Mamalı. Bunlardan Mamalı obası, 17. yüzyılda güçlenmiş ve bundan dolayı müstakil bir oymak gibi sayılmıştır. Mamalı oymağı batıya doğru göç etmiş ve 19. yüzyılın ortalarında bilhassa Bozok (Yozgat bölgesi) sancağında yurt tutmuştur.

Ceridler, Dulkadır elinin diğer boyları gibi, Amik ovasında kışlıyor ve Maraş bölgesinin türlü yerlerinde yaylıyordu. 16. yüzyılda, Ceridler'den Cerid Sultan Hacılı obası, diğer Dulkadırlı boylarının obaları ile birlikte Diyarbakir bölgesine göç ederek oradaki Bozulus arasında yaşamaya başlamıştır.

16. yüzyılda Bozulus arasında yaşayan bu Sultan Hacılı Ceridi obası, 17. yüzyılda Silsüpür Ceridi adını alarak bir bölümü, ki 2000 çadırdır, 1606 veya 1607 yılında başlarında Halil Bey olarak İran'a, ana kolu da Orta Anadolu'ya,

(74): Bkz. C. Hakkı Tarım, age, s.18

*: Faruk Sümer, yaygın olarak "Dulkadır" şeklinde kullanılan bu elin adını bu şekilde kullanıyor.

(75): Faruk Sümer, "Ceridler", TDTD, Aralık 1988, S.24, s.6

(76): Bkz. F. Sümer, aqm, s.6

Ankara-Bozok (: Yozgat) bölgelerine gitmişti. Anlaşıldığına göre Silsüpür oymağı, adını 16. yüzyılın sonları ile 17. yüzyılın başlarında yaşamış bir beyden almıştır. Silsüpür Bey'in nesli "Silsüpür Oğulları" adıyla varlığını günümüze kadar sürdürmüştür.

Silsüpür Ceridi 1692 yılında diğer Türkmen oymakları ile birlikte Urfa'nın güneyindeki Rakka Bölgesine zorla iskân edidi. Fakat Ceridler ve diğer oymaklar Rakka bölgesinin havasını, suyunu sevmemişlerdi. Onlar eskisi gibi Anadolu'da yaşamak istiyorlardı. Bu yüzden fırsat buldukça

Anadolu'ya kaçtılar. Devlet onları bulup yeniden Rakka'ya sürdü, onlar yine kaçtılar. İşte şu şiir bu kaçma ile ilgilidir:

Cerid Irakka'dan göç edince
Açılsın Urum'a yolu Cerid'in
Silsüprüoğlu Fettah Beğ ölünce (77)
Kırıldı kanadı kolu Cerid'in
Yüz atınız daim ileri gitsin
Sağına soluna çok dikkat etsin
Sineği pek çok Nizib'e varmayın
Pusu vardır Şarlağan'a konmayın
Mürseloğlu kız isterse vermeyin
Koklatmayın kimseye gülü Cerid'in

En sonunda Silsüpür Ceridleri Rakka iskânından kurtularak Kırşehir ve Ankara'ya bağlı Keskin kazasında yerleştiler. Kırşehir'de sekiz Cerid köyü vardır. Bunlardan Hamid köyü Silsüpür beylerinin yaşadıkları köydür. Kırşehir'deki Hamid köyünden başka diğer Cerid köyleri de şunlardır: Çebişli, Bebli, Kızıl Osmanlı, Ayvalı Kel İsmail, İğdeli, Göçbeyli.

Keskin bölgesindeki Cerid köyleri de sekiz tanedir ve adları şöyledir: Cerid Kale, Cin Ali, Barak, Seyfli, Tokazlı, Çamıratmaz, Cerid Mumlusu, Beşler.

Kırşehir'in Hamid köyüne yerleşmiş olan Cerid Silsüpür'ün boy beği ailesinin soy kütükleri vardır. Bu soy kütüğü Silsüpür Beğ'in oğlu Fettah Beğ ile başlıyor ve onu oğulları Mithat ve Ali Beyler takip ediyor.

Yozgat ve Çorum'da da Cerid köyleri vardır ki, bunlar da Silsüpür Cerid'inden olmalıdır.

Dulkadir eli arasındaki ana Cerid boyundan yeni ve kalabalık bir kol ayrılıp kışın Çukurova'da Ceyhan yöresinde, yazın da Kayseri bölgesindeki Uzun Yayla'da yaşamaya başlamıştır. 1860 yılında Çukurova'daki Cerid'in 1200 çadırdan meydana geldiği bildiriliyor.

(77): Bu Silsüprüoğlu Fettah Beğ, Kırşehir'in Hamid kasabasındandır.

Maraş bölgesindeki ana kolu Ceridleri, 17. yüzyıl sonları ile 18. yüzyıl başlarında Çobanoğulları tarafından idare edildikten sonra, geçen yüzyılda Kuşlu Ceridi ve Çağlayan Ceridi olmak üzere iki kola ayrılmıştı. Her kol idarî bakımdan bir "nâhiye" sayılıyordu. 1850 yıllarında Kırşehir, Keskin ve Ceyhan Ceridleri de malî ve idarî bakımlardan "nâhiye" sayılmışlardır.

Böylece işaret edilen yıllarda Cerid ile ilgili dört idarî yöre görülür. Bunun sonra beşe çıkmış olması ihtimali vardır. Bu da Ceridler'in kalabalık kollar halinde olmasından ileri geliyor.

Şimdi Gaziantep'te birçok köylerde yaşayan Baraklar'ın aslında Ceridler'in bir obasından gelmiş olmaları muhtemeldir.

Bütün bunlardan başka 16. ve 17. yüzyıllarda İçel bölgesindeki (Silifke-Anamur-Mut) Yörükler arasında Cerid adlı bir oymak yaşadığı gibi, Aksaray, Sivas (Zara), Çorum, İzmir (Ödemiş), Afyon Karahisarı (Dinar) vilâyetlerinde de aynı adda köyler görülmektedir. "(78)

Kırşehir yöresindeki Ceridler'in artık eski kimliklerini muhafaza edemediklerini görüyoruz. Hattâ yaşlıların her geçen gün azalmasıyla eski sergüzeştleri ve aşiret hatıraları ile ilgili bilgilerin de yok olduğu gözleniyor. Nitekim 1946 yazında yörede araştırmalar yapan Ahmet Caferoğlu da Hamid köyü dışında Ceridler'e ait köy adı tespit edemediğini, yani bilenin çıkmadığını belirtiyor. (79) Bizim yaptığımız incelemelere göre de, Hamid beldesinde bir iki hane dışında Cerid kalmadığı anlaşıyor. Göçler sonucu çoğunluğunun Keskin, Kırıkkale ve Ankara'ya yerleştikleri de verilen bilgiler arasında. Yine gördüğümüz kadarıyla "Silsüpür" ve "Silsüpüroğlu" adları soy adı olarak yaşıyor.

Yabancı aşiretine mensup olan ve Nevşehir-Kozaklı'ya bağlı Kuşaklı köyünden (30-40 yıldır Kırşehir'de ikâmet ediyor.) Cerit Arslan'ın adındaki "Cerit" de dikkatimizi çekti. Kendisi adının kendi aşireti içinde eskiden çok konulan bir isim olduğunu, kendisine de dedelerinden birinin adı olarak verilmiş olabileceğini söyledi. Fakat ne anlama geldiğini bilmiyordu.

Keskin'in Keven köyünden olan öğrencim Refika Silsüpür de, soy adı ile tescilli olarak Silsüpür Ceridi olduğunu belirttikten sonra, 1985 yılında 75 yaşında ölen dedesi Mehmet Mazhar Silsüpür ve babası Ayhan Silsüpür'den naklen, sülâlelerinin Bağdat'tan Antep'e, oradan önce Kayseri'ye, sonra da Keskin'in Keven köyüne geldiklerini belirtti. Hattâ dedesinin ölümünde Gazi Antep'ten bir akrabalarının başsağlığı için geldiğini anlattı. Babası Ayhan Silsüpür'ün dediğine göre, Silsüpürler'e Soyadı Kanunu'ndan önce "Kurtoğulları" derlermiş. Keven köyünde silsüpür sülâlesinden başka Atakullar diye bir sülâle veya cemâat daha varmış. (80)

(78): F. Sümer, *agm*, s.6-7

(79): A. Caferoğlu, *agm*, s.88

(80): Bu bilgiler Haziran 1993'te alınmıştır.

Bu arada, meşhur Gazi Kara Fatma Hatun'un da bu Cerid boyu mensubu olduğunu görüyoruz. Bu bilgiyi 1865 yılında İstanbul'dan Çukurova'ya Fırka-i İslâhiyye ile giden ve mülkî işlerle vazife gören Cevdet Paşa veriyor. Cevdet Paşa hatıratında Fırka-i İslâhiyye'nin Çukurova'daki icraatını da tafsilatlı bir şekilde anlatmıştır. Bu arada Cevdet Paşa, Kara Fatma Hatun hakkında da şunları yazmıştır:

"Cerid aşireti Tecirli'ye nisbetle zararsız bir halk olup Kırım Muharebesinde Dersaadet'e (: İstanbul'a) gelip orduya girmiş olan Kara Fatma dahi bu aşiretin bir oymağının kethüdası idi. Fırka-i İslâhiyye'ye geldi. Kendisine ikram edildi ve iskân için yer gösterildi (Cevdet Paşa, Ma'ruzât, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, c.V, s. 349)." (81)

24. ÇİMELİ/ÇİMELÜ:

Yine Dulkadirli oymakları arasında anılan (82) Çimelü oymağının da , Dulkadir elinden yoğun göçlere sahne olan Kırşehir'e geldiği anlaşılmaktadır. Zira bu gün Boztepe ilçesine bağlı 104 nüfuslu Çimeli köyünün varlığı, bu Dulkadir oymağının yöre topraklarında yaşadığının göstergesidir.

25. ÇUNGARYA(ÇUNGARLAR):

C. Hakkı Tarım'ın verdiği bilgiye göre (83) Sıdıklı köyleri civarında Çungarya adını taşıyan bir yer ismi vardır. Bilindiği gibi, Çungarya Orta Aysa'da bir bölgenin adıdır. H. F. Turgal'ın "Mülga Şer'iye Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde Araştırmalar" adındaki risalesinde rastladığımız Sivas mahkeme-i şer'iye sicillerinde mukayyed 996 şaban tarihli bir karardaki "Çungarlı tâifesinden Baraklı nam karye" ibaresinden, Ahmet Refik'in "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde bulunan (s. 27) Mamalı, Cerid ve Pehlivanlı tâifesinden Sivas tarafındaki yaylalara tecavüz ettiklerine ve yağmacılarının menine dair H. 1113 tarihli hükümdeki Çepniçungar kaydından Çungaryalı bir kabilenin çoktan Anadolu'ya gelip yerleşmiş olduğunu öğreniyoruz. Keskin kazasında (ki eskiden Kırşehir Sancağı'na bağlıydı) da Çungarya adında bir köy vardır.

Bu Çungarya adının varlığı, Kırşehir ve yöresine Oğuz dışı Türk unsurlarından Çungaryalıların da gelmiş, yerleşmiş olabileceğini göstermektedir.

(81): Bkz. TDTD, Ağustos 1989, S.32, s.34

(82): Faruk Sümer, Oğuzlar, s.178

(83): Age, s.18

26. DULKADIRLI/DULKADİRLİ:

"Oğuzlar'ın Boz Oklar kolunu Bayat, Avşar, Beğ Dili, Döğer boyları temsil ediyordu. Boz Oklar'dan birçok tanınmış aile çıkmıştır. Bu ailelerin başında da Dulkadirîliler gelmektedir. Fakat bu ailenin hangi boydan olduğu bilinmiyor. Bayatlar'a mensup olması muhtemeldir." (84)

Başlıca Maraş bölgesinde yaşamakta olan Dulkadirîliler, Yozgat (Bozok) yöresinde ve Sivas'ın güneyinde kalan Yeni İl yöresinde de yerleşmişlerdir. Yukarıdan beri gördüğümüz gibi, bu cemâatin birçok oymak ve obalarıyla Kırşehir ve yöresinde de ağırlıklı olarak yurt tutmuş olduklarını anlıyoruz. Bunlara ilâveten bizzat "Dulkadir" adını taşıyan köyler ve bu köylerde yaşayan Tükmenler var. Bunlar Kırşehir merkeze bağlı 35-40 km kuzeyde kalan Dulkadirli Karaisa, Dulkadirli Karşıyaka, Dulkadirli Yarımkale, Dulkadirli İnlimurat köyleridir. Bunlara, bir yerde merkez Dulkadirli köyü olarak bilinen Hashüyük köyünü de ilâve etmemiz gerekir.

Çok yakın zamanlara kadar konar-göçer bir hayat sürdüklerini söyleyen Dulkadirîliler, hâlâ kendilerine has özellikleri (folklor, etnografya vb.) ile yöre köylerinden farklılıklar göstermektedirler. Yine kendilerinin söylediklerine göre, Kırşehir yöresine Maraş bölgesinden gelmişlerdir. Bu da tarihî bilgilere uygundur. Ayrıca, Kırşehir merkezine göç edip de çeşitli işlerle (ticaret, memurluk, işçilik vb.) uğraşanlarda gördüğümüz üzere, Dulkadir veya Dulkadiroğlu soy adını alanların sayısı çok fazla. Bu da onların tarihî aşiret adlarına olan bağlılıklarının bir göstergesidir.

27. HALAÇ:

Kırşehir'de Oğuz dışı Türk unsurlarından biri olan Halaçlar'la (Kalaçlar'la) ilgisi olması gereken, yeni idarî bölünmede Akçakent ilçesine bağlanan, bir Halaçlı köyü de var. 388 nüfuslu bu köy, yöreye bu Türk uruğunun da geldiğini gösteriyor. A. Refik'in "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde (s. 130) Hallaclu şeklinde geçen cemâatin varlığı da gösteriyor ki, Anadolu'ya bu Oğuz dışı Türk unsuru gelip yerleşmiştir.

28. HERİKLİ/HERİKLÜ:

Ahmet Caferoğlu'nun Akkoyunlu (85), Cevat Hakkı Tarım'ın da (86) bir yerde Kızılkoyunlular'a, (87) bir yerde de Akkoyunlular'a (88) bağladığı

(84): Bkz. F. Sümer, *age*, s.165

(85): Bkz. *agm*, s.90

(86): Bkz. *Kırşehir Tarih Coğrafya Lûgatı*, Kırşehir 1940

(87): *Age*, s.72

(88): *Age*, s.53

Herikli aşireti, Zeynep Korkmaz'a göre ise (89) Bozulus'a bağlı Boynu İnceli cemâatine bağlı bir oymaktır. Esas itibariyle, eskiden (1954 yılına kadar) Kırşehir'e bağlı olan Avanos ilçesi ile Nevşehir merkez ve yine Nevşehir'e bağlı Gülşehir ilçelerinde yoğunlaştığını gördüğümüz Herikli aşireti mensuplarına Avanos'a yakın Kırşehir'e bağlı Mucur ilçesi köylerinde de rastlamaktayız.

29. İMİR/EYMİR/EYMÜR:

24 Oğuz boyundan biri olan ve 16. yüzyılda yetmiş bir yer adı ile diğer boylar arasında dördüncü sırayı alan, (90) bu gün ise ancak yirmi sekiz yer adına sahip olan (91) Eymürler, Anadolu'nun fetih ve iskânında önemli bir yere sahiptirler. Amasya, Ankara, Aydın, Bolu, Çorum, Erzurum, Kastamonu, Kayseri, Malatya, Sivas, Kütahya, Antalya, Bursa, Denizli, Yozgat, Samsun, Eskişehir, Sinop, Ordu, Tokat ve Gümüşhane gibi illerimizde iskân tutan (92) bu boyun, Kırşehir ve yöresine de gelip yerleştiğini görüyoruz. 1272 tarihli Caca Bey Vakfiyesi'nde "Eymir" adını taşıyan bir köy ve tarlanın yanında, (93) H. 697 tarihli Şeyh Süleymân-ı Türkmânî Vakfiyesi'nde de Mucur'a yakın bir Emir köyünden bahsedilmesi (94) bu görüşümüzü destekliyor. Yine Başbakanlık Arşivi belgelerine dayanarak bilgi veren Cevdet Türkay'ın da, (95) Türkmân tâifesinden gösterdiği Eymir Eli, Eymir adlı cemâatin yerleşme yeri olarak, Diyarbekir Eyâleti ve Aksaray Kazası (Konya Sancağı) ile beraber, Kırşehir Sancağı'nı da sayması, Eymürler'in Kırşehir bölgesine gelip yerleştiklerini kesinlikle ortaya koyuyor.

Ancak kullandığımız kaynakların eskiliği ve bu gün bu Oğuz boyuna ait yerlerin kaybolması, bu boyun mensuplarının diğer boy ve aşiretler arasında eridikleri intibamı veriyor.

30. KABARTAY(KABARLAR):

Bu isim Hazar Türkleri'nden olan Kabarlar ile ilgili olmalıdır. Bu gün bile Kafkasya'da Kabardiya diye bir ülkeden bahsedilmektedir. Bu Kabardiya'nın diğer bir adı Çerkezistan'dır. Bilindiği gibi, Oğuz Han'ın altı oğlundan

(89): Bkz. NYA, s.24

(90): Bkz. F. Sümer, age, s.461

(91): Bkz. Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu, s.184

(92): Hilmi Göktürk, age, s.49

(93): Ahmet Temir, age, s.231

(94): C. Hakkı Tarım, Tarihte Kırşehri-Gülşehri ve Babaîler-Ahiler-Bektaşîler, İstanbul 1948, s.36

(95): C. Türkay, age, s.362

birinin adı Kerkes-Gerkis'tir. Çerkez ismi ise Kerkes veya Kerkis şeklinde söylenen Kırgız isminden gelmedir. (96) Yine, bu Kerkes adı Orta Asya'da Baykal gölü dolaylarında yerleşen bir Türk kabilesinin ismi olarak da geçer. (97)

Bu anlamda, Kırşehir'in eskiden Sıtma adını taşıyan, bu günkü Akçakent ilçesi ile Mehmet Ağa Çiftliği civarında da Kerkes adını taşıyan bir yer vardır. Nitekim, eski Sıtma, şimdi yeni ilçe Akçakent halkı Çerkez'dir. Ayrıca Kaman ilçesinin 1512 nüfuslu beldesi olan Yelek civarında da Kabartay adını taşıyan bir yer vardır. Bu isim de yine Kabarlar veya Çerkezler ile ilgili olmalıdır.

Bütün bu isimler ve Akçakent ahalisinin bilinen Çerkezliği de gösteriyor ki, Kırşehir ve yöresine Oğuz dışı Türk unsurlarından olan Hazar boylarından Çerkezler de yerleşmiştir.

31. KAMAN (KUMAN):

Kırşehir'in 26.038 kişilik nüfusuyla en büyük ilçesi olan Kaman, eski Kırşehir-Ankara yolunun üzerindedir. Kaman adının batılıların Kuman dedikleri Kıpçak Türklerinden veya Türklerin eski inanışlarına ait Şaman-Kam ile ilgili olduğu, Kam'ın Eski Türkçe döneminde nadiren kullanılan çokluk eki (98) ile çekimlenerek girdiği Kaman şeklinden geldiği noktasında yoğunlaşmaktadır. Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu, Kırşehir'de verdiği bir konferansında, Kaman kelimesinin Şaman adından geldiğini belirtmiştir.

Nitekim, Ankara'nın Ayaş ilçesinin Kamanlar köyünün yanında, Kilis'te Kaman, Ordu'da Komanlar, Bayezid-Tutak ilçesinde Koman adında köylerin bulunması da, Kırşehir'in Kaman'ının aynı kaynaktan geldiğini gösterir bir belgedir. (99)

A. Rıza Yalkın, Çukurova obasını oluşturan Türkmen oymaklarından Tahtacılar'ın yazın yaşadığı yaylakları olarak Binboğa'nın Kaman dağı ve deresinden söz ediyor. (100) Burada geçen "Kaman" adı aynı daireden olmalıdır. Yine Kayseri bölgesindeki Tomarza ilçesine bağlı Kaman köyünden bahsediliyor. (101) Kırşehir'e yakın bir yöredeki bu Kaman adlı köyün varlığı da, Orta Anadolu'nun Kuman veya Kıpçaklar'ın iskânına sahne olduğunu gösterir niteliktedir.

(96): Bkz. C. Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi*, s.19

(97): Bkz. C. Türkay, *age*, s.15

(98): Bkz. A. von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, TDK yay. :532, Ankara 1988, s.44,62

(99): Bkz. C. Hakkı Tarım, *age*, s.19

(100): Bkz. Cenupta *Türkmen Oymakları*, c.II, s.511

(101): Bkz. H. Göktürk, *age*, s.95

32. KARACA KÜRT (KARACA KURT):

C. Hakkı Tarım'ın "Kırşehir Tarihi" adlı eserinde (s. 21) sadece Kırşehir'in güneyinde Kızılırmak yakınındaki köylerde yaşayan bir aşiret olarak gösterdiği, Ahmet Caferoğlu'nun (102) Kırşehir ili civarında altmışa yakın köyde yerleşen Türk aşireti olarak gösterip, sırf taşıdığı addaki Kürt kelimesinden hareketle bazılarınca yabancı telâkki edildiğini belirttiği, A. Refik'in de (103) 1163 tarihli bir hükme dayanarak Danişmendlü Türkmeni tâifesinden gösterip Cırık Ali Kethüda ve oğlu Koca'ya tâbi (Kara Kürd olarak) bir cemâat olarak belirttiği Karaca Kürtler, Boynu İncelü cemâatine mensupturlar.(104) Nevşehir yöresine Kırşehir'den getirildiklerini söyleyen Zeynep Korkmaz, devamla, "Karacakürt ihtiyarlarının anlattıklarına göre, bunların dedelerinin dedeleri Bozulus'un Dulkadir beylerine bağlı imişler. Maraş-Diyarbakır bölgesinde oturlarmış. Ancak Bozulus'un dağılmasından sonra Orta Anadolu bölgesine gelmişlerdir. Burada iki kola ayrılarak Kızılırmak'ın kuzeye dönen büyük yayı içine (yani Kırşehir'in güneyine, Kırşehirililer'in Irmak Bucağı dedikleri yere) yerleşmişlerdir." (105)

Cevdet Türkay'ın tespitlerine göre, oymak olarak; Karahisar-ı Sâhib Sancağı, Kırşehri Sancağı, Niğde Sancağı, Hamid (Isparta) Sancağı, Kayseriyye , Kütahya, Aksaray Sancağı, Hacıbektaş Kazâsı (Kırşehri Sancağı), Nevşehir (Niğde Sancağı) yörelerinde (106) ve aşiret olarak da (Karaca Kürd, Karaca Yurd, Karaca Kürdlü, Karaca Yurdlu şekillerinde); Kocaeli Sancağı, Geyve Kazâsı (Kocaeli), Taraklı Kazâsı (Kocaeli), Karaman Eyâleti, Dânişmendli Kazâsı (Karahisâr-ı Sâhib Sancağı), Sivas, Kırşehri, Nevşehir, Eyübeli Kazâsı (Aksaray Sancağı), Kızılırmak'ın öte yakasında Kızılöz arâzisi (107) içinde Konar-Göçer Türkmân tâifesinden olarak yerleşmişlerdir. Görüldüğü gibi Orta Anadolu yöresinde yoğunlaşmışlardır.

Bizim, Karaca Kürt veya Karaca Kurt aşiretinden olup da aşiretinin hasletlerine son derece bağlı ve sahip öğretmen arkadaşımız Fahrettin Gürbüz'den aldığımız bilgilere göre, Karaca Kurtlar bu yöreye Akça, Hasan ve Yağmur adlı üç kardeş olarak aileleriyle gelmişler. Bu üç kardeşe ait aileler zaman içinde büyüyüp gelişerek üç kardeşin adına atfen Akçalar,

(102): Bkz. A. Caferoğlu, *agm*, s.93

(103): Bkz. A. Refik, *age*, s.103-104

(104): Bkz. Z.Korkmaz, *NYA*, s.23

(105): *Age*, s.23

(106): C. Türkay, *age*, s.32. Yer isimlerinin imlâsı bu kaynağa aittir.

(107): *Age*, s.97

Hasanlar ve Yağmurlar diye üç bölük halinde Kızılırmak'ın kuzeyinde köyler kurmuşlardır. Birbirine akraba olan bu köylerin büyük çoğunluğu bu gün Kırşehir'e ait olmakla birlikte, bir kısmı 1954'ten sonra Nevşehir'e (özellikle Hacıbektaş ilçesine) bağlanmışlardır. Bu üç kardeşe dayanan Karaca Kurt köyleri şunlardır:

1. Akçalar: Saraycık, Ecikağıl, Karaboğaz, Kuruağıl, Kesikköprü, Akçaağıl, Tepesidelik, İnanç, Rahmalar, Susuz, Palangıç, Cavlak (Çömelek), Yeniköy, Küçükkavak, Rışvan, Yürücek, Kızılağıl, Devedınarı, Çatalarkaç, Avcı, Büyük Kayapa, Küçük Kayapa, Aydoğmuş, Kepez, Babur, Aksaklı, Karacalı, Aflak (yeni adı Altınyazı), Asmakadaram, Karkın, Kurugöl, Karakuyu.

2. Hasanlar: Hasanlar (Hacıbektaş), Güzyurdu, Bahçecik, Küçük Köpekli, Büyük Köpekli (yeni adı Yeşilyurt), Dağçiftliği, Dalakçı, Geyicek, Kıran, Büyük Burunağıl (Hacıbektaş), Küçük Burunağıl, Başköy (Hacıbektaş), Sadık (Hacıbektaş), Çiğdem (Hacıbektaş), Mikâil (Hacıbektaş), Tepesidelik (Hacıbektaş), Köşektaş (Hacıbektaş), Gümüşkünbet.

3. Yağmurlar: Yağmurlu Büyükoba , Yağmurlu Sayobası, Yağmurlu Sarıuşağı, Kurtbeli Yeniyan, Yağmurlu Armutlu, Yağmurlu Kale, Karahıdır.

Karaca Kürtler'in Kürtlük'le ilgisi yoktur. Karaca Kurt adının zaman içinde bu hale geldiği ve yaygın bir söyleyiş haline dönüştüğü anlaşıyor.

Bu cemâatin Kırşehir ve yöresinde mevcut nüfus, sosyo-ekonomik potansiyeliyle önemli bir yeri olduğunu da belirtelim. Hoş sohbet oluşları ve nüktedanlıkları da dikkati çeken özellikleri arasındadır.

33. KARAKOYUNLULAR:

Teke yöresi, Musul, Hama, Humus, Yozgat, Kahraman Maraş, Niğde, Kayseri, Ankara, Karaman, Şam, İzmir, Aydın, Diyarbakır, Antalya, Boğazlayan, İncesu yörelerinde yaşayan Karakoyunlu aşiretinin bir kolunun da Kırşehir ve yöresinde yaşadığını görüyoruz. (108) C. Türkay da Konar-Göçer Türkmân Perâkende Yörükânı tâifesi arasında gösterdiği Karakoyunlu cemâatinin Kırşehir'de bulunduklarını belirtiyor. (109)

Ancak, bu gün yöremizde bu adın geçtiği bir yer, köy veya cemâat adına rastlanmıyor.

(108): F. Sümer, age, s.626

(109): Bkz. C. Türkay, age, s.478

34. KARKIN:

Anadolu'nun fetih ve iskânında mühim rol oynayan Oğuz boylarından olan Kargın/Karkınlar, Doğu Anadolu'dan başlayıp Batı Anadolu'ya kadar Anadolu'da geniş bir sahaya yayılmışlardır. 16. yüzyıla ait kayıtlarda Karkın isimli yer adlarının sayısı altmış iki olmakla beraber, bu durumlarını zamanımıza kadar devam ettirememişler ve bu yer adlarından sadece otuz dördü bize kadar gelebilmiştir. (110)

16. yüzyıl kayıtlarında Karkın adlı yer adlarının dağılışı sancak olarak Ak-Şehir, Amasya, Ankara, Beğ-Şehri, Bolu, Boz-Ok, Canik, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hamid, Hüdâvendigâr, Kara-Hisar-ı Sahib, Kara-Hisar-ı Şarkî, Karasî, Kayseriyye, Kengiri, Kırşehir, Konya, Malatya, Mardin, Saru-Han, Sivas, Sultan-Önü, Teke gibi isimler arasında değişmektedir. (111)

Görüldüğü gibi, bu yerler arasında Kırşehir bölgesi de var. Nitekim bu gün de yaşayan köy isimleriyle bu boy Kırşehir ve yöresinde varlığını sürdürmektedir. Bunlardan Kaman ilçesine bağlı 2776 nüfuslu Kargın Yenice, 1070 nüfuslu Kargın Kızılközü, 787 nüfuslu Kargın Meşe, 529 nüfuslu Kargın Selimağa köyleri ile Mucur ilçesine bağlı 410 nüfuslu Karkın köyü, bu Oğuz boyu ile ilgili olmalıdır. Ancak, bu köy adları 16. yüzyıldan sonra ortaya çıkmış olmalıdır. Bir başka deyişle bu köyleri kuran Karkın boyu mensupları bu yöreye bu yüzyıldan sonra gelmiş olmalıdır. Zira bu yüzyıla ait kayıtlarda Kırşehir yöresinde Kargın veya Karkın adına Süleymanlı kazasına bağlı 35 vergi nüfuslu Kargın Kayası köyü ile Gün-Yüzü kazasına ait bir ekinlik adı olan Kargın-Kayası adlarından başka ada rastlanmıyor. (112) Bizce yukarıda Kaman ve Mucur ilçelerine bağlı olarak verdiğimiz köy isimleri, sonradan bu yöreye olan göçler sonunda ortaya çıkmıştır. Zira Kırşehir ve yöresi 16. yüzyıldan sonra da sürekli Oğuz-Türkmen boylarının göçleriyle beslenmiştir. (113)

35. KARLIK/KARLUK/KARLI:

Yukarıda Bayatlar ile ilgili bilgi verirken de bahsedildiği gibi, Karluk Türklerinin de Anadolu'ya ve bu arada Kırşehir yöresine gelmiş ve yerleşmiş olduklarını görüyoruz. Yukarıda verdiğimiz bilgilere ilâveten, Caca Bey Vakfıyes'i'nde de (114) Karlık, Karlık Ören, Karluk Viranı, Karlık Sırtı gibi yer ve köy adlarının geçmesi, bu Oğuz dışı Türk unsurunun Kırşehir ve yöresini mesken tutmuş olduklarını teyid ediyor.

(110): F. Sümer, age, 461; H. Göktürk, age, s.71

(111): H. Göktürk, age, s.71

(112): Bkz. F. Sümer, age, s.440

(113): Bu konuda bkz. T. Gülensoy, "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Notlar", TDTD, Ocak 1991, s.40-41

(114): Bkz. A. Temir, age, s.238

36. KAYI:

Bilindiği gibi, Kayılar, Osmanlı Devleti'ni kuran Oğuz boyudur. 16. yüzyılda Kırşehir Sancağı sınırları içinde kalan ve 6 vergi nüfuslu bir Kayı köyünden bahsedilmektedir. (115)

Bu gün Hacıbektaş'a, dolayısıyla Nevşehir'e bağlı olan bu Kayı köyü (diğer adıyla Kisecik), Kırşehir ve yöresine Kayılar'ın da gelip yerleştiğini göstermektedir. Nitekim, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in kayınpederi Şeyh Edebâli de Kırşehirli'dir. Bu da hem Kırşehir'in Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki önemini, hem de bu yöreye Kayılar'ın gelip yerleşmiş olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir.

37. KINIK:

24 Oğuz boyundan biri olan ve Selçuklu hanedanını çıkarmış olan Kınıklar da, Anadolu'nun fetih ve iskânında önemli rol oynamış Oğuz boylarındandır. 16. yüzyılda Anadolu'da seksen bir yerin adı Kınık iken, bu gün ancak kırk altı yerin Kınık adını taşıdığını görüyoruz. (116) Ayrıca İzmir'e bağlı bir kasaba da Kınık adını taşımaktadır. (117)

Kırşehir ve yöresi bu açıdan gerek 16. yüzyıl, gerekse bu günkü kayıtlarda Kınık adına rastlanmayan yerler arasında geçiyor. Ancak, kayıtlara girmese de, bu gün Mucur ilçesine bağlı 213 nüfuslu Yazıkınık köyünün varlığı bu Oğuz boyunun Kırşehir ve yöresiyle ilgisini göstermeye yeter. Anadolu'da esas itibarıyla Çukurova ve Ankara yörelerinde yoğunlaşan Kınıklar'ın 16. yüzyıldan sonra gerçekleşen göçler neticesinde diğer boy ve aşiretler arasında Kırşehir yöresine gelmiş olmaları veya Ankara'nın yakınlığı sebebiyle bu yöreden cılız birtakım göçler neticesinde Kırşehir yöresine gelmiş olabileceklerini düşünmek pek yanlış olmasa gerek.

38. KIZIK:

24 Oğuz boyundan biri olan Kızıklar, bir Kayı veya Kınık kadar Anadolu'nun fetih ve iskânında önemli rol oynamasa da, Doğu Anadolu'dan başlayıp Batı Anadolu'ya kadar Anadolu sathına yayıldıklarını görüyoruz. 16. yüzyılda yirmi sekiz, bu gün ise yirmi bir yer Kınık adını taşımaktadır. (118) Ancak Kırşehir adına gerek eski, gerekse yeni kaynaklarda yer verilmemektedir. Oysa bu gün Kaman ilçesine bağlı 1070 nüfuslu büyük bir köy olan Kargın Kızıközü, bu Kızık boyu ile ilgili olmalıdır.

(115): Bkz. F. Sümer age, s.424

(116): F. Sümer, age, s.461

(117): Bkz. age, s.461

(118): Bkz. F. Sümer, age, s.461; H. Göktürk, age, s.53-56

16. yüzyılda Kızıklar'ın bir oymağına sadece Halep Türkmenleri arasında rastlanmasına karşılık, yirmi sekiz yer adından beşinin Ankara'nın Çubuk ve Ayaş kazalarında görülmesi, bu bölgeye Kızık boyuna mensup oldukça mühim bir zümrenin yerleştiğini gösteriyor. (119) Faruk Sümer, "Kızıklar'dan bir kolun XVII. yüzyılın başlarında Orta Anadolu'ya geldiği anlaşılmakta ise de, bunun akibeti hakkında şimdilik hiç bir bilgiye sahip değiliz." (120) diyor. İşte Kırşehir'deki Kargın Kızıközü köyü adı, bu Kızıklar'la ilgili olabilir. Ayrıca bu köyün adının Kargın Kızıközü şeklinde olması, Kargın ve Kızık boylarının müşterekliğini göstermesi açısından da dikkat çekicidir.

39. KIZILKOYUNLULAR:

Akkoyunlular'la beraber Anadolu sahasına gelen bu aşiret, Kırşehir Sancağı'nın Süleymanlı kazasına bağlı köylerle Avanos ilçesi köylerine yerleştirilmişlerdir. (121) Bu gün Nevşehir'e Avanos ve Kozaklı ilçeleri köylerinde yoğunlaşan (Herikli ve Yabancı aşiretleri ile beraber) Kızılkoyunlular'ın bu ilçeler ve köylerine komşu olan Kırşehir köylerinde de bulunmaları kuvvetle muhtemeldir. Zaten Nevşehir'e bağlı olmakla beraber, bütün alış verişlerini Kırşehir'de yapan bu köyler arasında kız alıp vermelerin yanında konup göçmeler de söz konusudur.

Ayrıca, Caca Bey Vakfıyes'i'nde adları geçen Kızılca, Kızılca İn, Kızılca Kal'e, Kızılca Köy, Kızılca Mahmud, Kızılca Sarı, Kızıl Hisar, Kızıl Kaya, Kızıl Yer gibi köy ve yer isimleri (122) de bu aşiret ile ilgili olmalıdır diye düşünmek de pek yanlış olmasa gerek.

40. KONURKALE:

Bu gün Çiçekdağı ilçesine bağlı 340 nüfuslu Konurkale adlı köyün Hun Türkleri ile ilgisi söz konusudur. Nitekim, C. Hakkı Tarım da buna dikkat çekiyor: (123) "Kırşehir Vakıflar İdaresinde rastladığımız bir kayıтта Kongur adı geçmektedir ki, doğrusu da budur. Kongur, Hunlar idaresine tâbi Kı-yoli Krallığının bir şehri idi."

Bu Hun bağlantısı kesin ise, Orta Anadolu, çok eski zamanlardan beri sadece Oğuz boylarının değil, yukarıda verdiğimiz diğer Türk unsurlarıyla beraber, Hun Türklerinin göçlerine de sahne olmuş demektir.

(119): Faruk Sümer, *age*, s.295

(120): *Age*, s.295

(121): C. Hakkı Tarım, *age*, s.21

(122): Bkz. A. Temir, *age*, s.239,240

(123): Bkz. *age*, s.21

41. KÖÇEKLİ/KÖÇEKLÜ:

Bozulus'a tâbi olan Köçekli aşireti, Orta Anadolu'da özellikle Boz Ok Sancağı ile Kırşehir yöresinde iskân edilmiş görünmektedir. Ahmed Refik de, (124) bu doğrultuda bilgiler vermektedir. Nitekim bu gün Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Veletli (Çubuktarla), Halaçlı, Korkorlu, Zâlimali, Hasanali, Yetikli, Güllühöyük, Hamzabey, Polatlı, Yeniyanan, Ömeruşağı köyleri halkı kendilerini Köçekli aşireti mensubu saymakta, kendilerinden bir kolun da Sorgun ve Boğazlayan yörelerine gittiklerini belirtmektedirler.

Yine yöre insanının belirttiği gibi bu aşiretin mensupları ile Çapanoğulları arasında mücadeleler geçmiş, tekrar Çapanoğlu ile anlaşma sağlanarak bu günkü yerlere geri dönmüşler. Bu sebeple diğer aşiret mensupları Köçekliler'e "Acem" demektirler. Bu "Acem" isnadı yanında diğer aşiretler ile geçimsizliklerini dikkate alan Âşık Vahdetî onlar için bir şiirinde:

"Ser Çiçekdağı'nın günden yüzünde

Bitli beyler Seyfi gibi hesapsız

Asla annı secde-i Rahmanı bilmez

Kitâbı yitirmiş bütün mezhepsiz

Kelo ihtiyarınız, Pırtı pîriniz

Hak yoluna kurban gitmez biriniz

Hey deyince kara mazıdan çıkar sürünüz

Getirin Veletli gayrı gayıgımı"

diyor.

42. KÜRTLER:

Bir etnik unsur olarak son zamanlarda üzerinde en çok konuşulan, en fazla spekülasyon konusu olan, hattâ millî birlik ve beraberliğimizi bozucu yönde tartışma ve çatışmalara sebep olan Kürt aşiretleri, Kırşehir yöresinde de mekân tutmuşlardır. Bu gün genel olarak Çiçekdağı köylerinde yoğunlaşan Kürt aşiretleri, Türkmen ve Tülek aşiretleri ile iç içe yaşamakta ve birbirlerinden kız alıp vererek akrabalık ilişkileri tesis etmektedirler. Bu Kürt aşiretlerinin çoğunluğu 16. yüzyıldan, özellikle 18. yüzyıldan sonra Suriye, Rakka, Şam, Halep yöreleri ile Çukurova ve Antep yörelerinden yapılan göçler neticesinde Kırşehir yöresine gelip yerleşmişlerdir. Çok azının ise 1925'ten sonra yöreye geldikleri bilinmektedir. Adına Antep,

(124): Bkz. age, s.67,78,100,121,135

Adana'nın Kadirli ve Kozan ilçeleri ile Kars ve Ağrı yörelerindeki Barak Türkmenleri arasında da rastladığımız Taburoğlu ve Hatunoğlu köy isimlerinin varlığı, hattâ bu köy ahalisinin yukarıda belirttiğimiz yörelerdeki Barak Türkmenleri arasındaki akrabalık ilişkilerinin devamı, onların etnik yapısı ve göçleri hakkında önemli özellikler sunmaktadır. A. Refik'in "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde de bu yörenin Kürtleri'nin "Türkmen Ekrâdı"ndan olduğu belirtilmektedir. Nitekim Türk töresine uygun olarak, yukarıda da belirttiğimiz, Hatunoğlu, Taburoğlu gibi adları ile anılan ve köylerine dahi bu adları veren yöre Kürtleri'nin düğünlerinde oynanan "sin sin", "tura", "cirit" oyunlarına, çocuk oyunlarına varana kadar bütün folklor değerleri de diğer Türkmen aşiretleri ile ortak ve aynıdır. Birçok Kürt köyünde de Kürmanç ağzı değil, Türkçe, ki yöre ağzı özellikleriyle, konuşulmaktadır. Bu aşiretin yörenin diğer Türkmen aşiretleri ile kaynaşması o kadar ileri durumdadır ki, yukarıda belirttiğimiz üzere, Boynu İncelü aşiretinin bir oymağı olan Karaca Kurtlar, yöre insanı tarafından Karaca Kürt olarak telâffuz edilmektedir.

Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Notlar" adlı makalesinde, bu konuya işaret ederek şunları söylemektedir: "Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Kürt adı 24 Oğuz boyundan Avşar, Eymür, Kayı gibi boy adları ile birlikte kullanılmış ve tarihî kayıtlara da böyle geçmiştir: Yeni adı Değirmenuşağı olan Kürteymir (Hafik-Sivas), yeni adı Afşar olan Kürtleravşarı (Kahramanmaraş) ile yeni adı Karaçavuş olan Kürtlerkayı (Amasya) yer adları bunun birer delilidir ki, şer'iyye sicillerinde buna benzer pek çok ad yan yana yer almaktadır. Bu da bize Orta Anadolu'nun Sivas, Kırşehir, Ankara (Haymana) yörelerinde Kürmanç ağzı diye adlandırılan farklı şive ile konuşan bazı topluluklarımızın aslının Türk olduğunu vurgulamaktadır. Tarihî gerçek de budur, millî birlik ve beraberlik için de yol budur."(125)

43. KULBAK:

Caca Bey Vakfiyesi'nde (126) bir köy adı olarak geçen bu Kulbak ismi, bu gün de Sıdkılı Karşıoba köyünün üzerinde tabîî bir höyük hâlinde yükselen tepenin yamacında bulunan ören yerin adı olarak yaşamaktadır. Caca Bey Vakfiyesi'nde geçen köy ismi bu ören yere ait olabilir. Çünkü bu ören yer, eski bir köyün kalıntılarını saklamakta ve belgelemektedir. Kaşgarlı Mahmud'un Divân'da verdiği bilgilere göre (127) Kulbak adı, Balasagun dağlarında oturan ve kaya üzerine yazı yazarak kerâmetler gösteren bir zâtın adı olarak geçmektedir.

(125): Bkz. TDTD, Ocak 1991, s.40-41

(126): Bkz. A. Temir, age, s.241

(127): Bkz. DLT, c.I, s.394

Kırşehir yöresinde geçen bu adın 1272 tarihli Caca Bey Vakfiyesi'nde yer almış olması, yine Kırşehir yöresine Orta Asya'dan Oğuz dışı Türk unsurlarının gelmesi ile ilgilidir.

44. MAMALI/MAMALU:

Osmanlı İmparatorluğu devrinde çok mühim rolleri olan ve Hazine-i Evrak hükümlerinde haklarında oldukça fazla ve önemli kayıtlara rastlanan bir aşirettir.

Daima Türkmen aşireti olarak anılan Mamalılar, oldukça hareketli bir iskân tarihine sahiptirler. A. Refik'in Anadolu'da yaşayan Türk aşiretleri hakkında Divan-ı Hümayun mühimme defterlerinde mukayyet hükümleri havi "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde, önce 122 sayılı hükümle Kângırı (Çankırı) Türkmen aşiretlerinin miri aşiretlerine itaat etmeleri istenirken, diğer Türkmen aşiretleri arasında Mamalu aşiretinin de adı geçmektedir. (128) 124 sayılı hükümde ise Boz Ulus'a tâbi cemâatlerin kendi kışlaklarında kışlamaları istenirken, bunların arasında Mamalular da var.(129) 160 sayılı hükümde Mamalu Türkmenlerinin Rakka taraflarında iskânına karar verildiğini (130), 163 sayılı hükümde ise (131) Rakka'da iskânlarından vaz geçilerek Akdağ havalisinde iskânlarına karar verildiğini görüyoruz.Fakat çok geçmeden burada da oturmak istemedikleri için tekrar Rakka'da iskân edilmelerine karar veriliyor. 165 sayılı hükümle Rakka'ya yerleşmek istemeyen Mamalu aşiretinin te'dibine karar verilirken, (132) 172 sayılı hükümle de bu sefer Bozok Sancağı'nda şekavet eden Cirid (Cerid), Afşar vesaire cemâatlerinin te'dibine me'mur edildiklerini (133) görüyoruz.

A. Caferoğlu, "Muhtelif hükümlerde adı defâatla geçen Mamalı aşireti hep Türkmen 'tâifesinden' bir boy ve veyahut cemâat olarak gösterilmiştir. Bu suretle bu aşireti Türkmen saymamaya elimizde diğer bir vesika bulunmamaktadır." (134) derken, C. Türkay, cemâat olarak, "Bozulus Aşiretinden olan Mamalu Türkmân Cemâatı, Bozok Sancağı'nın hâlî ve harâb mezâri'lerine 1108 senesinde iskân olunmuşlardır." (135) kaydını düştükten sonra, Mamaluları aşiret olarak da, Mamalı/Mamalu, Mamalılı/Mamalulu, Mamalıoğlu/Mamaluğlu, Mamalı Selmanlı/Mamalu Selmanlı adlarıyla Konar-Göçer tâifesi olarak, Aydın, Tokad, Bozok, Sivas,

(128): Age, s.66

(129): Age, s.69

(130): Age, s.108

(131): Age, s.111

(132): Age, s.113

(133): Age, s.121

(134) A. Caferoğlu, agm, s.94

(135) Bkz. age, s. 574

Diyarbakir, Çorum, Karaman, Ankara, Şam Eyâleti, Kütahya Sancağı, Erzurum, Rakka, Adana Eyâleti, Kırşehir, Âdilcevaz Sancağı (Van Eyâleti), Malazgird, Muş Kazâsı (Van Eyâleti) sınırları içinde iskân olunduklarını gösteriyor. (136)

Bu bilgiler ve yerleşim bölgeleri onların Bozulus Türkmenleri'nden olduklarından şüphe bırakmıyor. Kendileri de Türkmen olduklarını belirtiyorlar. Mamalı veya Mamalu adının Memeli'den bozma olduğunu, zamanla bu hale geldiğini belirtmektedirler. (137)

Aşiret töre ve ilişkilerine gayet düşkün olan Mamalılar, bu gün Kırşehir'den başka, Nevşehir'in Avanos ilçe ve köyleri ile Yozgat, özellikle Yerköy ve Şefaattli ilçeleri ile bunlara bağlı köylerde yaşamaktadırlar. Kırşehir'de ise daha çok Çiçekdağı köylerinde yoğunlaştıklarını görüyoruz.

45. OKCIYANLI:

Çiçekdağı merkez ve Acıköy'de yerleşmiş bir Türk aşireti olduğu söylenen (138) Okciyanlılar'ın bir bölümünün de Avanos ve köylerinde yerleştiği bilinmektedir.

46. ORLU-URLU:

Bu gün bu cemâatten her hangi bir iz olmamakla beraber, C. Hakkı Tarım, bu oymağın Boztepe köyünde (şimdi ilçe) olduğunu, Vakıflar İdaresindeki "Boztepe Câmî-i Şerif hitabetinin tevcihine dair H. 1292 tarihli bir kayıta" minel kadim Medine-i yüzdepâre'den oradan bit-tefrik Ankara vilâyeti dâhilindeki Kürsi-i liva olan Kırşehir'e rabt ü ilhak edildiğinin yazılı olduğunu belirtiyor.(139) Yine aynı yerde Tarım, Or kelimesinin kale, istihkâm, hendek, burç, şehir, mürtefi, Sümerler'de bir sülâle, kula donlu at... anlamına geldiğinden, Orlu-Urlu kabilesinin şehirlerde müstahkem mevkiilerde yaşayan ve at yetiştirmekle meşhur bir topluluk olduğundan, il dahilinde cins atların Boztepe ve Homurlu köylerinde yetiştirildiğinden ve buna bağlı olarak Homurlu adı ile Orlu adının akrabalığından söz etmektedir. Yörede yaptığımız araştırmalarda da bu köylerin at yetiştirmekte namını duyduk. Bu şifâhî bilgiler, bir yerde tarihî ve yazılı bilgileri de destekler niteliktedir.

(136): Age, s.116

(137): Mamalı adının bu anlamını A. Caferoğlu da tespit etmiştir. Bkz. agm, s.94

(138): C. Hakkı Tarım, age, s.25

(139): Age, s.24-25

47. TATARLAR:

Kırşehir merkez ilçeye bağlı Tatarilyas Kışla ve Tatarilyas Yayla köyleri ile Mucur ilçesine bağlı Tatar Yeğenağa köylerinde geçen "Tatar" adı, Oğuz dışı Türk unsurlarından Tatarlar'ın da yöreye geldiklerini akla getiriyor. Tabîî bunda 1243 Kösedağ Savaşı'ndan sonra Kırşehir'e, özellikle Malya ovasına gelip yerleşen, hattâ burayı kışlak olarak kullanan Moğollar'ın rolü var. Zira Moğol ordularıyla Anadolu'ya birçok Tatar unsuru gelip yerleşmiştir.

Ancak, Başbakanlık Arşivi belgelerine göre Osmanlı İmparatorluğu'nda oymak, aşiret ve cemâatleri ortaya koyan C. Türkay, adı geçen eserinde, Tatar, Tatarlı cemâatini "Sakallu Ceridi Aşireti"nden saymakta, (140) özellikle bizim yukarıda saydığımız köylerin adını taşıyan Tatarilyaslı/Tatarilyaslı Türkmân Yörükânı tâifesinin Maraş ve Haleb Eyâletleri ile Yeni İl Kazâsı (Sivas Sancağı)'nda yerleşmiş olduğunu (141) belirtir. Tataralili/Tataralilü cemâatinin Meraş ve Haleb Eyâletleri, Yeni İl Kazâsı (Sivas Sancağı), Kızılöz mevkii (Kırşehir Sancağı'nda), Zülkadriye Kazâsı (Meraş Eyâleti)'nda; Tatarhalil Yörükân tâifesinin Bor Kazâsı (Niğde Sancağı)'nda; Tatar İlyaslı Hamza Türkmân tâifesinin Haleb Eyâleti, Yeni İl Kazâsı (Sivas Sancağı)'nda; Tatar İlyaslı Kasım Türkmân tâifesinin Haleb Eyâleti, Yeni İl Kazâsı (Sivas Sancağı)'nda; Tatarmazılı/Tatarmazılı Yörükân tâifesinin de Kırşehri ve Bozok Sancaklarında yerleşmiş olduklarını belirtiyor. (142)

Bu son kayıtlar ve adı geçen Türkmen ve Yörük aşiretleri, Kırşehir yöresindeki Tatar adını taşıyan köylerin Moğol orduları içinde gelen Tatar Türklerinden değil de, bahsedilen Türkmen ve Yörüklerle ilgili olduğunu göstermektedir. Adı geçen aşiret ve cemâatlerin Yeni İl (Sivas), Bozok (Yozgat) ve Maraş bölgelerinde yoğunlaşması, bu bölgeler ile Kırşehir arasında yoğun bir nüfus göçünün de tarihî bilgilerle kesinliği, bu görüşümüzü doğrular niteliktedir. Ancak yine de Kırşehir ve yöresinde asıl Tatar unsurunun varlığının araştırılması gerekir, diye düşünürüz. Nitekim, biz tesadüfen rastladığımız bir kadının yüz şeklinin bâriz benzerliğinden hareketle kadına, soru yönelttiğimizde, kendisinin Tatar olduğunu, Savcılı Büyükoba köyünden olduğunu, gerek bu köyde, gerekse de diğer Savcılı

(140): Age, s.714.Yer isimlerinin imlâsı bu kaynağa aittir.

(141): Age, s.715

(142): Age, s.715

köylerinde kendisi gibi Tatarlar'ın bulunduğunu, bu Tatarlar'ın da Kırım tarafından geldiklerini öğrendik.

Yöremizde "tatar" kelimesinin "postacı, haberci" anlamında kullanıldığını da hatırlatalım.

48. ÖDEMİŞ/OTAMIŞ:

Bu isim, Batı Türkistan ve Afganistan'daki Türkmenler'in Teke boyuna mensup Tohtamış ve Otamış adlı iki oymağından biri olan Otamışlar'la ilgilidir. Zira Otamış'ın sonraki adı Ödemiş'tir. Bu gün Anadolu'da İzmir'e bağlı bir ilçemizin adı ile Kırşehir, Çankırı ve Zonguldak'a bağlı üç köyümüzün adı da Ödemiş'tir. (143)

Yöremiz olan Kırşehir'de yeni ilçe olan Akçakent'e bağlı 194 nüfuslu Ödemişli köyü, yukarıda geçen Türkmen oymağı ile ilgilidir. Kendileri de Türkmen olduklarını beyan etmektedirler.

49. TÜLEK:

Bu adı taşıyan aşiret, Çiçekdağı köylerinde yoğun olarak yaşamaktadır. Bir Türkmen aşireti olduğu kuvvetle muhtemel olan bu aşiret adına kaynaklarda pek rastanmıyor. C. Türkay, Yörükân tâifesinden gösterdiği Tülük (Tülek) cemâatini Meraş, Niğde ve Adana Sancakları, Zülkadriye Kazâsı (Meraş Eyâleti), Yeni İl Kazâsı (Sivas Sancağı)'nda; (144) Tülüoğulları (Tülüoğulları, Tuluoğulları) adlı Yörükân tâifesini de Alâiye ve İçel Sancakları, Manavgat Kazâsı (Alâiye Sancağı)'nda yerleşmiş olarak gösteriyor. (145)

C. Türkay'ın verdiği bu cemâatlerin bizim Tülek aşireti ile bir ilgisi varsa, ki Maraş ve Niğde, hattâ Çukurova'dan Kırşehir yöresine olan göçlerin yoğunluğunu biliyoruz, Kırşehir yöresindeki Tülek aşireti, Yörükler'dendir.

Yöre üzerinde araştırma yapanlardan A. Caferoğlu (146) Tülek aşireti hakkında hiç bir malûmat edinemediğini belirtiyor, kısa bilgilerini de C. Hakkı Tarım'ın Kırşehir Tarih, Coğrafya Lûgatı'na dayandırıyor. Ancak farklı olarak, bu gün de rastlamadığımız bir Üç Tülek köyünden bahsediyor. Bunu C. Hakkı Tarım'ın da almadığını ekliyor. Kanımızca burada bir yanlış anlama söz konusu. Gerçekte Üç Tülek diye bir köy olmamalı, Tülekler üç Tülek köyünden dağılıp genişlemiş olmalı. Doğrusu budur. Zira hâlâ yöre insanının bir doğuş menkıbesi gibi söyleyedurdıkları bilgilerine göre, Tülek aşireti, Hacı Hasan, Hacı Ahmet ve Hacı Durak adında üç

(143): Bu konuda Bkz. M. Eröz, *Türk Kültürü Araştırmaları*, İst. 1977, s.105

(144): C. Türkay, *age*, s.742

(145): *Age*, s.742

(146): Bkz. *agm*, s.87-88

kardeşin adına kurulan köylerde mekân tutmuşlar, bilâhare köy sayıları artmıştır. Buna göre bu gün Tülek aşireti Çiçekdağı ilçesine bağlı olarak; Hacıhasanlı (Tülek aşiretinin merkez köyü sayılır, Hacı Hasan en büyük kardeşmiş.), Hacıduraklı, Orta Hacıahmetli, Aşağı Ahmetli, Yukarı Hacıahmetli, İbikli ve Beşikli köyleri ile Hüseyinli Çiftliği olmak üzere sekiz parça köyde yoğun olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Şimdi Kırşehir merkezde ikâmet eden, şehir esnafından olan Burhan TÜLEK'ten aldığımız bilgilere göre, dedeleri yüz-yüz elli sene önce Çiçekdağı'nın, yukarıda saydığımız köylerinin birinden göç ederek Çorum ili, Bayat ilçesine bağlı Eskiali Bey köyüne yerleşmişler. Soyadı Kanunu çıkınca da, aşiret isimleri olan "Tülek" soy adını almışlar. Burhan Tülek'in baba ve dedelerinden naklen verdiği bilgilere göre, bir kuraklık yılında gerçekleşen bu göç esnasında, bir bölük Tülek insanının Çankırı'nın Ovacık köyüne, bir kısmının, ki üçüncü bölüktür, ise Tosya tarafında bir köye gittiklerini öğreniyoruz.

Tülek adının nereden geldiği ve ne anlama geldiği konusunda ise kesin bir şey söylenemiyor. Söylentilere göre, bu aşiretin mensupları avcılığı ve keklik beslemesini çok severmiş, Tülek aşiretinin kurucusu, reisi olarak bilinen Hacı Hasan Ağa, beslediği kekliği bir yem cinsi olan ızgı ile beslemiş ve keklikler çok erken tülemiş. Bu olaya istinaden, yani tüle-fiiline dayanılarak aşiretin adı Tülek diye çağrılmaya başlanmış. Yine derleme metinlerine de girdiği üzere, Tülek adının "çok kurnaz" anlamına geldiği ve bu şekilde yaygınlaştığı söyleniyor. Yörede sık kullanılan "dölek dur-:doğru dur", "dölek arazi: düz arazi" vb. ifadelerde geçen "dölek" kelimesinden "doğru, dürüst" anlamına geldiği ve bu anlamıyla yaygınlaşıp Tülekler'e ad olduğu rivâyeti de yaygındır.

A.Caferoğlu, yukarıda belirttiğimiz çalışmasında, Tülekler adı hakkında, sadece "Kavim adı olan Tülek kelimesine ise, bazı vesikalarda, yalnız şahıs adı olarak rastlanmaktadır. Meselâ yarlıklarda ve hukukî vesikalarda olduğu gibi (bkz. Akdes Nimet Kurat, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivindeki Altın Ordu ve Türkistan Hanlarına Ait Yarlık ve Bitikler, İstanbul, 1940, s. 79 ve A. Caferoğlu, Uygur Sözlüğü, İstanbul, 1938, s. 200)." (147) şeklinde kısa bir bilgi vermekle yetinmiştir.

Tülek adının şahıs adı olarak kullanılmasına bir diğer önemli örnek de, 1272 tarihli Caca Bey Vakfiyesi'nde geçen Tülek veya Tölek şahıs adıdır. Vakfiye'nin Moğolca bölümünde geçen bu Tölek/Tülek kelimesi ile ilgili olarak Ahmet Temir, N. Poppe'ye bağlı olarak, töle-k, tüle-k şeklinde töle-, tüle- "ödemek" fiilinden, Kaşgarlı'ya bağlı olarak da tü-le-k "hayvanlarda tüy dökülmesi tarzında tü-le- fiilinden yapılma bir nomen (isim) olarak tefsir etmiştir. (148)

(147):Ağm, s.88

(148): A. Temir, age, s.215

Bu bilgiler, Tülek aşiretinin Tülek adına verdiği anlamlara da uygun düşüyor. Onun için bu aşiret adının, aşiret insanının yaptığı işlerle veya özellikleriyle ilgili olduğunu düşünüyoruz.

50. TÜRKMENLER:

"Oğuzlar'ın bir adı da Türkmen'dir. Bu hususla ilgili olarak ilim âleminde de birçok görüşe yer verilmiş, neticede gerek Oğuz ve gerekse Türkmen kelimelerinin aynı Türk kavmine verilen değişik isimler olduğu anlaşılmıştır. Mamafih, bunlardan Houtsma ile Köprülü, Oğuzlar'a sonradan Türkmen denildiğini ve bu sözün Müslüman Oğuzlar'a ıtlak edildiğini ileri sürerler. Barthold da, Türkmen adının eskiliğinden bahseder, esas hakkında sarîh bilgisi olmadığını söyler. Fakat Oğuzlar'ın Türkmen adıyla anıldıklarına da temas eder. Pritsak ile Kafesoğlu'na göre de, Türkmen adı eski bir siyâsî topluluğun adıdır, Oğuzlar ve Karluklar bu siyâsî topluluğa giren kavimler olarak vasıflandırılmıştır. Millî ilmin ve Türkolojinin kurucusu sayılan Kaşgarlı Mahmud da, aynı duruma işaret eder ve Oğuzlar'ın bir başka isminin de Türkmen olduğunu söyler. "(149)

Türkmen adının bu anlamı yanında, halk arasında sonradan yerleşik hayata geçen Türkler veya Oğuzlar ve az da olsa Alevî, Tahtacı, Çepni anlamı (özellikle Balıkesir ve Çanakkale yörelerinde) verildiğini görüyoruz. Yöremizde Türkmen adı daha çok Türk veya Oğuz töresini büyük ölçüde muhafaza eden ve en geç yerleşik hayata geçen aşiretler anlamında kullanılmaktadır. Kesin bir boy, aşiret veya cemâate mensubiyeti tespit edilememiş Türk veya Oğuz aşiretlerine de bu anlamda Türkmen denildiğini görüyoruz.

Bu anlamda, Anadolu'nun daha ziyade doğu ve güney yörelerinde rastlanan Türkmenler'e Kırşehir ve yöresinde de rastlıyoruz. Yörede yaptığımız araştırma ve derleme çalışmalarından çıkardığımız veya elde ettiğimiz sonuca göre, Akpınar ilçesine bağlı Hacımirza, Eldirek Boyalık, Eldirek Demirci, Eldirek Ortaoba, Eldirek Demirel, Sofrazlı, Deveci, Köşker, Alishar, Pekmezci köyleri ve Akpınar ilçe merkezi; Akçakent ilçesine bağlı Çopraşık köyü; Mucur ilçesine bağlı Obruk, Budak köyleri; Kırşehir merkez ilçeye bağlı Çoğun, Kızılca köyleri, Özbağ kasabası Türkmen aşiretine mensup yerler olarak geçer.

Ayrıca, Akçakent ilçesine bağlı Mahzenli köyü ile Çiçekdağı ilçesine bağlı Kırkök, Topalalı ve Kavaklıöz köyleri ahalisine "Karatürk" denildiğini de kaydetmeliyiz. Bu "Karatürk" tâbir edilen aşiretin en belirgin özelliği

(149): H, Göktürk, age, s.11-12 (Ayrıca Bkz. dipnotlar: 5-10)

esmer yüzlü ve çekik gözlü oluşlarıdır. Bu durum, yukarıda Ödemiş/Otemiş hakkında bilgi verirken belirttiğimiz Afganistan Türkmenleri'nin izlerinin Ödemişli köyüne kadar ulaştığı sonucu ile bağlantı kurmamızı gerektiriyor gibi geliyor.

51. YABANLI/YABANLU:

Akkoyunlular'dan olan bu aşiretler, 18. yüzyıldan sonra yöreye gerçekleşen göçler neticesinde Şam, Halep ve kendilerinin daha çok belirttikleri Mekke-i Mükerrreme'den gelmişlerdir. Ancak kesin bir belge ile şuradan geldiler, diyemiyoruz. Kendilerinin ifadesiyle, Mekke ve Orta Asya'dan geldikleri doğrultusundadır. Dindar oluşları sebebiyle yöre insanı da onları Mekke'den gelen bir aşiret olarak kabul eder. Bu gün çoğunluğu, 1954'ten sonra Nevşehir'e bağlanan Avanos ve Kozaklı köylerinde yaşayan Yabancı aşiretinin bir bölümü de, Mucur'a bağlı Yabancı köyleri diye bilinen Kızıldağ Yeniyapan, Bazlamaç, Medetsiz, Kılıçlı, Karaarkaç köylerinde yaşamaktadır. Kozaklı ve Avanos'a bağlı diğer Yabancı köyleriyle beraber özellikle Kozaklı'ya bağlı Kuşaklı ve Bayramuşağı köylerinin resmî işleri dışında bütün bağları Kırşehir'lidir. Hattâ bunların büyük bir bölümü son 30-40 yıl içinde Kırşehir'e yerleşmişlerdir.

A. Caferoğlu bu aşireti, Kızılkoyunlu aşiretine dahil etmektedir. (150) Akkoyunlu uruğu ile Anadolu'ya gelmiş olan Kızılkoyunlular'ın bu urukla bir arada yaşayıp akrabalık kurduklarını biliyoruz. Dolayısıyla Yabancılular'ın Kızılkoyunlular'dan veya Akkoyunlular'dan gösterilmesi arasında pek büyük fark yoktur. Birbirlerine tutkun bir aşiret olarak dikkat çektiklerini de belirtmiyiz.

52. YAĞMURLULAR:

Bu gün Kaman ilçesine bağlı Yağmurlu Sarıuşağı köyü ile Kırşehir merkez ilçeye bağlı Yağmurlu Armutlu, Yağmurlu Büyükoba, Yağmurlu Kale, Yağmurlu Sayobası gibi kendi adlarını taşıyan köylerde yaşayan bu aşiretin Uygur Türkleri'nden olduğu belirtilmekte ise de, (151) bu aşiretin mensupları kendilerini Karaca Kürt veya Karaca Kurt aşiretinin bir kolu saymaktadırlar. Bunu yukarıda Karaca Kurtlar'la ilgili bilgi verirken açıklamıştık. Yine Yağmurlu (aşiret adı olarak değil) adının Abdal aşireti ile olan bağlantısı hakkında da yukarıda bilgi vermiştik.

(150): Bkz. *agm*, s.90

(151): Bkz. *C. Hakkı Tarım*, *age*, s.25

Kırşehir ve yöresinde sıraladığımız bu boy, oymak, oba ve aşiret isimlerinin yanında Sıdıklı (Bu adı taşıyan merkeze bağlı yedi köy ismi vardır: S. Büyükoba, S. Darboğaz, S. İkizağıl, S. Küçükboğaz, S. Ortaoba, S. Küçükoba) ve Rışvan oymak adları (Mucur'a bağlı bir köy vardır.) ile başta Boztepe olmak üzere, Karacaören kasabasındaki Yüzdepâre Yörükleri'nin varlığını söyleyebiliriz.

SONUÇ

Tespit edebildiğimiz kadarıyla sayıları 52'yi bulan Oğuz ve Oğuz dışı Türk boy, aşiret, oymak ve cemâatinin Kırşehir ve yöresini yurt tutup izler bırakmış olması, bu yöremizin 11. yüzyıldan bu yana yoğun bir Türk nüfusuna sahip olduğunu göstermektedir. 11. yüzyılda başlayan Türkmen göç ve iskân hareketi, bu vatan köşemizi daha 13. yüzyılda başta şehrin adı (Gülşehir/Kırşehri/Kırşehir) olmak üzere, bütün köy, dağ, tepe, ova, dere, ırmak vb. yer adlarına kadar Türkleştirmiştir. Nitekim, Selçuklu Tarihi otoritesi merhum Prof. Dr. Osman Turan, "Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti" adlı eserinde; "Selçuklu devri kaynakları ve hususiyle vakfiyeleri en fazla Türkleşen Orta Anadolu'da, Konya ve Kayseri vilâyetlerinde, mühim bir hristiyan nüfusunu göstermektedir. Bununla beraber Ankara, KIRŞEHİR, Yozgat, Çorum, Kastamonu, Çankırı ve Eskişehir vilâyetleri Türk Mühaceretinin tekâsüf ettiği, ilk Türkmenlere yurt ve otlak vazifesi gördüğü ve esasen Bizans devrinde de az meskûn bulunan bu havalinin yerli halkı, ilk istilâ önünde yerlerini terk ederek garba doğru çekildikleri için bu vilâyetler kesif bir şekilde Türkleşmişti. XII. ve XIII üncü asır vakıf kayıtları da bu hususu açıkça göstermekte ve yer adları tamamıyla Türkleşmiş bulunmaktadır." (1) diyerek bizim görüşlerimizi de teyid etmektedir.

1071'den sonra Anadolu kapıları kendine ardına kadar açılan Türkmenler, Moğol saldırılarının da tesiriyle, çok kısa bir sürede Anadolu'yu doğudan batıya, güneyden kuzeye önce kılıç gücüyle, sonra da iman gücüyle ve gönül diliyle adım adım fethetmişlerdir. Bu fetih harekâtında akıncı alperenlerin olduğu kadar, gönüller fâtihi dervişlerin ve onların lokomatifliğini yapan velilerin, şeyhlerin yeri ve önemi büyüktür.

Hristiyan nüfusun en yoğun olduğu Orta Anadolu'ya (Kapadokya yöresine) Hacı Bektaş-ı Velî, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Ahi Evran-ı Velî,

(1): Prof. Dr. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, 4. baskı, Boğaziçi yay., İstanbul 1993, s. 355

Şeyh Edebâli, Âşık Paşa (babası Muhlîs Paşa, dedesi Baba İlyas), Hacı Bayram-ı Velî, Tapduk Emre, Yunus Emre, Süleymân-ı Türkmânî, Kaya Şeyhi, Ahmed-i Gülşehrî... gibi nice kutlu şahsın yerleşmesi ve Orta Anadolu'yu birkaç yüzyıl içinde madde ve mânâsıyla İslâm-Türk vatanının kalesi hâline getirmeleri tesadüfle izah edilemez. Hâlâ da öyle olduğu gibi, Orta Anadolu, Anadolu Türk tarihinin başından beri Oğuz-Türkmen unsurlarının, hâtta başka Türk boylarının zor günlerde ana kucağı misali sığınacağı bir güvenlik bölgesi olmuştur. Dolayısıyla 11. yüzyıldan beri sürekli çeşitli Türk göç ve iskân hareketleriyle nüfusunu tazelemiş ve artırmıştır. 11-13. yüzyıllar arası ilk göçlerden sonra, en fazla göç 16. ve 18. yüzyıllarda gerçekleştirilen iskân hareketleriyle yaşanmıştır. Bu göçlerin yönü de genel olarak Orta Anadolu-Çukurova, Şam, Halep ve Rakka arasında olmuştur.

Tabiatıyla, Orta Anadolu'nun merkezinde yer alan Kırşehir ve yöresi, Anadolu'nun, hattâ Orta Anadolu'nun en çabuk ve en fazla Türkleşen yörelerinin başında gelmiştir. Kırşehir'in Selçuklular döneminde en az başkent Konya kadar önemli bir kültür ve medeniyet merkezi oluşu, Osmanlı dönemine kadar çeşitli Türk boy ve beyliklerinin arasında sık sık el değiştirmiş olması da bunu göstermektedir.

13. yüzyılda, bir ara Moğollar'ın kışlağı da olan Kırşehir, hem bu Moğol varlığına, hem de Selçuklular'ın yanlış kültür politikalarına karşı Türkmen ayaklanmalarının ve direnişinin de merkezi olmuştur. Âşık Paşa'nın dedesi olan Baba İlyas'ın liderliğindeki Türkmen (Babâî) Ayaklanması ile Ahi Evran-ı Velî öncülüğündeki Ahilik teşkilâtının, ki bir Türkmen kolonizatör derviş hareketidir, Kırşehir merkezli oluşu, bu yörenin bir Türkmen merkezi oluşuna delâlettir. Kırşehir bu merkezî önemini 16. ve 18. yüzyıllardaki iskân hareketlerine bağlı göçlerle de göstermiş, başta Maraş ve Çukurova olmak üzere, Şam, Halep ve Rakka yörelerinden çok göç almıştır. Bu açıdan Kırşehir, Orta Anadolu şehirlerinin güzel bir örneğidir. İnsanları da boy, aşiret, oymak, oba ve cemâat yapısı itibarıyla, başta Orta Anadolu'nun diğer kesimleri (özellikle Bozok, Yeni İl, Aksaray Sancakları) olmak üzere, Maraş, Çukurova, Şam, Halep, Rakka Türk/Türkmenleri ile akraba sayılır.

24 Oğuz boyunun çoğu ile birçok Oğuz dışı Türk unsurunun izlerini taşıyan Kırşehir'de yüzyıllar ilerledikçe farklı boy, aşiret ve cemâatlerin kendi içlerinde kaynaştıkları, Türk ve Türkmen adında karar kıldıkları görülür. Bu gün yöremizde kullanılan Karacakürt, Yabancı, Yağmurlu, Kürt ve Abdal ... vb. aşiret adlarının da, zaten mevcut olan üst kimliğimiz Türk veya Türkmen adında vahdete kavuşacağına inanıyoruz.

Aksaray, Alâiye (Alanya) gibi Türkler tarafından kurulan ve Türkçe adlar taşıyan (2) birçok Anadolu kendinden biri olan Kırşehir, Bizans'ın elinden alındıktan sonra, bir daha küffâr ayağı basmamış bir Türk eli olarak, güvenlik bölgesi olma özelliğini korumuş, son yıllarda Batı Trakya ve diğer Balkan ülkelerinden Rumeli Türkleri'nin göçlerine sahne olmuştur. Yine büyük çoğunluğu yerleşmiş durumda olan Erzurum, Artvin, Gümüşhane yöresinden gelen Türklere de kucak açmıştır. Dolayısıyla, Anadolu'nun Türkleşme ve İslâmlaşma fethinin başladığı yıllardan itibaren bir Türk veya Türkmen eli olma vasfını kazanmış olan Kırşehir, hâlâ Türk unsuru yönünden Anadolu'nun en saf ve yoğun yörelerinden biridir. Bu sebeple, Kırşehir'in tarihini ortaya çıkarmak için bir ömür harcamış olan Merhum C. Hakkı Tarım'ın deyiimiyle söylersek, bir gün Türk kültür hazinesinin ana kaynağını aramaya çıkanlar, her halde Kırşehir'e uğrak vereceklerdir.

(2): Bkz. Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, 12. baskı, Boğaziçi yay., İstanbul 1995, s. 360

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed Refik; Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200), 2. baskı, İstanbul 1988
- Aksan, Doğan; Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, c.3, TDK yay., Ankara 1982
- Arısan, Galip; "Kırşehir'in kültür ve Kavmiyet Yapısı "Esnaf Kuruluşları Bülteni, Kırşehir, 10/1987, s. 22-23
- Âşık Paşazâde; Âşıkpaşaoğlu Tarihi, haz. : Nihal Atsız, KTB yay.: 604, Ankara 1985
- Atalay, Besim; Divânü Lûgati't-Türk Dizini, TDK yay., Ankara 1986
- Basınoğlu Ethem; Çeşitli Yönleriyle Kırşehir, Filiz Yay., Kırşehir 1981
- Başbuğ, Hayri; "Doğu Anadolu Aşiretleri", TDA, S. 37, Ağustos 1985, s. 160-185
- Başkan, Özcan; "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", TDAY Belleten 1970, s. 234-251
- Bayrak, M. Orhan; Türkiye Tarihî Yerler Kılavuzu, İstanbul 1979
- Caferoğlu, Ahmet; "Kırşehir Vilâyetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar", İ.Ü. TDED, II/1-2 31 Aralık 1947, s. 79-96
-; Türk Kavimleri, 2. baskı, İstanbul 1988
- Ebulgazi Bahadır Han; Şecere-i Terakime, haz.: Muharrem Ergin, Tercüman 1001 Temel Eser: 33, İstanbul(Tarihsiz)
- Ercilasun, A. Bican; Kars İli Ağızları-Ses Bilgisi, G.Ü. yay.: 29, Ankara 1983
- Eren, Muharrem; Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar, MEB yay.: 2073, İstanbul 1992
- Ergin, Muharrem; Orhun Abideleri, 9. baskı, İstanbul 1983
- Eroz, Mehmet; Türk Kültürü Araştırmaları, İstanbul 1977
-; Atatürk-Milliyetçilik-Doğu Anadolu, TDAV yay., İstanbul 1987

- Esterâbadî, Aziz bin
Erdeşer; Bezm u Rezm, çev.: Mürsel Öztürk, KB yay.: 1203, Ankara 1990
- Evliya Çelebi; Seyahatnâme, 10 c., Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986
- Gabain, A. von; Eski Türkçenin Grameri, çev.: Mehmet Akalın, TDK yay.: 532, Ankara 1988
- Göde, Kemal; Sultan Alâeddin Eretna, KB yay.: 1115, Ankara 1990
- Göktürk, Hilmi; Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü, c.I, Erzurum 1974
-; Anadolu'da Oğuz Boyları (Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü), c. II, TDAV yay, İstanbul 1979
- Gülensoy ,Tuncer; "24 Oğuz Boyunun Anadolu'daki İzleri", Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı, 1977, Ankara 1979, s. 74-98
-; Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), TDK yay.: 536, Ankara 1988
- "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Notlar", TDTD, S. 49, Ocak 1991, s. 40-41
- Günşen, Ahmet; "Anadolu İnsanın Gönül Dili Olan Yunus Emre ve Türkçesi", TDTD, S. 58, Ekim 1991, s. 41-45
-; "İlk Türkçecilerden Âşık Paşa", Yeni Nefes, Yıl:2, S. 4 (1192), s. 15-19
-; "Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine Bir Araştırma", TDA, S. 82, Şubat 1993, s. 83-103
-; "Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 1994
- Hacı Bektaş-ı Velî; Vilâyetnâme-Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî, haz.: Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1958

- İalaçoğlu, Yusuf; XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, TTK yay., 2. baskı, Ankara 1991
- Kafesoğlu, İbrahim; Türk Millî Kültürü, 12. baskı, Boğaziçi yay., İstanbul 1995
- Kaşgarlı Mahmud; Divanü Lûgati't-Türk, çev.: Besim Atalay, c. I, TDK yay.:521, Ankara 1985; c. II, TDK yay.: 522, Ankara 1986; c. III, TDK yay.: 523, Ankara 1986; c. IV, TDK yay.: 524, Ankara 1986
- Kırşehir İl Yıllığı 1973
- Kırşehir İli Turizm Envanteri (1992), Kırşehir Valiliği İl Turizm Müdürlüğü yay., Kırşehir 1992
- Kırşehir Vilâyetinde Halıcılık-Kilimcilik-Yapağı ve Tiftik, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği yay., Ankara 1959
- Koç, Yunus; XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağının (Bozok) İskân ve Nüfus Yapısı, KB yay.: 1021, Ankara 1989
- Korkmaz, Zeynep; Güney-Batı Anadolu Ağızları-Ses Bilgisi (Fonetik), DTCTF yay.: 114, Ankara 1956
-; "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu", TDAY Belleten 1971, s. 21-46
-; Nevşehir ve Yöresi Ağızları, 1. C., Ses Bilgisi, 2. Baskı, Ankara 1977
- Makal, Tahir Kutsi; Anadolu'da Türk Mührü, KB yay.: 1209, Ankara 1990
- Orhonlu, Cengiz; Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi yay.: 998, İstanbul 1963
- Orkun, H.. Namık; Eski Türk Yazıtları, TDK yay.: 529, Ankara 1987
- Önder, Mehmet; Efsane ve Hikâyeleriyle Anadolu Şehir ve Adları, Ankara 1969

-; Şehirden Şehire (Efsaneler, Destanlar, Hikâyeler), c. II, İstanbul 1972
- Rasonyi, L.; Tarihte Türklük, 2. baskı, TKAE yay.: 83, Ankara 1988
- Saymanlı, Kâzım; Kentimiz Kırşehir, Filiz yay., Kırşehir (Tarihsiz)
- Sümer, Faruk; "Bozulus Hakkında", DTCTD, VII/I, 1949, s. 29-60
-; "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Yaşayan Üçoklu Oğuz Boylarına Mensup Teşekküller", İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası, XI, 1949-1950, s. 437-508
-; "Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler mi Geldi?", Belleten, XXIV, 1 Ekim 1960, s. 567-594
-; Oğuzlar-Türkmenler, 2. baskı, Ankara 1972
-; "Ceridler", TDTD, S. 24, Aralık 1988, s. 3-9
-; Çepniler, TDAV yay., İstanbul 1992
-; Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA), "Bayat" mad., c. 5, s. 245
-; Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA), "Bayındır" mad., c.5, s.245
- Sürmeli, İlyas; Kırşehir Tarihi, Kırşehir 1977
- Şahin, İlhan; "Osmanlı Devrinde Kırşehir'in Sosyal ve Demografik Tarihi (1485-1584)", Türk Kültürü ve Ahilik, XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1985 Kırşehir, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı yay.: 1, İstanbul 1986, s. 227-235
-; "Hacım (Hacıbektaş) Köyünün Sosyal ve Demografik Tarihi (1485-1584)", Osmanlı Araştırmaları, VI, İstanbul 1986, s. 31-38
- Şapolya, E. Behnan; Kırşehir Büyükleri, Ankara 1967
- Şeker, Mehmet; Fetihlerle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması, DİB yay.: 1. baskı, Ankara 1985
- Şeref Han; Şerefnâme, çev.: M. Emin Bozarslan, İstanbul 1975

- Tarım, C. Hakkı; Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I, Vilâyet Matbaası, Kırşehir 1938
-; Kırşehir Tarih ve Coğrafya Lûgati, Kırşehir 1940
-; Kırşehir Tarihi, 2. baskı, İl Basımevi, Kırşehir 1947
-; Tarihte Kırşehri-Gülşehri ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler, Yeniçağ Matbaası, İstanbul 1948
-; Atatürk Kırşehir'de, Memleket Matbaası, Ankara 1956
-; Kırşehir Ansiklopedisi, Tarih, Coğrafya, Etnoğrafya ve Bibliyografya Sözlüğü, 1. Fasikül, Sevinç Matbaası, Ankara 1960
-; Kırşehir Tarihinde Mevlâna ve Mevlevîler, Sümer Matbaası, Kayseri 1961
- Taneri, Aydın; Türkiye Selçukluları Kültür Hayatı, Bilge yay., 1..baskı, Konya 1977
- Temir, Ahmet; Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur El Din'in 1272 Tarihli Arapça-Moğalca Vakfiyesi, TTK yay., Ankara 1959
- Tuğlacı, Pars; Osmanlı Şehirleri, Milliyet Gazetesi yay., İstanbul 1985
- Turan, Osman; Selçuklular Zamanında Türkiye, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul 1971
-; Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, 4. baskı, Boğaziçi yay., İstanbul 1993
- Türkay, Cevdet; Başbakanlık Arşivlerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemâatler, İstanbul 1979
- Türk Ansiklopedisi, "Kırşehir" mad. c. 22, s. 72-74
- Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu, İçişleri Bakanlığı yay., XIII, seri no: 16 d/I, TTK. Basımevi, Ankara 1956
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı; Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, TTK yay., Ankara 1988

- Ünal, Oğuz; Türkiye Tarihine Giriş-Horosan'dan Anadolu'ya,
Töre Devlet Yayınevi, 1.baskı, Ankara 1980
- Yalçın, Osman; Kırşehir, Özyürek yay., İstanbul 1971
- Yalman (Yalkın), Ali Rıza; Cenupta Türkmen Oymakları, c.I-II, haz.: Sabahat
Emir, KB yay.: 256, Ankara 1977
- Yurt Ansiklopedisi (Türkiye İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını), "Kırşehir"
mad., c.7, İstanbul 1982-1983, s. 4895-4977

İNDEKS (DİZİN) *

-A-

aba/apa 24

Aba 24, 25

- Abant 24

Abakan 24

- Han 14 •

Abalı 24

Aban (Bkz. Eban) 24

Abant gölü 24

Abbasî, ler 9

- halifesi Mutasım 33

Abbasoğulları 21

abdâl, lar 25, 26, 27, 61

- ahmed 25

- ân-ı Hacı Bektaş 25

- görmez 25

Kuyumcı, lı, lu, lar 25, 27

- kürlüğü 25

Abdallu-yı Kebir 25

-- Sagir 25

Abdal Oğlanları 25

- oğlu 25

- üstü 25

Ablak (Bkz. Aflak) 28

Acem 53

Acıbozlarevci

Acı k. 27, 56

Adalar denizi 32

Adalu bölgesi 27

Adana 28, 29, 54

- Eyâleti 56

Adıyaman 13, 29

Âdilceviz Sancağı 56

Âdil Şah 16

Afganistan 25, 58

- Türkmenleri 61

Aflak (Bkz. Ablak, Altınyazı) k.28, 49

Afşar (Bkz. Avşar) 55

- (Bkz. Kürtleravşarı) 54

Afyon 28

- Karahisarı 43

Ağapınar yöresi 5

Ağça Koyunlular 41

Ağrı 54

Ahi 15

- Evran 10, 11, 17

-- Vakfiyesi 37

- - -ı Velî 21, 62, 63

Ahilik 15, 21

- teşkilâtı 63

Ahi Mesud 33

Ahmed Refik 18, 20, 23, 27, 30, 31,
36, 38, 44, 45, 48, 53, 54, 55

* Kitap baştan sona Kırşehir'le ilgili olduğu için ayrıca "Kırşehir" maddesine yer verilmemiştir. Ancak "Kırşehri" ve "Gülşehir/Gülşehri" tarihî adlarına yer verilmiştir.

- -i Gülşehrî 10, 11, 21, 63
- Vefik Paşa 19
Ahlat 20
Akça, lar 48, 49
-ağıl k. 49
- kent (Bkz. Sıtma) 24, 45, 47, 58, 60
Akdağ 55
- madeni 6
Akkoyunlu, lar 16, 45, 52, 61
- uruğu 61
Akpınar 26, 60
Aksaklı k. 49
Aksan, Doğan 23
Aksaray (Kazâsı, Sancağı) 1, 28, 29, 36, 43, 46, 48, 63, 64
Aksarayî Tezkeresi 14
Aksis nehri 24
Ak-Şehir 50
Akuva Saravena 9
Alâeddin Keykubad (I.) 12, 13
Alâü'd-Devle Bey 33
- - Bozkurt 17
- - bin Süleyman
Alâiye (Bkz. Alanya) 64
- Sancağı 58
Alan, î, lar 21, 28
- Koa 28
Alanya (Bkz. Alâiye) 64
Ala-Yuntlu, lar 29
Alevî 27, 40, 41, 60

Ali Bey 15
- - (Cerid) 42
Aliöllez Dağı 2
Alişar k. 60
Alka-Evliler 20
Allah 26
Alp Arslan 11
Altay Türkleri 24, 25
Altınyazı (Bkz. Aflak, Ablak) k. 28, 49
Amasya 13, 29, 46, 50, 54
Amik Ovası 41
Anadolu 8, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 37, 38, 42, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 55, 57, 58, 61, 62, 63, 64
Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri (İ. Hakkı Uzunçarşılı) 16
Anadolu'da İslâmiyet (F. Köprülü) 41
Anadolu'da Oğuz Boyları (Hilmi Göktürk) 29
Anadolu Selçuklu Devleti 11, 13
- Selçukluları 12, 13
Anadolu'da Türk Aşiretleri (A. Refik) 18, 20, 23, 27, 30, 31, 38, 44, 45, 54, 55
"Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler mi Geldi?" (F. Sümer) 20
ana kolu Ceridleri 43

Anamur 43
Andırın 17
Ankara 1, 4, 5, 6, 7, 12, 15, 17, 18, 19, 29, 31, 32, 33, 42, 43, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 62
- Kalesi 12
- Savaşı 16
Antalya 17
Antalya 29, 46, 49
Antep 17, 43, 53
apatarkan 24
Apollon 24
aptal 26
Arab, lı, lu, lar 29, 30
Arabacı 29
Arabacı 29
Arabgırlü 29
Arabın 29
- k. 30
Arabsun 10
Aral gölü 25
Araözü Deresi 4
Arap, ça 29, 41
Arap, lı, lar (Türkmen oymağı) 29, 30
- k. 29
Argun Han 14
Armutlu Dağı 2
Arslan, Cerit 43
Artuk, lular 35
- Han 35
- oğlu 35
Artvin 64
Asmakaradam k. 49
Aşağı Ahmetli k. 59
Âşık Paşa 11, 21, 34, 63
- - Mahallesi 33
- Vahdetî 53
Atakullar 43
Atalay, Besim 24
Atatürk Kırşehir'de (C. Hakkı Tarım) 19
Atatürk Milliyetçilik ve Doğu Anadolu (Mehmet Eröz) 31
Avanos 19, 25, 34, 35, 46, 52, 56, 61
Avcı aşireti 30
- k. 30, 32, 49
Avşar, lar (Bkz. Afşar) 30, 45, 54
Âyan tâifesi 15
Ayaş 52
- İlçesi 47
Ayderviş tâifesi 29
Aydın 46,49,55
Aydoğmuş k. 49
Ayıntatab (Gazi Antep) 29
Ayvalı Kel İsmail k. 42
Azerbaycan 23,29
Aziz Erdeşer Ester Âbadî 15

- B -

Babaî Ayaklanması 21,63

- Türkmenleri 41

Baba İlyas 34,63

- İshak 13,41

Babur k. 49

Badılı(Bkz. Badılu) 31

Badıllı(Bkz. Badıllu) 31

- k. 31

Badili(Bzk. Badilü) 31

- Ekrâdı 31

- Kürdü 31

Badilli,ler(Bkz. Badillü) 31

Bağbaşı Mahallesi 26

Bağdat 43

Bağ Deresi 4

Bahçe 17

Bahçecik k. 49

Balasagun dağları 54

Balıkesir 29,60

Balkan ülkeleri 64

Barak,lı,lar 32,43,44

- - k. 32,42

- Hâcip 32

- Han 32

- Reis 32

Baran Dağı 2,4,6

Barthold, W. 60

Basınoğlu, Ethem 9,19

Basiret (gazetesi) 18

Başanlı(Bkz. Bişanlı) 41

Başaran, Ayvaz 27

Başbakanlık Arşivi 37,46,57

Başbakanlık Arşivlerine Göre

Osmanlı İmparatorluğunda Oymak,

Aşiret ve Cemâatler(Cevdet Türkay)
23,25

Başbuğ, Hayri 28, 30, 31

Başköy 49

Batı Anadolu 11,20,29,50,51

- Trakya 64

- Türkistan 29,58

Bayat,lar 32,33,45,50

- ilçesi 59

Baybars 14

Bayburt 39

Bayezid (I.) 15

Bayezid-Tutak ilçesi 47

Bayındır,lar 33,34

- oymağı 34

Bayındırıye 34

Bayır Cerid 41

Bay Koca 34

Bazlamaç k. 61

Bebli k. 42

Beğdili,ler 29,32,45

Beğ- Şehri 50

Behram'ın oğlu Belek 35

Bektaşî,lik 21,25

- Çelebileri 40
Belek 35
- li k. 35
-Türkmenleri 35
Belen 34,35
Beşikli k. 59
Beşler k. 42
Beyşehir Gölü 13
Bezirgân , Bekir 36
Bezm u Rezm (Aziz Erdeşer
Ester Âbadî) 15
Bilge, Fahri 40
- Kağan 24
Binboğa 27, 47
Bişenli, lu (Bzk. Başkanlı) 41
- oymağı 30
Bizans, lılar 9, 11, 62, 64
Boğazevci k. 27
Boğazlayan 49, 53
Bolu 24, 46, 50
Bor Kazâsı 57
Boruklu 35
- cemâati 35
Boynu İnceli, lü 34, 36, 37, 46,
48, 54
Bozarslan, M. Emin 28
Bozlar 27
Boz Ok / Bozok, lar (aşiret ve
yer adı olarak) 17, 18, 32, 33, 34,
37, 41, 42, 45, 50, 55, 57, 63
- Plâtosu 1, 6
- Sancağı 37, 53, 55, 57

Boztepe 30, 44, 56, 62
Bozuklu 37
Bozulus 20, 36, 41, 46, 48, 53, 55
-Aşireti 55
"Bozulus Hakkında" (F. Sümer) 20
- Türkmenleri 56
Budak, lılar 36
- k. 36, 60
Budaközü 18
Burhaneddin Ahmed 15
Burnukara k. 26
Bursa 46
Buzluk Dağı 2
Büğdüz, ler 37, 38
- k. 5, 37
Büğüz k. 37
Büyükdere 4
Büyük Kayapa k. 49
- Selçuklu 11
- lü k. 25, 26
- Köpekli (Bkz. Yeşilyurt) k. 31, 49
- Lur aşireti 28
- Burunağıl k. 49
- C -
Caca Bey (Bkz. Caca Oğlu Nureddin,
Cibril İbn-i Caca Bey) 11, 33
- - Medresesi 11
- - Vakfiyesi 24, 46, 50, 52, 54, 55, 59
Caca Oğlu, Nureddin (Bkz. Caca Bey,
Cibril İbn-i Caca Bey) 13, 14, 34

Caferoğlu, Ahmet 22, 24, 26, 36,
43, 45, 48, 55, 56, 58, 59, 61
Canık 29, 50
Carık (Bkz. Caruk, Çarık) 38
Caruk (Bkz. Carık, Çarık) 39
Celâlî 17
- İsyanı 21
Cem 16
Cemele (Bkz. Çayağzı) 2, 16
Cengiz Han 28
Cenupta Türkmen Oymakları
(Ali Rıza Yalkın) 27, 47
cerîd (Arapça) 41
Cerid (Cirid), ler 41, 43, 44, 55
- Kale k. 42
"Ceridler" (F. Sümer) 41
Cerid Mumlusu k. 42
- obası 32
- Sultan Hacılı 41
Cevdet Paşa 44
Ceyhan 42
- Ceridleri 43
Chamenen 9
Cırık Ali Kethüda 48
Cibril İbn-i Caca Bey (Bkz. Caca
Bey, Caca Oğlu Nureddin) 13
Cin Ali k. 42
cirit oyunu 41, 54

-Ç -

Çağırkan, lı, lu 38, 41
- beldesi 38
Çağlayan Ceridi 43
Çamçatağı k. 27
Çamırabatmaz k. 42
Çanakkale 60
Çankırı (Bkz. Kângırı, Kengırı)
12, 55, 58, 59, 62
Çapanoğlu 53
Çapanoğulları 18, 53
Çarık (Bkz. Carık, Caruk), lı, lar
38, 39
- - Çiftliği 38, 39
Çarıklar k. 38
Çarıklığ 38
Çaruklu 38
Çatalarca k. 49
Çavuldur 25
Çayağzı (Bkz. Cemele) 16
Çayıralan 6
Çebişi k. 42
Çekiç Ali 27
Çekiç, Aydın 27
Çelebi Mehmet 16, 21
Çengi 27
Çepni, ler 39, 41, 60
Çepniçungar 44
- k. 40, 41

Çepniler (F. Sümer) 39

Çepni Türkleri 39

Çerkez, ler, istan 46, 47

Çeşitli Yönleriyle Kırşehir

(Ethem Basinoğlu) 9, 19

Çiçekdağı (Bkz. Mecidiye) 1,
2, 7, 8, 19, 24, 26, 27, 28, 30, 32,
37, 40, 52, 53, 56, 58, 59, 60

Çiçek Dağı 1, 2

Çiğdem k. 49

Çiğil 20, 22

Çimeli (Bkz. Çimelü) 44

Çimelü (Bkz. Çimeli) 41, 44

Çingene, lik 25, 26

Çinliler 28

Çobanoğulları 43

Coğun 4, 6

- Barajı 4, 6

- - Gölü 5, 7

- k. 5, 60

- Ovası 6

Çopraşık 26, 60

Çorum 4, 6, 29, 42, 43, 46, 50, 59,
60

Çömelek (Bkz. Palangıç) k. 49

Çubuk 52

Çubuktarla (Bkz. Veletli) k. 53

Çukurova 18, 27, 29, 42, 44,
51, 53, 58, 63

- obası 47

Çungarlı tâifesi 44

Çungarya 44

- k. 44

Çuvalcı Paşa 17

- D -

Dadaloğlu 10

Dağçiftliği k. 49

Dalakçı k. 49

Danişmendlü Türkmeni 48

Danişmentli Devleti 12

- Emir Gazi Gümüştekin 11

Danişment oğulları 11

- liler 11, 12, 20, 36

Davulcu 27

Dede Korkut 32

Değirmenuşağı (Bkz. Kürteymir) k. 54

Değnek Rişvanı (Bkz. Keskin) 19

Delaporte, Lui 8

Deliceırmak 2, 3, 4

- Vadisi 1, 6

Demirci k. 30

- obası 27

Deniz Han oğulları 37

Denizli 14, 46

Derefakıllı k. 24

Dereköy 26

Dersaadet 44

Deveci k. 60

-, Turan 27

Devepınarı k. 49

Dinar 43

Dinç, Halis 26

Dip Bakuy Han 28
Divane Dündar 17
Divân-ı Hümayun 55
Divân/Divânü Lügati't-Türk
(Kaşgarlı Mahmud) 24, 28, 38, 54
Divânü Lügati't Türk Dizini
(Besim Atalay) 24
Diyarbakır/Diyarbakir 31, 41,
48, 49, 50, 56
- Eyâleti 46
Diyojenis 11
Doğu Anadolu 7, 20, 35, 50, 51
"Doğu Anadolu Aşiretleri"
(Hayri Başbuğ) 28
Doğu Anadolu Türk Tarihi
(Osman Turan) 35
- Politikası 20
Dokuz (Bkz. Başanlı/Bişenli)
oymağı 30, 36, 41
Döğer boyu 35, 45
dölek arazi 59
dölek dur- 59
Döngeleli 41
Dulkadır/Dulkadir, li, ler 8, 32,
38, 44, 45, 48
- - Beyliği 32
- eli 30, 32, 41, 44
Dulkadirli İnlimurat k. 45
- Karaisa k. 45
- Karşıyaka k. 45
- Ulu 30
- Yarımkaile k. 45

Dulkadiroğulları 17, 21
- E -
Ebrişim 2
Ebul Gazi Bahadır Han 28
Ebu Said - - 15
Ecikağıl 5
- k. 49
eçüm-apam 24
Edirne 24
Ege 20, 29
Elbistan 14, 17, 32, 41
Elçi 41
Eldirek Boyalık k. 60
- Demirci - 60
- Demirel - 60
- Ortaoba - 60
Emirburnu 2
Emir Çoban 15
Emrem Yunus (H. Refik Soykut) 21
Engel k. 25
Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü (Kayseri) 21
Eretna (Bkz. Ertena), lar 15, 21
- Bey, liği 15
Ergin, Muharrem 27
Eröz, Mehmet 23, 29, 31, 58
Ertaş, Muharrem 27
- Neşet 27
Ertem, Abidin 27
Ertena (Bkz. Eretna) 15
Erzincan 12, 29, 31

Erzurum 13, 46, 50, 54, 64

Eskiali Bey k. 59

Eski Türkçenin Grameri

(A. von Gabain) 47

Eskişehir 46, 62

Eti, ler 8, 9, 11, 21

Evci aşireti 27

Eymir/Eymür (Bkz. İmir), ler
41, 46, 54

- Eli 46

- k. 46

Eyübeli Kazâsı 48

Eyüb İli 36

- F -

Fakçı 27

Fakılar k. 37

Fâtiḥ Sultan Mehmed 16, 17

Fekide (Yunanistan) 24

Feleknâme (Ahmed-i Gülşehrî)
10

Fırat Havzası 3

- ırmağı 32

Fırka-i İslâhiye 44

Frank 13

Frikyalılar 9

Fuzûlî 32

- G -

Gabain, A. von 47

Galtılar 21

Gara Durah (Bkz. Kara Durak)
k. 36

Garipler Mahallesi 26

Garipnâme (Âşık Paşa) 11

Gasgaslar 21

Gâvurdağı 27

Gazi Antep 31, 43

Gasi Kara Fatma Hatun 44

Genez 34

Gerkis (Bkz. Kerkes/Kerkis) 47

Germiyan 16

- oğlu Yakup Bey 16

Gevherveş 39, 40

Geyicek k. 49

Geyve Kazâsı 48

Gıyaseddin Keyhüsrev (I.) 12

- - (II.) 13

- - (III.) 13, 14

Giresun 39

Göçbeyli k. 42

Göde, Kemâl 15

Gökçen, İbrahim 27

Göklen Türkmen aşireti 29

Göktürk, Hilmi 29, 34, 35, 46, 47, 50,
51, 60

Gölcü k. 6

Gölcük bucağı 4

Gölpınarlı, Abdülbaki 9

Gülensoy, Tuncer 22, 31, 50, 54

Güllühöyük k. 53

Gülnar 31

Gülşehir (Gülşehrî: Kırşehir) 9, 10,
12, 21

- (Nevşehir'in ilçesi) 3, 10, 46

Gülşehri Marşı 3, 10

Gülşehrî ve Feleknâme

(Saadettin Kocatürk) 10

Gümüşhane 46, 64

Gümüşkûnbet k. 49

Gündeşli 41

Günşen, Ahmet 21

Gün-Yüzü 29

- - Kazâsı 50

Gürbüz, Fahrettin 48

Gürcü 13

Güzler 4, 6

- Ovası 6

Güzyurdu k. 49

- H -

Habalı 24

Hacı Ahmet 58

Hacı Bayram-ı Velî 63

Hacıbektaş (Bkz. Suluca
Karahöyük) 11, 19, 25, 37, 39,
40, 49, 51

- Kazâsı 48

Hacı Bektaş-ı Velî 11, 17, 21, 40,
62

Hacı Bektaş-ı Velî, Menâkıb-ı

Hacı Bektaş-ı

Velî-Vilâyetnâme

(Haz. A. Gölpınarlı) 9

Hacı Bektaş Vilâyetnâme 9

Hacı Durak 58

Hacıduraklı k. 59

Hacı Hasan, Ağa 58, 59

Hacıhasanlı k. 59

Hacımırza k. 60

Hacı Çakıroğlu B. Ömer Köker 9

Hacı Turaoğlu Şah Muhammed
Vakfiyesi 9

Haçlı, lar 11

- Seferi (I.) 11

Hafik 54

Hakas 24

Hâkî 18

Halaç, ılı, lar 20, 45, 53

- k. 45, 53

Halaçoğlu, Yusuf 18, 20

Haleb/Halep 18, 21, 33, 53, 57,

- Türkmenleri 32, 33, 34, 52, 57,

- Türkmenleri 41

Halil Bey 41

Hama 38, 49

Hamid k. veya kasabası 42, 43, 50

Hamid (İsparta) Sancağı 48

Hamzabey k. 53

Harezm 29

Hasan 48

Hasanlar k. 49

Hasanali k. 53

Hashöyük 8

Hashöyük k. 45

Hasköseoğlu Ali Ağa 27

Hatunoğlu k. 54

Haymana 31, 54

Hazar boyları 47

- Denizi 28, 29
- Türkleri 46
Hazine-i Evrak 55
Helenler 21
Helvacılar k. 37
Helvacı Paşa 17
Herikli/Heriklü aşireti 45, 46, 52
Her Yönüyle Dil Ana
Çizgileriyle
Dilbilim (Doğan Aksan) 23
Hey'et (Gök Bilimleri) Medresesi
13,14
Hey'et-i Temsiliye ve Mustafa
Kemal Kırşehir'de (Sırrı
Kardeş) 19
Hılla (Bzk. Hırla) 26
Hırla (Bzk. Hılla) 26
Hirfanlı 3
- Barajı 2, 5
- - Gölü 5, 7
Homurlu k. 56
Horasan 25, 29, 40
Houtsma 60
Höyük - Kale 8
Hristiyan 13, 62
Humus 38, 49
Hun, lar 28, 52
- Türkleri 52
Hüdâvendigâr 29, 50
Hüseynli Çiftliği 30, 59
Hüyükülü 2

- I -

Irakka (Bzk. Rakka) 42
Irmak Bucağı 31, 36
Işıtman, İshak Refet 10
- İ -
İbana ilçesi 24
İbikli k. 59
İbrahim (Yunus Mukrî'nin oğlu) 40
- Paşa 18
- - Vakfı 36
İç Anadolu 1, 3, 5, 7, 17, 20,
İçel 31, 43
- Sancağı 58
İçişleri Bakanlığı 23
İdris (Yunus Mukrî'nin oğlu) 40
İğdeli k. 42
İğdeliöz 4
- deresi 4
İlbeğliler 32
İl Gaziler 35
İlhanlı, lar 13, 14, 15
- Devleti 15
İmanlı Afşarı 30, 41
İmir (Bzk. Eymir/Eymür) 46
- Carık Cemâati 38
İmparator Teofilos 33
İnanç k. 49
İncesu 49
İran 41
- Şahı Ardışır 24
İskit, ler 28

İslâm 9, 63

İslâm Ansiklopedisi (TDV)
32, 33

İslâmiyet 33

İslâmlaşma 64

İstanbul 16, 18, 44

İzmir 16, 43, 49, 51, 58

- J -

Jarring 26

Josep Dequines 28

Jüstinianopolis 9

- K -

Kabardiya 46

Kabarlar 46, 47

Kabartay 46, 47

Kadı Burhaneddin 15, 16

- - Devleti 21

Kadıncık Ana (Bzk. Kutlu
Melek) 40

Kadirli 17, 54

Kafesoğlu, İbrahim 60, 64

Kafkas Azerbaycanı 25

Kafkaslar 28

Kafkasya 46

Kahraman Maraş (Bzk. Maraş)
49, 54

Kalaçlar 45

Kaleevci k. 27

Kalender 17

- Baba 17

Kam 47

Kaman 2, 4, 5, 8, 10, 25, 30, 32, 34, 36,
37, 38, 47, 50, 51, 61

- dağı ve deresi 27, 47

- Kılıçözü Vadisi 6

- lar k. 47

Kamûsu'l- Âlâm (Şemseddin Sami) 24

Kângırı (Bzk. Çankırı, Kengırı) 55

Kanunî Sultan Süleyman 17

Kapadokya, lılar 21, 62

- Krallığı 9

Kara Abalı 36

Karaarkaç k. 61

Karaboğaz k. 36, 49

Kara Boğaz 25

Karaca Bey 41

Karacalı (Bzk. Anamaslı) 41

Karaca Kurt (Bzk. Karaca Kürt), lar 36,
48, 49, 54, 61

Karaca Kürt / Kürd (Bzk. Kara Kurt) lü,
ler 31, 36, 37, 48, 49, 54, 61, 63

Karacaören (Bzk. Karacaviran) 30

- Kasabası 62

Karacaviran (Bzk. Karacaören) 30

Karacalı k. 49

Karaca Yurd, lu 48

Karaçavuş (Bzk. Kürtlerkayı) 54

Karadeniz 5, 39

Kara Darak (Bzk. Gara Durah) k. 36

Kara Evli 38

Karahabalı 24
Karahasanlı k. 26
Kara Hasanlı 41
Karahıdır kasabası 49
Kara Hisâr-ı Sâhib 29, 50
- - - Sancağı 48
Karakoyunlu, lar 16, 49
Karakurt k. 30
Karakuyu k. 49
Karalar k. 30
Karaman,lılar 15, 16, 19, 21, 49, 56
Karamanoğlu 16
Karamanoğulları 16
Karaman Seferi 16
Karaova bucâğı 4
Karasî 50
Kara Tatarlar 15, 32
Karatürk 60
Kara Yuvalı (Bkz. Yuvalı) 41
Kara Yülük Osman 16
Kardeş, Sırrı 19
Kargasekmez dağı 2
Kargın (Bkz. Karkın) 50, 52
- k. 32
- Kızıközü k. 30, 32, 50, 51, 52
- meşe k. 30, 32, 50
- Selimağa k. 32, 50
- Yenice k. 30, 50
- Kayası k. 50
Karıncalı k. 38

Karkın (Bzk. Kargın), lar 50
- k. 49, 50
Karlı 33, 50
- Câmii 33
Karlık (Bkz. Karluk) 50
- Ören 50
- Sırtı 50
Karlıoğulları 33
Karlu karyesi 33
Karluk (Bkz. Karlık), lar 22, 33, 50, 60
- Türkleri 50
- Viranı 50
Kars 54
Karsadur 33
Kastamonu 12, 18, 24, 46, 62
Kaşgarlı Mahmud 24, 28, 38, 54, 59, 60
Katırcıoğlu 17
Kavaklıöz k. 60
Kavalalı Mehmet Ali Paşa 18
Kavurgalı 41
Kaya Şeyhi 63
Kayı, lar 30, 39, 40, 51, 54
- (Bzk. Kisecek) k. 51
Kayseri 3, 7, 11, 12, 15, 18, 31, 32, 42, 42, 43, 46, 47, 49, 62
- Emiri Hasan Bey 11
Kayseriyye 50
- Sancağı 48
Kelo 53
Kelt, ler 21, 34

Kemah 12
Kengırı (Bkz. Çankırı,
Kângırı) 29, 50
Kepez k. 49
Kerkes (Bkz. Gerkis, Kerkes,
Kerkis) 47
Kerkis (Bkz. Gerkis, Kerkes) 47
Kervansaray Dağları 2
Kesikköprü 13
- Baraj Gölü 5
- k. 49
Keskin 19, 30, 42, 44
- Ceridleri 43
Keven k. 43
Kıbrıs 29
Kılıç Arslan 13, 15
- - (I.) 11, 12
- - (II.) 12
- - (IV.) 13
Kılıçlı k. 26, 61
Kılıçözü 4, 10
- Deresi 4, 5
Kınık, lar, 51
Kıpçak (Bkz. Kuman), lar 20, 47
- Türkleri 47
Kıran k. 49
Kırdök k. 37, 60
Kırgız, lar 27, 47
Kırıkkale 1, 43
Kırım 58

- Muharebesi 58
Kırlangıç Dağı 2, 36
Kırşehir Ansiklopedisi (C. Hakkı
Tarım) 22, 23, 24, 25, 27, 28
**Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur
El-Dîn'in 1272 Tarihli
Arapça-Moğalca Vakfiyesi** (Ahmet
Temir) 23, 24
Kırşehir Güldestesi (Mehmet Önder)
19
Kırşehir İl Yıllığı-1973 8, 9, 19
**"Kırşehir'in Etnik Yapısı Üzerine
Bir Araştırma"** (Ahmet Günşen) 21
**"Kırşehir'in Etnik Yapısı
Üzerine Notlar"** (Tuncer Gülensoy)
31, 50, 54
Kırşehir-Kiliçözü Vadisi 6, 7
- Masifi 1
Kırşehir Tarih, Coğrafya Lûgatı
(C. Hakkı Tarım) 45, 58
Kırşehir Tarihi (C. Hakkı Tarım) 9,
14, 23, 35, 47, 48
**Kırşehir Tarihi Üzerinde
Araştırmalar I** (C. Hakkı Tarım)
8, 9, 11, 13, 15, 22, 23
Kırşehir Turizm Envanteri -1992 19
- Vakıflar İdaresi 10, 33, 52
- Valiliği İl Turizm Müdürlüğü 19
**Kırşehir ve Yöresi Ağzları
(İnceleme-Metinler-Sözlük)**
(Ahmet Günşen) 21
**"Kırşehir Vilâyetinin Bugünkü
Etnik Teşekkülüne Dair Notlar"**
(Ahmet Caferoğlu) 22, 26

**Kırşehir Vilâyetinde
Halıcılık-Kilimcilik-Yapağı
ve Tiftik**

(Türkiye Ticaret Odaları,
Sanayi Odaları ve Ticaret Odaları,
Sanayi Odaları ve Ticaret
Borsaları Birliği yay.) 8

Kırşehir (Bkz.
Gülşehri/Gülşehir) 9, 10, 29, 48,
62

Kırtıllar k. 26

Kı-Yoli Krallığı 52

Kızık, lar 51, 52

Kızılbaşıl k. 49

Kızılbaş 25, 40

- Türkler 40

Kızılca 52

- İn 52

- Kal'e 52

- Kaya 52

- k. 52, 60

Kızılcalı k. 28

Kızılca Mahmud 52

- Sarı 52

Kızıldağ 1, 2, 3

- Yenyapan k. 61

Kızıl Hisar 52

Kızılırmak 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9,
36, 48, 49

- Havzası 1, 3, 31

- Vadisi 5, 6

Kızıkoyunlu, lar 34, 45, 52, 61

Kızıllı 41 *

Kızıl Osmanlı k. 42

Kızılöz arâzisi 48

- mevkii 57

Kızıl Yer 52

Kilis 47

Kisecik (Bkz. Kayı) k. 51

Koca (Cırık Ali Kethüda oğlu) 48

Kocaeli Sancağı 48

Kocatürk, Saadettin 10

Komanlar k. 47

Konar-Göçer Türkmân Ekrâdı
tâifesi 31

- - - Perâkende Yörükân - 49

- - - tâifesi 48

- - - Yörükânı tâifesi 30

Kongur 52

Konurkale 52

- k. 52

Konya 11, 12, 13, 18, 19, 25, 40,
51, 62, 63

- Sancağı 46

Korkmaz, Zeynep 22, 36, 37, 46, 47, 48

Korkorlu k. 53

Kortulu k. 36, 37

Koyunlu cemâati 36

Kozaklı 26, 34, 43, 52, 61

Kozan 54

Köçekli (Bkz. Köçeklü), ler 53

Köçeklü (Bkz. Köçekli) 53

Köpekli Dağı 2

Köpekli Avşarı 30
Köprülü, Fuad 25, 26, 41, 60
Kör Nebi Ağa 17
Kösedağ 20
- Savaşı 13, 57
Köşektaş k. 49
Köşker k. 60
Kulbak 54
Kuman (Bkz. Kıpçak) 21, 22, 47
- Türkleri 28
Kurat, Akdes Nimet 59
Kurtbeli, Yenyapan k. 49
Kurtoğulları 43
Kurtulu (Bkz. Kurutlu) 37
Kuruağıl k. 36, 49
Kurutlu (Bkz. Kurtulu) 37
Kutalmışoğlu Süleyman 11
Kutbeddin Melikşah 12
Kutluğ Şah 14
Kutlu Melek (Bkz. Kadıncık Ana) 40
Kuşaklı k. 43, 61
Kuşçu 27
Kuşlu Ceridi 43
Kuzey Suriye 32
- - Avşarları 30
Küçük Burunağıl k. 49
Küçükkavak k. 49
Küçük Kayapa k. 49
- Köpekli k. 31, 49
- Lur aşireti 28

Kül Tigin 24
Kürmanç ağzı 31, 54
Kürt, ler 28, 30, 31, 48, 53, 54, 63
- aşiretleri 53
Kürteymir (Bkz. Değirmenuşağı) 54
Kürtler avşarı (Bkz. Afşar) 54
Kürtlerkayı (Bkz. Karaçavuş) 54
Kürtlük 49
Kürtün 39
Küşne 41
Kütahya 16, 29, 46
- Sancağı 48, 56
Kütahya ve Yöresi Ağızları
(Tuncer Gülensoy) 22
- L -
Lefkoşe 29
Logofet 26
- M -
Magosa 29
Mahmud (II.) 18
- Gazan Han 14
Mahzenli k. 60
Malaközü Deresi 4
Malatya 46, 50
Malazgird 11, 56
- Zaferi 9, 20
Malya 6, 13
- çölü 36
- Devlet Üretme Çiftliği 7
- Ovası 7, 13, 14, 41, 57

Mamalı (Bkz. Mamalu, Memeli),
lı, lar 41, 44, 55, 56
Mamalıoğlu 55
Mamalı Selmanlı 55
Mamalu (Bkz. Mamalı, Memeli),
lu, lar 41, 44, 55, 56
- aşireti 55
Mamaloğlu 55
Mamalu Selmanlı 55
- Türkmân Cemâati 55
- Türkmenleri 55
Manavgat Kazâsı 58
Manisa Halkevi 27
Mantıku't-Tayr (Ahmed-i
Gülşehrî) 10
Maraş (Bkz. Meraş) 12, 17, 18,
30, 32, 33, 41, 43, 45, 48, 57, 63
Mardin 31, 35, 50
- Artukluları 35
Ma'ruzât (Cevdet Paşa) 44
Mecidiye (Bkz. Çiçekdağı) 19
Medetsiz k. 61
Medine-i Yüzdepâre 56
Mehmet Ağa Çiftliği 28, 47
- Çelebi 16
- han 17
Mekke 61
- - i Mükerrerme 61
Memeli (Bkz. Mamalı, Mamalu)
56
Memiş Bey 18
Memlûk, lü, ler 13, 14, 15

Menâkıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî,
Vilâyetnâme (Haz. A. Gölpınarlı)
40
Mengüçikler 12
Mengüçikoğlu 12
Mengüçiklü Alâeddin II. Davudşah
12
Mensur Vilâyetnâme 9
Meraş (Bkz. Maraş) Eyâleti 57, 58
Mesud (I.) 12
- (II.) 14
- -ı Gülşehrî 10, 21
Meşe k. 36
Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî 11, 62
Mevlevîlik 11
Mısır 13, 14, 18
- Beğ 16
Mikâil 39
- k. 49
Milliyet yay. 12
Minusinsk vilâyeti 24
Mithat Bey 42
Moğol, ca, lar 13, 14, 15, 20, 25, 28,
57, 59, 62, 63
Mokissos 9
Mora yarımadası 24
Mucur 2, 4, 7, 9, 19, 26, 28, 30, 31, 32,
38, 46, 50, 51, 57, 60, 61, 62
Muhlis Paşa 63
Muineddin Pervane 13, 14
- Mesud 12

Murad Han 17

- ı Hüdâvendigâr 15

Musul 49

Muş Kazâsı 56

Mut 43

Muzaffereddin Behramşah 12, 13

- - Medresesi 13

- Muhammed 12

Mübarizeddin Armağanşah 13

- Ertokuş 12

Mülga Şer'îye Mahkemeleri

Sicilleri Üzerinde

Araştırmalar (H.F. Turgal) 44

Mürseloğlu 42

Mürüvvet Bey 15

Müslümanlar 33

Müslüman Oğuzlar 60

- N -

Naldöken 2

Necmeddin Behramşah 13

- İl Gazi Han 35

Nevşehir 1, 2, 3, 5, 7, 10, 19,
36, 37, 39, 43, 46, 48, 49, 51, 52,
56, 61

Nevşehir ve Yöresi Ağızları

(Zeynep Korkmaz) 22, 36

Niğde 1, 14, 19, 49, 58

- Sancağı 48, 57

Nizib 42

Nureddin Caca 14

- Sultan Şah 12

- O -

Obruk 2

- k. 60

Ocakbaşı bucağı 4, 6

Oğuz, lar 20, 22, 24, 25, 29, 31, 32, 33,
34, 35, 37, 39, 40, 45, 46, 47, 48,
50, 51, 54, 57, 60, 62, 63

- Han 28, 46

Oğuzlar-Türkmenler (Faruk Sümer)

18, 23, 30, 32, 34, 38

Okçıyanlı, lar 56

onomastik (ad bilimi) 22

XVIII. Yüzyılda Osmanlı

İmparatorluğu'nun İskân

Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi

(Yusuf Halaçoğlu) 18, 20

Or, lu (Bkz. Uurlu) 56

Ordu 39, 46, 47

Orhonlu, Cengiz 18, 20, 23

Orhun Abideleri (Muharrem Ergin) 24

Orta Anadolu 6, 11, 20, 29, 30, 31, 34,
36, 41, 47, 48, 52, 53, 54, 62, 63

- Asya 23, 28, 29, 44, 47, 55, 61

- Hacıahmetli k. 59

- Kızılırmak 1

Oruç Gazili 41

Osman Bey 51

- -lı, lar 15, 16, 17, 29

- - Devleti 18, 19, 20, 21, 51

- - İmparatorluğu 55, 57

Osmanlı İmparatorluğu'nda

Aşiretleri İskân Teşebbüsü

(Cengiz Orhonlu) 18, 20, 23

Osmanlı Şehirleri (Pars Tuğlacı)
12

- tahrir defterleri 25, 31

Otamış (Bkz. Ödemiş), lar 58, 61

- oymağı 58

Ovacık k. 59

- Ö -

Ödemiş (Bkz. Otamış) 43, 58, 61

- -li k. 58, 61

Ömer Kahya k. 30

Ömeruşağı k. 53

Önder, Mehmet 19

Örcün k. 33

Özbağ kasabası 33, 60

Özbekler 29

Öztürk, M. 15

- P -

Palangıç (Bkz. Çömelek) k. 49

Parnossos 9

Peçenek 41

Pehlivanlı tâifesi 44

Pekmezçi k. 60

Persler 9, 21

Pervane Muineddin 13

Pırtı 53

Polatlı k. 53

Poppe, N. 59

Pritsak 60

- R -

Rahmalar k. 49

Rakka (Bkz. Irakka) 18, 21, 27, 30, 31,
32, 33, 35, 42, 53, 55, 56, 63

Rasonyi, L. 28

Reşidü'd-din 38

Rişvan k. 49

- oymağı 62

Romalılar 9, 21

Rukneddin Süleyman Şah (II.) 12

Rum 20, 40

Rumeli 16, 29, 30

- Türkleri 64

- S -

Sadık k. 49

Sadrazam İbrahim Paşa 17

Sagaylar 24, 25

Sahib Mühezzibeddin 13

- Şemseddin 13

Sakallı Ceridi 57

Saka Türkleri 28

Salep boğazı 7

Salgösteren deresi 4

Samsun 39, 46

Saraycık k. 36, 49

Sarıhabalı 24

Sarıömerli k. 30

Sarız 31

Saru (Yunus Mukrî'nin oğlu) 40

Saruhan/Saru-Han 50
Saruhan'da Yörük ve Türkmenler (İbrahim Gökçen) 27
Savcı (Hüseyin Kethüda'nın oğlu) 34
Savcılı Ağzıboz k. 34
- Bağbaşı k. 34
- Büyükoba k. 34, 57
- Dokuz k. 9, 34
- Ebeyit k. 34
- Kışla k. 34
- Kurutlu k. 34, 37
- Meryemkaşı 34
Savcılılar 36
Savcılı 37
- oymakları 34
Saygun, Ahmet Adnan 10
Selçukî 15
Selçuklu, lar 9, 11, 12, 13, 14, 16, 20, 21, 33, 62, 63
- Devleti 15
- hanedanı 51
- İmparatorluğu 20
Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti (Osman Turan) 62
Semerkand 16
Semiramis Tepesi (Bkz. Kale) 8
Seyfe Gölü 1, 2, 4, 5, 7, 31
Seyfli k. 42
Sıdıklı 62
- Büyükoba k. 62

- Darboğaz k. 62
- İkizağıl k. 62
- Karşıoba k. 54
- Küçükboğaz k. 62
- Küçükoba k. 62
- Ortaoba k. 62
Sıraceddin İsmail 14
Sıtma (Bkz. Akçakent) 24, 27
Sibiry 24
Silifke 43
Silsüpür 43
-, Ayhan 43
- Beğ 42
- Ceridi 41, 42, 43
-, Mehmet Mazhar 43
Silsüpüroğlu, ları 42, 43
- Fettah Beğ 42
Silsüpür oymağı 42
-, Refika 43
Sinob 39, 46
sin sin oyunu 54
Sivas 3, 11, 12, 18, 29, 31, 33, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 54, 55
- Sancağı 57, 58
Sofular 6
Sofrazlı k. 60
Sorgun 53
Soyadı Kanunu 43, 59
Soykut, H. Refik 21
Söbüce Yaylası 29
Subaşı Hüseyin 18

Suhrap 18
Sultan Alâeddin 39, 40
Sultan Alâeddin Eretna (Kemal Göde) 15
- Hisarı 16
- Önü 50
Suluca Karahöyük (Bkz. Hacıbektaş) 39, 40
Suriye 31, 53
Susuz k. 49
Suşehri 9
Süleyman (Yunus Mukrî'nin oğlu) 40
Süleymân-ı Türkmânî 63
Süleymanlu 36
- Kazâsı 50, 52
Sümer, Faruk 18, 20, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52
Sünnî 27
- Ş -
Şam 21, 33, 49, 53, 61, 63
Şaman 47
Şam Bayatı 32
- Eyâleti 56
Şanlı Urfa 31
Şahin, İlhan 11
Şarkî Roma İmparatorluğu 33
Şarlağan 42
Şebinkarahisar 12, 39
Şecerenâme 10
Şefaati 56

Şemseddin El-Cezerî 35
- Sami Bey 24
Şenköy 26
Şerefeddin Osman 14
- Yezdî 16
Şeref Han 28
Şerefname (Şeref Han) 28
Şeyh Edebâli 51, 63
- İsa Mahmud 11
- Kaya 11
- Süleyrân-ı Türkmânî 11, 21
- - - Vakfiyesi 46
"Şeyh Süleyman-ı Türkmânî'nin Zaviyesinin Vakıflarına Dair" (İlhan Şahin) 11

- T -

Taburoğlu 7
- k. 54
Tahtacı, lar 41, 47, 60
- aşireti 27
Taka yöresi 4
Tapduk Emre 63
Taraklı Kazâsı 48
Taraz 33
Tarım, C. Hakkı 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 44, 45, 48, 52, 56, 58, 61, 64
Tarihte Kırşehir-Gölşehir ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler (C. Hakkı Tarım) 9, 10, 11, 12, 13, 46
Tarsus 31

Tatar, lar 20, 22, 24, 57, 58
Tataralili (Bkz. Tataralilü) 57
Tataralilü (Bkz. Tataalili) 57
Tatarhalil Yörükân tâifesi 57
Tatarilyas Yayla k. 57
- Kışla k. 57
Tatarilyaslı 57
- Türkân Yörükânı 57
Tatarilyaslu Kasım Türkmân
tâifesi 57
Tatarmazılı/Tatarmazılı Yörükân
tâifesi 57
Tatar Türkleri 57
Tatar Yeğenağa k. 57
- Yenyapan k. 37
Tebriz 14
Tecirli 41, 44
- Türkmen obaları 29
Teke 50
- boyu 58
Tekeli 41
Teke yöresi 49
Temir, Ahmet 23, 24, 34, 38, 46,
50, 52, 54, 59
Tepe k. 36
Tepesidelik k. 49
Timur 16, 29
Timurtaş 15
Todan 14
Toğlumen 36
Tohtamış oymağı 58

Tokat 12, 13, 14, 29, 46, 55
Tokazlı k. 42
Toku 14
Tomarza 47
Topalali k. 60
Topkapı Sarayı Müzesi
Arşivindeki Altın Ordu ve Türkistan
Hanlarına Ait Yarlık ve Bitikler
(A. Nimet Kurat) 59
toponomi (Fr. toponmie) 22
Toşya 59
Tölek 59
Trabzon Rum İmparatoru 39
Traki 24
Tuğlacı, Pars 12, 16, 17, 18, 19
Tulioğulları (Bkz. Tuluoğulları) 58
Tuluoğulları (Bkz. Tulioğulları) 58
Tumanoviç 26
Tunceli 28
tura oyunu 54
Turan, Osman 35, 62
Turgal, H.F. 44
Tülek (Bkz. Tülük), ler 53, 58, 59, 60
- aşireti 58, 59, 60
- Burhan 59
Tülük (Bkz. Tülek) cemâati 58
Türk, çe, ler 9, 10, 11, 20, 21, 22, 23,
24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33,
35, 36, 41, 45, 47, 48, 54, 56, 60, 62,
63, 64

Türkay, Cevdet 23, 25, 31, 46, 47,
48, 49, 55, 57, 58

Türk Halk Edebiyatı
Ansiklopedisi (F. Köprülü) 25

Türk Kavimleri (Ahmet
Caferoğlu) 24

Türk Kültürü Araştırmaları
(Mehmet Eröz) 23, 58

Türkistan 28

Türkiye 5, 23, 39

Türkiye'de Meskûn Yerler
Kılavuzu (İçişleri Bakanlığı
yay.) 23, 37, 46

Türkiye Ticaret Odaları,
Sanayi Odaları ve Ticaret
Borsaları Birliği 8

Türkleşmek 20, 62, 63, 64

Türklük 21, 23

Türkmen, ler 13, 14, 20, 25, 26,
27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 36,
42, 45, 47, 50, 53, 54, 55, 56, 57,
58, 60, 62, 63,

- Ekrâdı 54

- eli 64

- tâifesi 46

Türk Millî Kültürü (İbrahim
Kafesoğlu) 64

- U -

Uluborlu 12

Urfa 42

Urlu (Bkz. Orlu) 56

Urum (Bkz. Rum) 42

Uygur 24

Uygur Sözlüğü (A. Caferoğlu) 59

- Türkleri 61

Uzun Ali Uşağı aşireti 36

Uzunçarşılı, İ. Hakkı 16, 18

- Ü -

Üç Oklar 37

- V -

Vakfıkebir 39

Vakıflar İdaresi 56

Van Eyâleti 56

Varsak 41

Veletli (Bkz. Çubuktarla) k. 53

Vilâyetnâme (Hacı Bektaş-ı Velî) 39,
40

- Y -

Yabanlı, lar (Bkz. Yabanlu) 61, 63

- aşireti 43, 52, 61

- köyleri 61

Yabanlu (Bkz. Yabanlı) 61

Yağmur, lu, lar 48, 49, 61, 63

- - Armutlu k. 49, 61

- - Büyükoba k. 25, 49, 61

- Dede 25

- - Kale k. 49, 61

- - Sarıuşağı k. 49, 61

- - Sayobası k. 49, 61

Yukup Çelebi 16

- İli 16

Yalman, Ali Rıza 27, 47

Yamak 27

Yaparlı 38

Yavuz Sultan Selim 17
Yazıkınk k. 51
Yazır 28
Yekek beldesi 47
Yeniköy 49
Yeni İl 30, 32, 33, 34, 45, 57, 63
- - Bayındırları 33
- - Kazâsı 58
Yeniosmanlı Yörükleri 29
Yenisey 24
Yeniyapan k. 53
Yerköy 4, 6, 26, 56
Yeşilyurt (Bkz. Büyük Köpekli) k.
31, 49
Yetikli k. 53
Yıldırım Bayezid 15, 16, 29
XX. Ahilik Bayramı Kongresi
Tebliğleri 11
Yozgat 1, 2, 4, 6, 7, 17, 18, 26, 32,
33, 37, 41, 42, 45, 46, 49, 56,
57, 62
Yörük, ler 20, 43, 57
- ân tâifesi 58
Yukarı Avşar k. 30
- Hacıahmetli k. 59
Yunan, lı, lar, istan 9, 24
- -ı Kadim 24
Yunus Emre 21, 63
- Mukrî 39, 40

Yunt bende 39
Yurt Ansiklopedisi 9, 12, 13, 15,
16, 17, 18, 19,
Yuvalı (Bkz. Kara Yuvalı) 41
Yürücek k. 5, 49
Yüzdepâre Yörükleri 62
- Z -
Zafernâme (Şerafeddin Yezdî) 16
Zâlimali k. 53
Zara 43
Zonguldak 58
Zülkadriye Kazâsı 57